

**ÖĞRETMEN ADAYLARINCA HAZIRLANAN VE SUNULAN SOSYAL
ÖYKÜLERİN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ EDİNMELEİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ**

Dilay AKGÜN GİRAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Eskişehir

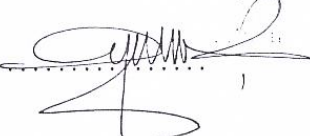

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz, 2015

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Dilay AKGÜN GİRAY'ın "Öğretmen Adaylarınca Hazırlanarak Sunulan Sosyal Öykülerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Becerileri Edinmeleri Üzerindeki Etkileri" başlıklı tezi 21.07.2015 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr. Yasemin ERGENEKON	
Üye	: Prof.Dr. Elif TEKİN İFTAR	
Üye	: Doç.Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE	
Üye	: Yard.Doç.Dr. Aysun ÇOLAK	
Üye	: Yard.Doç.Dr. Elif SAZAK PINAR	

Prof.Dr. Esra ÇEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

ÖĞRETMEN ADAYLARINCA HAZIRLANAN VE SUNULAN SOSYAL ÖYKÜLERİN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ EDİNMELEİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Dilay AKGÜN GİRAY

Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engelliler Öğretmenliğı Tezli Yüksek Lisans Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz, 2015

Danışman: Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklar diğler gelişim alanlarında olduğı gibi sosyal becerileri edinmek için de etkili özel eğitim müdahalelerine gereksinim duymaktadırlar. Sosyal öyküler, OSB olan çocukların davranışsal ve eğitsel gereksinimlerinin desteklemesinde etkili olduğı bilinen bilimsel dayanaklı uygulamalardan biridir. Bu araştırmada, öğretmen adaylarınca hazırlanan ve sunulan sosyal öykülerin okulöncesi dönemde bulunan OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri edinmeleri, uygulama sona erdikten bir, üç ve beş hafta sonra korumaları ve hedef sosyal becerileri farklı kişi ve ortamlara genellemeleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmen adayları ve OSB olan çocukların anne-babalarından öznel değerlendirme yoluyla sosyal geçerlik verisi toplanmıştır.

Araştırma Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde grup eğitimine devam eden OSB olan üç çocuk ve aynı kurumda öğretmenlik uygulaması yapan üç öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın amaçlarından ilki, özel eğitim öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemini doğru ve güvenilir bir biçimde uygulama bilgi ve becerisini kazanıp kazanmadıklarını incelemektir. Araştırmanın diğler amacı ise öğretmen adaylarınca hazırlanan ve sunulan sosyal öykülerin OSB olan çocukların hedeflenen sosyal becerileri edinmeleri, bir, üç ve beş hafta sonra korumaları ve genellemeleri üzerindeki etkilerini incelemektir.

Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden yoklama evreli çiftler arası (öğretmen adayı-OSB olan çocuk) çoklu yoklama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sosyal geçerlik verilerinin değerlendirilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, öğretmen adaylarının sunulan eğitimin ardından sosyal öyküleri %100 doğrulukla yazma ve yüksek düzeyde uygulama güvenilirliği ile uygulama becerisi edindiğini göstermiştir. OSB olan çocukların ise hedef sosyal becerileri %100 düzeyinde edindiklerini, araştırmanın sona ermesini izleyen bir, üç ve beşinci haftalarda edindikleri sosyal becerileri koruduklarını ve bu becerileri farklı ortam ve kişilere genelleyebildiklerini göstermiştir. Sosyal geçerlik verileri, çalışmanın araştırmaya katılan öğretmen adayları ve OSB olan çocukların anne-babaları tarafından olumlu olarak değerlendirildiğini göstermiştir. Öğretmen adayları sosyal öykü yöntemini kolay bulduklarını ve meslek yaşamlarında da kullanacaklarını, anne-babalar ise hedef sosyal becerilerden ve sosyal öykü yönteminden memnun olduklarını aktarmışlardır. Araştırmanın bulgularının yeni araştırmalarla desteklenmesine, sosyal öykülerin hizmet-içi ve hizmet öncesi dönemde bulunan öğretmen ve öğretmen adaylarına öğretilmesinin yaygınlaştırılmasına gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, sosyal öyküler, sosyal beceri, öğretmen adayı.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF PRESERVICE TEACHERS GENERATED AND DELIVERED SOCIAL STORIES ON THE ACQUISITION OF SOCIAL SKILLS OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

Dilay AKGÜN GİRAY

Department of Special Education, Teacher Education Master's Program for
Intellectual Disabilities

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, July, 2015

Advisor: Assoc. Prof. Yasemin ERGENEKON

Children with Autism Spectrum Disorders (ASD) need effective interventions in order to acquire social skills because of the features of the spectrum. Social stories are one of the evidence based interventions which are known effective on supporting the behavioral and educational needs of children with ASD. The purpose of this study was to evaluate the effectiveness of social story intervention delivered by pre-service teachers on teaching social skills to preschoolers with ASD. Maintenance and generalization effects of social story intervention were investigated in this study as well. Furthermore, social validity of the study was also assessed by asking ideas about the social story intervention of pre-service teachers and parents of child with ASD.

The research was carried out at Anadolu University Research Institute for Individuals with Disabilities in Developmental Support Unit with three children with ASD attending the unit for the group instruction and three pre-service teachers teaching at the Unit. First of the research aim is investigate whether the pre-service teacher had acquired social story intervention or usage and general knowledge's about this intervention. The other aim of this research is examination of effects of pre-service teachers generated and delivered social stories on the acquisition of social skills of children with ASD, and also generalization and maintenance of those skills in one, three and five weeks period after the research.

Pre-service teachers were provided with a training procedure to gain the skills of writing and presenting social stories by researcher. For evaluation of the social validity data of the research, one of the qualitative research method, content analysis has been used. The effectiveness of social story intervention was evaluated by using one of the single subject methods, multiple probe across participants design. Social validity data was gathered via subjective evaluation approach from parents of child with ASD and pre-service teachers.

Results indicated that pre-service teachers acquired the skills of writing the social stories in 100% accuracy and could apply them with high level of implementation fidelity. Besides, children with ASD 100% acquired the target social skills and have maintained them for one, three and five weeks after the study finished and could have generalized the target social skills for different environments and people. Social validity results show that pre-service teachers' and parents' of child with ASD have positive ideas about the study. Results of the study should be supported with other studies, and the use of social story interventions by teachers and pre-service teachers should be extend the by using during in-service and pre-service periods.

Keywords: Autism spectrum disorders, social stories, social skills, pre-service teacher.

ÖNSÖZ

Tez danışmanım olarak atandığı günden bu yana, benden hiçbir desteği esirgemeyen, gece gündüz demeden tezim için benimle yorulan, bana hep yol gösteren, hiç bıkmadan ve sabırla her sorumu yanıtlayan sevgili hocam Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON'a ne kadar teşekkür etsem yetersiz kalır.

Araştırmanın uygulamasına katılan ve yeni bir şeyler öğrenme çabaları hep devam eden değerli öğretmen adaylarına, sevgili öğrencilerime ve anne-babalarına çalışmaya katıldıkları ve emek verdikleri için minnettarım. Araştırmanın uygulamasında kimi evrelerin yürütüldüğü ve katılımcı öğrencilerimin grup eğitimine devam ettiği sınıfın öğretmenleri Elçin YÜKSEL ve Şerife ŞAHİN'e, araştırmanın uygulaması boyutunda takıldığım soruları her zaman güleryüze ve sabırla yanıtlayan hocam Öğr. Grv. Dr. Çimen ACAR'a araştırma boyunca gösterdikleri anlayış ve destek için çok teşekkür ederim.

Araştırmanın boyunca her an bana vakit ayıran, beni dinleyen, bana destek olan, aynı zamanda araştırmanın güvenilirlik verilerini toplayan, hakkı ödenmez değerli arkadaşlarım, Hatice Deniz DEĞİRMENCİ, Esra ORUM ÇATTIK, Melih ÇATTIK'a ve biz çalışırken küçük yaşına rağmen büyük bir anlayış gösterip sessizce oynayan Duru'ya tüm emekleri ve dostlukları için sonsuz teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca hep en yakın arkadaşım ve dostum olan, her an bana destek veren değerli ablam Hatice BÜYÜKÇETİN'e, eşi Orkun BÜYÜKÇETİN'e ve araştırma süresinde kendisiyle hiç ilgilenemediğim küçük yeğenim Sarp'a minnettarım. Eğitim hayatım başladığı günden bu yana beni hep destekleyen, sonsuz emek veren ve hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan canım annem Seniha AKGÜN ve babam Ali Rıza AKGÜN'e tüm emekleri, anlayışları ve çizgi ötesi ebeveynlikleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Özel eğitimle tanıştığım lisans günlerimden beri benim destek kaynağım olan, beni hep kendinden önce düşünen, araştırmamın başladığı günden bu yana bana destek olmak için sosyal yaşamından feragat eden, benimle birlikte benden çok çalışkan değerli eşim Çağrı GİRAY'a bana hep güç verdiği için teşekkür ederim.

Dilay AKGÜN GİRAY

Temmuz, 2015

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Dilay AKGÜN GİRAY

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Konak/1989

E-Posta:

dilayakgungiray@anadolu.edu.tr

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2014- Araştırma Görevlisi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı
- 2013-2014 Araştırma Görevlisi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı
- 2012-2013 Zihin Engelliler Sınıf Öğretmeni, Antalya Muratpaşa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Ramazan-Hatice Savaş Özel Eğitim Uygulama Okulu
- 2011-2012 Zihin Engelliler Sınıf Öğretmeni, Antalya Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Kepez Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
- 2007-2011 Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı
- 2003-2007 Isparta Milli Piyango Anadolu Lisesi

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Dilay AKGÜN GİRAY

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	viii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Özellikleri.....	2
1.2. Sosyal Yeterlik, Sosyal Beceri ve Otizm Spektrum Bozukluğu.....	3
1.3. Sosyal Öyküler.....	6
1.3.1. Sosyal Öykülerin Tanımı.....	6
1.3.2. Sosyal Öykülerde Kullanılan Cümle Türleri.....	7
1.3.3. Sosyal Öykü Yazmanın Aşamaları.....	8
1.3.4. Sosyal Öykülerin Uygulanması.....	11
1.4. Sosyal Öykülerle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	12
1.5. Araştırma Gereksinimi.....	27
1.6. Araştırmanın Amacı.....	28
1.7. Araştırmanın Önemi.....	29
2. YÖNTEM.....	31
2.1. Katılımcılar.....	31

2.1.1. Öğretmen Adayları.....	31
2.1.2. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar.....	32
2.1.3. Araştırmacı.....	36
2.1.4. Gözlemci.....	37
2.2. Ortam.....	37
2.3. Araç-Gereçler.....	38
2.4. Öğretmen Adaylarının Yetiştirilme Süreci	39
2.4.1. Öğretmen Adaylarına Sosyal Öykü Uygulaması ile Öğretim Sunma Becerisinin Öğretimi.....	41
2.4.1.1.Sosyal Öykü Yazma ve Uygulama Öğretiminde İzlenen Aşamalar.....	41
2.5. Öğretimin Planlanması.....	43
2.6. Sosyal Öykü Uygulaması İçin Gerekli Becerilerin Değerlendirilmesi.....	44
2.6.1. Sosyal Öykü Öğretim Uygulaması İçin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumlarındaki Gerekli Becerilerin Değerlendirilmesi.....	44
2.6.2. Sosyal Öykü Öğretim Uygulamasında Uygulama Oturumlarındaki Gerekli Becerilerin Değerlendirilmesi.....	45
2.7. Araştırma Modeli.....	46
2.8. Bağımsız Değişken.....	47
2.9. Bağımlı Değişken.....	47
2.10. Olası Tepki Tanımları.....	47
2.10.1. Ali için Olası Tepki Tanımları.....	47
2.10.2. Mete için Olası Tepki Tanımları.....	47
2.10.3. Berk için Olası Tepki Tanımları.....	48
2.11. Genel Süreç.....	48
2.11.1. Pilot Çalışma.....	48
2.11.2. Deney Süreci.....	49
2.11.2.1. Yoklama Oturumları.....	50
2.11.2.1.1. Başlama Düzeyi Yoklama Oturumları.....	50
2.11.2.1.2. Toplu Yoklama Oturumları.....	51
2.11.3. Uygulama Oturumları.....	52

2.11.4. İzleme Oturumları.....	55
2.11.5. Genelleme Oturumları.....	55
2.12. Verilerin Toplanması.....	56
2.12.1. Etkililik Verilerinin Toplanması.....	56
2.12.2. Güvenilirlik Verilerinin Toplanması.....	57
2.12.3. Sosyal Geçerlik Verilerinin Toplanması.....	58
2.13. Verilerin Analizi.....	59
2.13.1. Etkililik Verilerinin Analizi.....	59
2.13.2. Güvenirlik Verilerinin Analizi.....	59
2.13.3. Sosyal Geçerlik Verilerinin Analizi.....	59
3. BULGULAR.....	61
3.1. Sosyal Öykülerin Öğretmen Adayları Tarafından Doğru Biçimde Hazırlanmasına ve Güvenirlik Analizlerine İlişkin Bulgular.....	61
3.1.1. Sosyal Öykülerin Öğretmen Adayları Tarafından Doğru Biçimde Hazırlanmasına İlişkin Bulgular.....	61
3.1.1.1. Öğretmen Adayı Ece ile Sosyal Öykülerin Doğru Biçimde Hazırlanmasına İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	62
3.1.1.2. Öğretmen Adayı Lale ile Sosyal Öykülerin Doğru Biçimde Hazırlanmasına İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	63
3.1.1.3. Öğretmen Adayı Mert ile Sosyal Öykülerin Doğru Biçimde Hazırlanmasına İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	63
3.1.2. Güvenirlik Bulguları.....	63
3.1.2.1. Uygulama Güvenirliği Bulguları.....	64
3.1.2.2. Gözlemciler Arası Güvenirlik Bulguları.....	65
3.2. Sosyal Öykülerin Etkililiklerine İlişkin Bulgular.....	66
3.3. Sosyal Geçerlik Bulguları.....	69
3.3.1. Öğretmen Adaylarından Elde Edilen Sosyal Geçerlik Bulguları.....	69
3.3.2. Anne-Babalarından Elde Edilen Sosyal Geçerlik Bulguları.....	75
4. TARTIŞMA.....	77

4.1. Sınırlılıklar.....	84
4.2. Öneriler.....	84
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	84
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Önerileri.....	84
EKLER.....	86
KAYNAKÇA.....	121

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar

Tablo 2. Öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftleri ve belirlenen hedef beceriler

Tablo 3. Öğretmen adayı ön-test son-test sonuçları

Tablo 4. Uygulama güvenilirliği bulguları

Tablo 5. Gözlemciler arası güvenilirlik bulguları

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal öykü yazma aşamaları akış şeması

Şekil 2. Öğretmen adaylarına sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandırmada izlenen basamaklar

Şekil 3. Öğretmen adayının sosyal öykü ile öğretim sunma akışı

Şekil 4. OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri öğrenmelerine ilişkin grafik

Şekil 5. OSB olan çocukların hedef sosyal becerilere ilişkin genelleme ön-test son-test bulguları

KISALTMALAR LİSTESİ

APA	: American Psychiatric Association
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NAC	: National Autism Center
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
ÖYP	: Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı
WHO	: World Health Organization
NRC	: National Research Council

1. GİRİŞ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) son yıllarda yaygınlığı hızla artan yetersizlik gruplarının başında gelmektedir (Boyle ve diğ., 2011; Odom, Cox ve Brock, 2013). Bu durum, özel eğitim alanında çalışan öğretmen ve uygulamacıların OSB olan çocuklarla karşılaşma olasılığını büyük ölçüde artırmaktadır (Billingsley, 2004; Morrier, Hess ve Heflin, 2011). Tüm yetersizlik gruplarında olduğu gibi OSB olan çocukların eğitiminde de etkili ve verimli öğretim uygulamalarına yer verilmesi, bu çocukların eğitsel ve davranışsal gereksinimlerinin karşılanmasında oldukça önemlidir. Etkili ve verimli öğretim uygulamaları, çeşitli araştırmalarla ortaya konmuş bilimsel dayanaklı uygulamaların kullanılması ile mümkün olabilmektedir (Odom ve diğ., 2013). OSB olan çocukların eğitsel ve davranışsal gereksinimlerinin karşılanmasında kullanılan çok sayıda bilimsel dayanaklı uygulama bulunmaktadır (NAC, 2015). Ancak alanyazın incelendiğinde, söz konusu bilimsel dayanaklı uygulamaların alanda çalışan öğretmenler ve uygulamacılar tarafından öğretim ortamlarında sınırlı düzeyde kullanıldığı görülmektedir (Odom ve diğ., 2013). Bu durum, araştırmalar ve uygulama arasında bir boşluk oluşmasına neden olmaktadır (Brock ve Carter, 2013; Greenwood, 2001). Oysa OSB olan çocukların eğitsel ve davranışsal gereksinimlerinin karşılanabilmesi ve aldıkları eğitimden yarar sağlayabilmeleri için bilimsel dayanaklı uygulamaların eğitim ortamlarında öğretmenler ve uygulamacılar tarafından sistematik bir biçimde uygulanıyor olması son derece önemlidir. Dolayısıyla, etkili ve verimli öğretim uygulamalarının kullanımının yaygınlaştırılabilmesi ve kuram ve araştırmalar ile uygulama arasında oluşan boşluğun kapatılabilmesi için alanda çalışan öğretmenlere ve uygulamacılara ve yetişen öğretmen adaylarına bu uygulamaların öğretilmesi yaşamsal önem taşımaktadır. Bu aynı zamanda öğretmenlerin, uygulamacıların ve yetişen öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerinin etkili uygulamalarla desteklenmesi açısından da son derece önemlidir (Morrier ve diğ., 2011; NRC, 2001; Odom ve diğ., 2013).

Yukarıda söz edilen bilimsel dayanaklı uygulamalardan biri de sosyal öykülerdir. Sosyal öyküler, OSB olan çocukların sosyal durumları anlayabilmelerine yönelik olarak hazırlanan kısa hikâyelerdir (Dixon, Tarbox ve Najdowski, 2009; Feinberg, 2001). Sosyal öyküler OSB olan çocukların problem davranışlarının azaltılmasında ya

da bu çocuklara sosyal becerilerin kazandırılmasında ve/veya geliştirilmesinde sıklıkla kullanılmaktadır (Barry ve Burlew, 2004; Brownell, 2002; Gray, 2010). Sosyal beceriler OSB olan çocukların en temel yetersizlik yaşadığı alanlardan biridir (Haney, 2013; Kırcaali-İftar, 2013; Sucuoğlu, 2012). OSB olan çocukların sosyal becerilerindeki yetersizlikler, bu çocukların akranları tarafından reddedilmesine, akademik becerilerde ve iletişim becerilerinde başarısızlıklar yaşamalarına neden olabilmektedir (Petursdottir, McComas, McMaster, Horner, 2007). Bu nedenle, sosyal beceri alanındaki yetersizliklerin gelişimin diğer alanları üzerinde ciddi bir etkisi olduğu kabul edilmektedir (Weiss ve Harris, 2001). Bu bağlamda, OSB olan çocukların eğitiminde sosyal becerilerin etkili ve verimli uygulamalar ile desteklenmesi önemli bir amaç olmalıdır (Kurt, 2011; Petursdottir ve diğ., 2007; Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

1.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Özellikleri

OSB, (a) karşılıklı sosyal etkileşim ve iletişimdeki yetersizlikler ve (b) sınırlı, yineleyici davranış örüntüleri, etkinlikler ve ilgilerle kendini gösteren, erken gelişim evresinde ortaya çıkan bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (American Psychiatric Association-APA, 2013). OSB'nin tanınmasında psikiyatristler ve alandaki diğer uzmanlar tarafından Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO) tarafından geliştirilmiş olan Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması Sistemi (International Classification of Diseases ICD-10) ve Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından geliştirilen Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı (Diagnostic and Statistical Manual-DSM) kullanılmaktadır (Kırcaali-İftar, 2007; WHO, 2014; www.tohumotizmportal.com). OSB kategorileri, 2013 yılında uygulamaya konulan en güncel DSM V kriterlerinde, tek bir "OSB" tanısı altında birleştirilmiştir (APA, 2013; DSM V, 2013; Heward, 2013; Lauritsen, 2013; Wong ve diğ., 2014).

Spektrumda yer alan çocuklar bilişsel gelişim, dil gelişimi ve sosyal gelişim alanlarında çeşitli düzeylerde sınırlılıklar gösterebilmektedirler (Kırcaali-İftar, 2007; www.tohumotizmportali.org). OSB olan çocuklar geniş bir yelpazede farklı davranış örüntüleri gösterirler ve bu çocuklarda sosyal etkileşim, çoğunlukla anlamlı düzeyde sosyal bozulma ile uyumlu olarak gelişir. Bu çocuklar sözel ve sözel olmayan iletişim

gelişiminde ve yaşa uygun akran etkileşimini gerçekleştirmede yetersizlik gösterirler. Ayrıca, bu tür özellikler gösteren çocuklar sosyal etkileşime katılmada ve karşılıklı sosyal-duygusal paylaşımlarda oldukça düşük düzeyde ilgiye sahiptirler. Bebeklik döneminde kazanılan “bay bay, el sallama” gibi davranışlarda genel olarak bulunmazlar. Sosyal gelişim alanlarında sahip oldukları bu yetersizliklerinin yanı sıra, daha önce değinilen ve spektrumla ilişkilendirilen diğer davranışsal özellikler (örneğin, kısıtlı, sürekli tekrar eden, yineleyici davranışlar ve kısıtlı ve esnek olmayan ilgiler) OSB olan çocukların akran etkileşiminde ve sosyal gelişimde anlamlı düzeyde sınırlılıklara neden olmaktadır (Cotugno, 2009; Kırçali-İftar, 2007).

1.2.Sosyal Yeterlik, Sosyal Beceri ve Otizm Spektrum Bozukluğu

Sosyal beceri ve sosyal yeterlilik kavramları alanyazında birbirlerinin yerine kullanılmasına rağmen, birbirinden farklı kavramlardır. Bu özelliği nedeniyle bazen bu iki kavramı birbirinden ayırt etmek oldukça güç olabilmektedir. Alanyazında çocuğun sosyal becerisi varsa sosyal açıdan da yeterli olduğunun düşünüldüğü görülmektedir (Bacanlı, 2006). *Sosyal yeterlik* kavramı, çocuğun çevresinde bulunan diğer çocuklarla sağlıklı ve nitelikli ilişkiler kurabilmesi ve bulunduğu çevrede karşılaştığı sosyal durumlarla başa çıkabilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması ve sahip olduğu bu becerileri uygun bağlamlarda kullanabilmesi anlamına gelmektedir (Ergenekon, 2013). Sosyal beceriler ise karmaşık bir yapı olarak kabul edilen sosyal yeterliğin bir parçasıdır. Alanyazında sosyal becerilerin yıllar içerisinde farklı algılandığı ve tanımlandığı görülmektedir. Örneğin 1970’lerde sosyal beceriler akran kabulü, davranış ve yeterlik arasındaki ilişki olarak tanımlanırken, 1980’lerde çocuğun çevresindeki diğer çocuklarla başarılı etkileşimler kurmasını sağlayan beceriler olarak kabul edilmiştir. Günümüzde ise sosyal beceriler, kişisel ve sosyal doyumla sonuçlanan, duruma özgü davranışlar olarak tanımlanabilmektedir (Dobbins, Higgins, Pierce, Tandy ve Tincani, 2010). Daha ayrıntılı bir şekilde tanımlamak gerekirse *sosyal beceriler*, çocuğun bulunduğu sosyal ortamlarda ya da durumlarda olumlu sonuçlar elde etmesini sağlayan, olumsuz tepkiler almasını engelleyen ya da azaltan, ortama ve duruma özgü olan, çocuğun akranları arasında kabul görmesini sağlayan, öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanabilir (Bacanlı, 2006; Elliot ve Graham, 1987; Ergenekon, 2013; Gerhard ve Mayville, 2010).

OSB olan çocukların sosyal özellikleri, normal gelişim gösteren akranlarına göre belirgin derecede anlamlı farklılıklar göstermektedir (Weiss ve Harris, 2001). Alanyazın incelendiğinde, sosyal becerilerde ortaya çıkan yetersizliklerin, OSB olan çocukların saldırgan davranışlar sergilemelerine ve sosyal kabullerini olumsuz yönde etkileyecek tepkide bulunmalarına neden olabildiği görülmektedir. Öğretmenleri ve arkadaşları tarafından sosyal kabul düzeyleri düşük çocukların ise daha fazla problem davranış sergileme eğilimi gösterdikleri vurgulanmaktadır (Avcıoğlu, 2001). Sosyal yeterliliğe ilişkin yapılmış alanyazın tarama çalışmalarından elde edilen bulgular da tutarlı bir biçimde sosyal becerilerdeki yetersizliğin OSB olan çocukların sosyal gelişimleri açısından kilit nokta olduğunu göstermektedir (Cotugno, 2009). Sucuoğlu ve Kargın (2006)'a göre, sosyal becerilerin edinimi akademik becerilerin kazanımı için de oldukça önemlidir.

OSB olan çocukların aksine normal gelişim gösteren çocuklar, çevrelerinde bulunan kişilerden (örneğin, anne-baba, diğer aile fertleri ya da çevrelerindeki çocuklar) model alarak sosyal becerileri rahatlıkla kazanabilmekte ve bu becerileri geliştirebilmektedir. OSB olan çocuklar ise normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha az sosyal etkileşime girmekte ve düşük düzeyde sosyal ilişkiler geliştirmektedirler. Bu durum, sosyal becerilerin edinimini engellemekte ve/veya gelişimini geciktirmektedir (Avcıoğlu, 2005). OSB olan çocuklarda sosyal etkileşim alanında görülen sorunlar üç ana başlık altında toplanmaktadır: (a) OSB olan çocuğun başkalarına yönelik ilgi eksikliği ile ortaya çıkan sosyal tanıma sorunları, (b) OSB olan çocuğun kendisini anlatamaması; bir başka deyişle, iletişimde çektiği sorunlar ve (c) OSB olan çocuğun başkalarını anlayamaması ve hayali oyun kuramamasından kaynaklanan sosyal taklit ve anlamada yaşadığı sorunlar olarak sıralanabilir (Wing, 1992 akt., Özdemir, 2007).

OSB olan çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik farklı yöntemleri inceleyen araştırma sonuçları, OSB olan çocukların kendilerine farklı kanallar ile ulaşan bazı sosyal ipuçlarını etkili biçimde değerlendirememelerinin, sergilemekte oldukları sosyal yetersizliklerin asıl nedeni olabileceğini göstermiştir (Koegel, Hurley ve Frea, 1992). OSB olan çocukların tanı kriterlerinde yer alan temel yetersizlik alanlarından biri sosyal etkileşim becerilerinde görülen sınırlılıklardır. Hem Kanner (1943)'in hem de Asperger (1944)'in otizmden ilk bahsettikleri yıllardan bu yana OSB

olan çocukların sosyal becerilerindeki sınırlılıklar önemini ve geçerliliğini korumaktadır (Demir, 2013). OSB olan çocuklara sunulan öğretim uygulamaları, genellikle bu çocukların yetersizlik gösterdikleri sosyal gelişim, dil gelişimi, iletişim, oyun ve davranış yönetimi gibi alanlardaki becerilerin öğretimine odaklanarak bu çocukların bağımsız yaşamlarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (NAC 2010). Ancak sosyal becerilerin, araştırmacılar tarafından vurgulanan ve araştırma bulgularıyla da desteklenen önemine rağmen, OSB olan çocuklara yönelik geliştirilen eğitim programlarında, bu becerilerin diğer beceri alanları ile kıyaslandığında göz ardı edildiği görülmektedir (Lerman, Volkert ve LeBlanc, 2007). Dolayısıyla, OSB olan çocukların sosyal yeterliklerinin desteklenmesi ve geliştirmesi için sosyal beceri edinimini içeren eğitim ve öğretim programlarına yer verilmesine yoğun biçimde gereksinim duyulmaktadır. Bunların yanı sıra, programda yer alan becerilerin kazandırılmasında etkili öğretim yöntem ve stratejilerinin kullanılıyor olması oldukça önemlidir (Zucker, Perras, Perner ve Gargiulo, 2012).

OSB olan çocuklara sosyal becerilerin kazandırılması ve/veya sosyal becerilerin geliştirilmesinde kullanılan bazı yöntemler, fırsat öğretimi, rol oynama, akran öğretimi, resim değiş tokuşuna dayalı iletişim sistemi (Picture Exchange Communication System-PECS), bilişsel süreç yaklaşımı, temel tepki öğretimi, model olma, doğrudan öğretim, sosyal öyküler olarak sıralanabilir (Goldstein, Lackey ve Schneider, 2014).

Günümüzde OSB tanısı alan çocuk sayısının giderek artması, bu çocukların daha erken yaşlarda tanılanmaya ve eğitim almaya başlaması, bu tanıya sahip çocuklara hizmet sunan uygulamacı sayısında artışa; dolayısıyla da uygulama çeşitliliğine yol açmıştır. Bu durum, ilgili uzmanların ve OSB olan çocuğa sahip ailelerin etkililikleri ve verimlilikleri ortaya konmuş uygulamaları tercih etme gereksinimini doğurmuştur. Bu gereksinimin bilimsel dayanaklı uygulamalardan yararlanılarak karşılanabileceği konusunda uzlaşılmış ve bu gelişmeler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde Ulusal Otizm Merkezi (National Autism Center-NAC) gibi çeşitli kuruluşların bu uygulamaların neler olduğuna ilişkin çalışmalar yapmasına ön ayak olmuştur (NAC, 2010). NAC (2010) raporuna göre, OSB olan çocukların davranışsal ve eğitsel gereksinimlerinin desteklenmesinde etkili bir biçimde kullanılan “sosyal öyküler”

öyküye dayalı uygulamalar kategorisinde bilimsel dayanaklı bir uygulama olarak tanımlanmaktadır.

1.3. Sosyal Öyküler

1.3.1. Sosyal Öykülerin Tanımı

Sosyal öyküler bir özel eğitim öğretmeni olan Carol Gray tarafından geliştirilmiştir (Feinberg, 2001; Özdemir, 2007). Gray ilk kez 1991 yılında beden eğitimi sınıfındaki bir öğrencisiyle yaşadığı zorluklar nedeniyle kuralları ve doğru tepkileri tanımlayan bir öykü yazmıştır. Gray bu öykü sonrasında öğrencisinin kuralları ve kendisinden beklenen tepkileri daha iyi anladığını, sınıftaki etkinliklere daha etkin katıldığını görmüştür. Yaşadığı bu deneyim Gray'e sosyal becerilerin öğretiminde öykülerin etkili olduğunu göstermiştir (Feinberg, 2001).

Sosyal öyküler fabllara yakın sayılabilecek özellikte, belirli davranışlara örnek ve davranışların oluşabilecek sonuçları hakkındaki kısa öykülerdir. Sosyal öyküler, tipik olarak bir dakikadan kısa sürede okunabilecek ve çoğunlukla resim ya da çizim içeren içerikleri olan öyküler olarak betimlenirler. Bireyselleştirilmiş sosyal öyküler, çocuğun belirli eğitsel ihtiyaçlarına yönelik olarak yazılmaktadır. Sosyal öykülerin temel amacı, çocuğun sosyal durumları anlayabilmesini artırmaya yönelik olarak hazırlanmasıdır (Dixon, Tarbox ve Najdowski, 2009).

Sosyal öyküler, çocuğun ağzından, onun anlayabileceği dilde yazılan ve çocuğun hem öğretmeni hem de ailesi tarafından uygulanabilen öykülerdir (Vuran ve Turhan, 2013). Gray (2004) sosyal öykülerin sınır zekâ ile hafif düzey olarak nitelendirilebilecek zihin yetersizliğine sahip olan ya da yüksek işlevli OSB olan çocuklar için uygun bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Sosyal öyküler söz konusu sosyal durumla ilgili olarak, “kim, ne, nerede, nasıl ve ne zaman (5N1K)” gibi sorulara ilişkin doğrudan bilgi aktarımı sağlamaktadır (Sani-Bozkurt ve Vuran, 2014). Sosyal öykülerin yapısına bakıldığında, üç önemli noktanın öne çıktığı görülmektedir. Bu noktalar izleyen biçimde özetlenebilir (Özdemir, 2007): (a) Yazılan sosyal öykünün tamamen yazıldığı kişiye özgü olarak ve onun anlayış düzeyinde yazılması, (b) sosyal öykülerin dört farklı cümle türü kullanılarak yazılması ve (c) belirtilen bu dört farklı cümle türünün belirli oranlarda öykünün bütünü içinde kullanılması.

1.3.2. Sosyal Öykülerde Kullanılan Cümle Türleri

Gray ve Grand (1993)'e göre sosyal öykülerin yapısı dört temel cümle türünden oluşmaktadır. Bu cümle türleri; betimleyici cümle, yönlendirici cümle, doğrulayıcı cümle ve yansıtıcı/bakış açısını açıklayan cümledir. Ancak ilerleyen yıllarda Gray tarafından bu cümle türlerine iki yeni cümle türü daha eklenerek altı cümle türü belirlenmiştir. Eklenen cümle türleri, işbirlikçi cümle ve kontrol edici/yönerge verici cümledir (Carbo, 2005). Bu cümlelerin ne olduğu ve yapısı örnekleri ile aşağıda açıklanmaktadır (Olçay-Gül ve Tekin-İftar 2012; Özdemir, 2007).

1. **Betimleyici Cümle:** Betimleyici cümle, çocukların fikirlerinden bağımsız olarak ele alınır ve var olan durumu açıklar. Bu cümle türü, 5N1K sorularını içeren ve sosyal öykü yazımında belirleyici olan cümlelerdir. “Bazı günler okula otobüsle giderim.” betimleyici bir cümle örneğidir.
2. **Kontrol Edici Cümle (Yönerge Verici):** Kontrol edici cümle, uygun tepkinin açıklandığı, “deneyeceğim, deneyebilirim” yapısındaki cümlelerdir. Bu cümle türü, çocuğa var olan durumda yapması gereken hakkında bilgi verici olarak nitelendirilebilir. “Otobüse bindiğimde yerimde oturacağım.” kontrol edici bir cümle örneğidir.
3. **Yansıtıcı Cümle (Bakış Açısını Açıklayan):** Yansıtıcı cümle, çocuğun ilişkili olduğu kişilerin duygu ve düşüncelerini açıklayan cümle yapısıdır. Kullanım amacı, çocuğun var olan sosyal durumda diğer çocukların perspektifini algılamasına yardımcı olmaktır. “Otobüste yerimde oturursam şoför mutlu olur.” yansıtıcı bir cümle örneğidir.
4. **Doğrulayıcı Cümle:** Doğrulayıcı cümle, bir sosyal öykünün amacını genel anlamda destekleyen ve içeren, öyküde var olan durumu çocuğa açıklayan cümle türüdür. “Otobüste yerimde oturmak güvenli ve doğru bir davranıştır.” doğrulayıcı bir cümle örneğidir.
5. **Yönlendirici Cümle:** Yönlendirici cümle, uygun olan tepkinin tanımlandığı, çocuğun kendi davranışını yönetmesini sağlayan cümle türüdür. “Otobüste şoför yerime oturmamı söylediğinde yerime oturmalıyım.” yönlendirici bir cümle örneğidir.

6. **İşbirlikçi Cümle:** İşbirlikçi cümle, çocuğun var olan durumda ulaşmak istediği amaca yönelik olarak ilişkili olduğu kişilerin nasıl yardım edeceğini ifade eden cümle türüdür. “Otobüs şoförü bana güvende olmam konusunda yardımcı olur.” işbirlikçi bir cümle örneğidir

Yukarıda sıralanan cümle türlerinin kullanıldığı uygun bir sosyal öykü örneği aşağıda yer almaktadır:

Oyuncaklarımı Paylaşıyorum

Sınıfımızda ben ve arkadaşlarım oyun saatlerinde oyunlar oynarız (betimleyici cümle). Oyun saatinde benim oyuncuğım varken arkadaşlarımın oyuncuğı olmayabilir (betimleyici cümle). Oyuncuğımı arkadaşlarımla paylaşırsam arkadaşlarım çok sevinir (yansıtıcı cümle). Oyuncaklarımı arkadaşlarımla paylaşmaya çalışacağım (yönlendirici cümle). Paylaşmak çok güzel bir davranıştır (doğrulayıcı cümle).

1.3.3. Sosyal Öykü Yazmanın Aşamaları

Sosyal öyküler sıralanan cümle türleri temel alınarak belirli bir sistematik içinde yazılmaktadır. Gray (2002) sosyal öykü yazmanın aşamalarını; (a) hedef davranışı belirleme, (b) bilgi toplama, (c) öyküyü yazma ve (d) öyküye uygun bir başlık koyma olmak üzere dört grupta sıralamıştır. Aşağıda sosyal öykü yazma aşamaları kısaca açıklanmıştır (Gray, 2002):

- a. Hedef Davranışı Belirleme:** Sosyal öykü ile kazandırılması ya da ortadan kaldırılması hedeflenen durum (örneğin, iletişim başlatma, paylaşma gibi sosyal beceriler ya da elini ısırma, çığlık atma gibi uygun olmayan davranışlar) için hedef davranış belirlenir. Hedef davranış belirleme süreci, davranış değiştirme programı hazırlamada kullanılan süreç ile aynıdır.
- b. Bilgi Toplama:** Hedef davranış belirlendikten sonra uygulamacı davranış ve durum ile ilgili bilgi toplar. Çocuğun öğrenme tarzı, okuma yeteneği, dikkat süresi ve ilgileri gibi sosyal öykülerin amaca ulaşmasında önemli yer tutan konularda da gerekli bilgiler toplanır.
- c. Öyküyü Yazma:** Sosyal öyküler çocuğun öğrenme özellikleri, gereksinimleri, ilgileri ve yeterlilikleri doğrultusunda ortalama 5-10 cümle arasında yazılır.

Öyküdeki toplam cümle sayısı ve cümlelerin sayfalara göre dağılımı, çocukların düzeylerine göre farklılık gösterebilir. Hazırlanan öyküler bilgisayar ortamına aktarılarak resim, çizim, fotoğraf gibi görsel uyaranlar kullanılarak da sunulabilir.

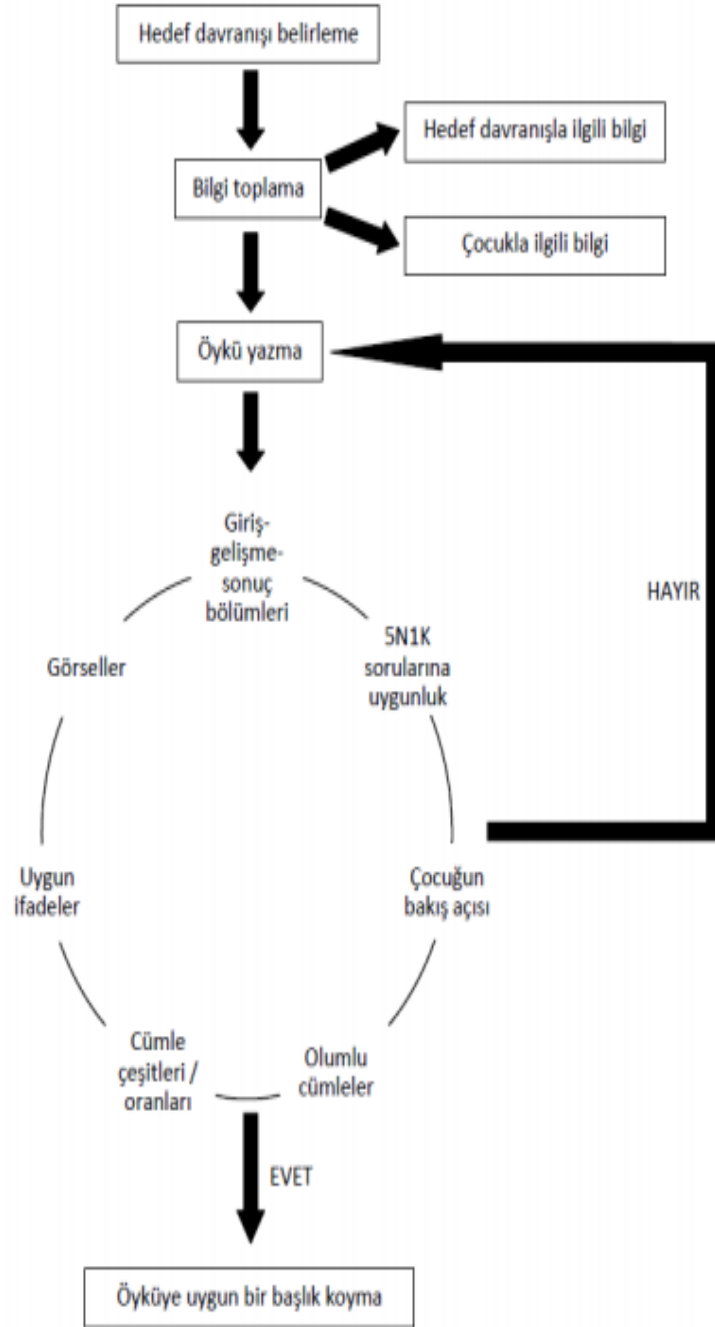
- d. Öyküye Uygun Bir Başlık Koyma:** Sosyal öykünün başlığı, öykünün özünü ve içeriğini açıkça ortaya koymalıdır. Sosyal öykünün başlığı herhangi bir davranışa olumlu ya da olumsuz yapılan atıflar olabileceği gibi öykünün yanıt vermek üzere yazıldığı bir soru da olabilir.

Gray (2010) bir sosyal öyküde bulunması gereken öğeleri izleyen biçimde sıralamıştır:

1. Sosyal öykü belirli bir sosyal bilgiyi etkili ve güvenli bir biçimde paylaşarak, öyküyü dinleyenlerin kolayca anlamalarını sağlamak amacıyla kullanılmalıdır.
2. Sosyal öyküler konunun açıkça tanımlandığı *giriş*, ayrıntıların yer aldığı *gelişme*, bilgilerin desteklenip özetlendiği *sonuç* bölümünden oluşmalıdır.
3. Sosyal öykü 5N1K sorularına yanıt vermelidir.
4. Sosyal öykü birinci ya da üçüncü tekil şahsın bakış açısıyla yazılmalıdır.
5. Sosyal öyküde olumlu cümleler kullanılmalı, olumlu tepki ve davranışa vurgu yapılmalı ve olumsuz tepkiler atlanarak yazılmalıdır.
6. Sosyal öyküde dört temel cümle türü olan betimleyici, yansıtıcı, doğrulayıcı ve yönlendirici cümlelere yer verilmelidir.
7. Sosyal öykü kurallarında yer alan cümle oranlarına dikkat edilmelidir.
8. Sosyal öyküler hazırlanırken, metnin anlamını yansıtan ve çocuğa özgü resimler seçilmelidir.
9. Sosyal öyküler çocuğun yetenek ve ilgi alanlarına uygun bir biçimde yazılmalıdır.
10. Sosyal öykülerin başlığı öykünün özünü ve içeriğini açıkça belirtmelidir.

Sosyal öykülerin hazırlanmasında farklı biçimlerden yararlanılabilir. Sosyal öyküler kitap biçiminde hazırlanabileceği gibi tek sayfa biçiminde de hazırlanabilir. Sosyal öykülerin hazırlanmasında gerçek resimler, fotoğraflar, videolar, çizimler, simgeler ya da Power-Point sunumları kullanılabilir (Barry ve Burlew, 2004; Brownell, 2002; Gray, 2010). Olçay-Gül ve Tekin-İftar (2012) sosyal öykü yazma aşamalarını Şekil 1 de yer aldığı gibi tasarlamışlardır.

SOSYAL ÖYKÜ YAZMA AŞAMALARI

Şekil 1. Sosyal öykü yazma aşamaları akış şeması

1.3.4. Sosyal Öykülerin Uygulanması

Sosyal öykülerin uygulanması aşamasında dikkat edilecek bazı noktalar bulunmaktadır. Sosyal öyküler sunulurken, öyküyü okuyan çocuğun uygun bir ses tonu ve olumlu bir dil kullanması önemlidir. Sosyal öyküler çocuğun kendini rahat ve güvende hissettiği bir zamanda ve ortamda sunulmalıdır. Sosyal öykünün bir ceza aracı olarak kullanılmasına izin verilmemelidir. Sosyal öykü sunulurken, “Senin için yazdığım öyküyü birlikte okumak ister misin?” ya da “Senin için yazdığım öyküyü birlikte okumaya ne dersin?” gibi ifadelerle yer verilebilir (Gray, 2002; 2010).

Sosyal öyküler uygulanırken, çocuğun gereksinimleri ve sahip olduğu beceriler dikkate alınarak farklı tekniklerden yararlanılabilir (Gray, 2002). Örneğin çocuk okuma becerisine sahip değilse öyküyü bir yetişkin okuyabilir. Öykü videoya kaydedilebilir ve çocuğun gün içinde videodan öyküyü dinlemesi sağlanabilir ya da sosyal öykü iPad aracılığıyla sunulabilir. Çocuk okuma ve okuduğunu anlama becerisine sahipse önce yetişkin tarafından okunan öyküyü dinlemesi, ardından öyküyü bağımsız olarak kendisinin okuması sağlanabilir (Haydon ve Whitby, 2009; Mancil, Vandemeer, Beamish, Milford ve Lang, 2013).

Sosyal öykü okunduktan sonra çocuğa okunan metin ile ilgili sorular yöneltilir. Çocuğun doğru yanıtları pekiştirilir, yanlış yanıtlarda ise öykü tekrar okunarak süreç tekrarlanır. Çocuk hedef davranışı sosyal öykü okunmadan gerçekleştirinceye kadar sosyal öykü silikleştirilerek sunulmaya devam edilir. Sosyal öykülerin silikleştirilmesi süreci iki biçimde gerçekleştirilebilir: (a) Çocuk bir davranış ya da beceriyi sergilemeye başladıktan sonra sosyal öyküdeki yönlendirici cümleler öyküden çıkarılabilir. (b) Sosyal öykünün uygulanması için hazırlanan zaman çizelgesinde değişiklikler yapılarak öykü her gün yerine haftada üç-dört kez okunabilir. Ölçüt karşılandıktan ve silikleştirmenin tamamlanmasından sonra öykünün okunmasına son verilir (Gray, 2002; Olçay Gül, 2012; Turhan, 2015). Sosyal öykünün okunma aşamasından sonra doğal ortamda becerinin sergilenmesi çalışması gerçekleştirilerek sosyal öykü uygulaması tamamlanır.

1.4. Sosyal Öykülerle İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazında sosyal öykülerin etkililik ve verimliliğine yönelik birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bucholz (2011) sosyal öykülerin kullanıldığı araştırmalara ilişkin gerçekleştirdiği tarama çalışmasında, genel anlamda bağımlı değişkenlerin sosyal beceriler, işlevsel beceriler (el yıkama, yönerge izleme vb.) ve bozucu davranışlar (öfke nöbeti, ağlama, bağırma vb.) olduğunu belirtmiştir. Karkhaneh, Clark, Ospina, Seida, Smith ve Hartling (2010) OSB olan çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesine yönelik gerçekleştirdikleri tarama çalışmasında, sosyal öykülerin özellikle yüksek işlevli OSB olan çocukların sosyal becerileri hızlı biçimde öğrenmesine katkı sağladığını ve etkili bir müdahale olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmalar, sosyal öyküler ile yapılan çalışmaların sosyal beceri öğretimi (Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Theiman ve Goldstein, 2001), problem davranışların sağaltımı (Kuoch ve Miranda, 2003), yeni becerilerin öğretimi (Hagiwara ve Myles, 1999; Tarnai ve Wolfe, 2008) temalarında yoğunlaştığını ve sosyal öykülerin etkili bir müdahale olduğunu göstermektedir (Adams, Gouvousis, AVanLue ve Waldron 2004; Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Carbo, 2005; Hagiwara ve Myles, 1999; Kuoch ve Miranda, 2003; Olçay-Gül, 2012; Tarnai ve Wolfe, 2008; Theiman ve Goldstein, 2001; Quilty, 2007; Xin ve Sutman, 2011). Ülkemizde de Karaarslan ve Kutlu (2013) OSB olan çocuklarda sosyal öykülerin kullanıldığı araştırmalarla ilgili yaptıkları tarama çalışmasında, sosyal öykülerin etkili bir müdahale yöntemi olduğunu vurgulamışlar ve sosyal öykülerin ülkemizde de gün geçtikçe popülerlik kazandığını belirtmişlerdir. Tablo 1’de 90’lı yılların sonlarından günümüze sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen ulaşılabilen araştırmalar özetlenmiştir.

Tablo 1.*Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar*

Yazar ve Yıl	Araştırma Yöntemi ve Modeli	Katılımcılar Sayı/Tanı/Yaş	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuçlar	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
Hagiwara ve Myles, 1999	Tek Denekli Ortamlar arası çoklu başlama modeli	Üç/OSB/7-9 yaş	El yıkama Verilen yönergeyi yerine getirme	“Hyper Card” ile sunulan sosyal öyküler	Etkili	(-)	(-)	(-)
Theiman ve Goldstein, 2001	Tek Denekli Davranışlar arası çoklu başlama modeli	Bir/OSB/14 yaş	Verilen sözel yönergeye tepki verme	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(+)
Feinberg, 2001	Grup Deneysel Ön-test son-test kontrol gruplu model	34/OSB/8-13 yaş	Selamlaşma Oyun oynamak istediğini uygun biçimde ifade etme	Sosyal öykü ve standart öykü	Sosyal öyküler daha etkili	(-)	(-)	(-)
Brownell, 2002	Tek Denekli ABAC	4/OSB/6-9 yaş	Verilen sözel yönergeye tepki verme Uygun ses tonu ile konuşma	Sosyal öykülerin müzikal biçimde sunulması	Etkili	(-)	(-)	(-)

Tablo 1.*Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar (Devam)*

Yazar ve Yıl	Araştırma Yöntemi ve Modeli	Katılımcılar Sayı/Tanı/Yaş	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuçlar	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
Delano, 2003	Tek Denekli Katılımcılar arası çoklu yoklama modeli	Beş/OSB/6-13 yaş	Dikkatini yöneltme Rica ederek isteme Yorum yapma	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(-)
Barry ve Burlew, 2004	Tek Denekli Katılımcılar arası çoklu yoklama modeli	İki/OSB/7-8 yaş	Oyuncak seçme Etkinlik seçme	Sosyal öykü	Etkili	(-)	(-)	(-)
Wheeler, 2005	Tek Denekli AB modeli	İki/OSB/8-9 yaş	Verilen görevi bağımsız olarak gerçekleştirme	Sosyal öykü	Etkili	(-)	(-)	(-)
Delano ve Snell, 2006	Tek Denekli Katılımcılar arası çoklu yoklama modeli	Beş/OSB ve normal gelişim/6-13 yaş	Uygun tepkide bulunma Rica etme Dikkatini yöneltme ve yorum yapma	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(-)

Tablo 1.*Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar (Devam)*

Yazar ve Yıl	Araştırma Yöntemi ve Modeli	Katılımcılar Sayı/tanı/yaş	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuçlar	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
Sansotti ve Powell-Smith, 2006	Tek Denekli Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Üç/OSB/9-12 yaş	Sosyal etkileşim Sohbeta katılma	Sosyal öykülerin Meyer-Johnson sembolleri ile sunumu	OSB olan üç çocuktan ikisi için etkili	(-)	(-)	(-)
Bernard ve Ripoll, 2007	Tek Denekli AB	Bir/Asperger Sendromu/9 yaş	Ev içinde oluşan durumlarda duygularını fark etme	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(-)
Crozier ve Tincani, 2007	Tek Denekli ABAB ABACBC (sözel ipucu: C)	Üç/OSB/3-5 yaş	Uygun biçimde yerinde oturma Akranı ile etkileşim kurma	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(-)
Sansotti, Powell-Smith, 2008	Tek Denekli Katılımcılar çoklu başlama	Üç/OSB/6-10 yaş	Etkinliğe katılma İletişim sürdürme	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(+)

Tablo 1.*Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar (Devam)*

Yazar ve Yıl	Araştırma Yöntemi ve Modeli	Katılımcılar Sayı/tanı/yaş	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuçlar	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
Schneider ve Goldstein, 2010	Tek Denekli Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Üç/OSB/3-5 yaş	Verilen görevi yerine getirme	Sosyal öykülerin Meyer-Johnson sembolleri ile sunumu + görsel ipucu	Etkili	(+)	(+)	(-)
Balçık 2010	Tek Denekli Davranışlar arası çoklu yoklama	Bir/OSB/6 yaş	Kendini tanıtmaya)	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(+)
Xin ve Sutman, 2011	Tek Denekli AB modeli	2/OSB/9 yaş	Parmak kaldırma “Oynayabilir miyim?” diye sorma	Akıllı tahtada power-point ile sunulan sosyal öykü	Etkili	(-)	(+)	(-)
Leaf ve diğ., 2012	Tek Denekli Paralel uygulamalar	6/OSB/5-13 yaş	İlgi gösterme Sportmen davranma Kazanma ve kaybetmeye uygun tepki gösterme vb. 18 sosyal beceri	Sosyal öykü ve etkileşimli öğrenme yöntemlerinin karşılaştırılması	Etkileşimli öğrenme sosyal öykülerden daha etkili	(+)	(+)	(-)

Tablo 1.*Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar (Devam)*

Yazar ve Yıl	Araştırma Yöntemi ve Modeli	Katılımcılar Sayı/tanı/yaş	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuçlar	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
Olçay-Gül 2012	Tek Denekli Çiftler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli	3/OSB ergen ve aile üyeleri (iki anne bir abla)/12-16 yaş	Merhaba deme İzin alma	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(+)
Thompson ve Johnston, 2013	Tek Denekli Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	3/OSB/3-5 yaş	Kendini düzenleme becerileri	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(+)
Grigore ve Rusu, 2014	Tek Denekli ABAC	3/OSB/7-8 yaş	Arkadaşı ile selamlaşma	Sosyal öykü ve hayvan (köpek) yardımcı terapi	Etkili	(-)	(-)	(-)
Malmberg, Charlop ve Gershfeld, 2015	Tek Denekli Uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli ve katılımcılar arası çoklu başlama düzeyi modeli	3/OSB/3-9 yaş ve 2/OSB/4-10 yaş	Sıra alma Tebrik etme Paylaşma	Sosyal öykü ve video model karşılaştırma / sözel ipucu ile sunulan sosyal öykü	Video model etkili, sosyal öykü etkili değil. / Sözel ipucu ile sunulan sosyal öykü etkili	(+)	(+)	(-)

Tablo 1.*Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen araştırmalar (Devam)*

Yazar ve Yıl	Araştırma Yöntemi ve Modeli	Katılımcılar Sayı/tanı/yaş	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sonuçlar	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
Süzer 2015	Tek Denekli Katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli	3/OSB/ 10-17 yaş	Cinsel istismardan korunma becerileri	Sosyal öykü	Etkili	(+)	(+)	(+)
Turhan, 2015	Tek Denekli Dönüşümlü uygulamalar modeli	4/OSB/6-8 yaş	Bağımsız oyun başlatma ve sürdürme Anneyle birlikte oyun oynama ve etkinlikleri tek başına tamamlama	Sosyal öykü ve video model	Hem sosyal öykü hem video model etkili	(+)	(+)	(+)
Acar, 2015	Tek Denekli Uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli	3/OSB/7-11 yaş	Yardım teklif etme Kendini tanıtmaya İzin isteme Oyuncak toplama Adresini söyleme	Anneler tarafından sunulan sosyal öykü ve video model	Hem sosyal öykü hem video model etkili	(+)	(+)	(+)

İzleyen bölümde, geçmişten günümüze alanyazında sosyal öyküler ile sosyal becerilerin öğretilmesini amaçlayan ve Tablo 1’de gösterilen çalışmaların özetlerine yer verilmiştir.

Hagiwara ve Myles (1999) gerçekleştirdikleri çalışmada bilgisayarda sunulan sosyal öykülerin verilen görevi yerine getirme ve el yıkama becerisinin öğrenilmesindeki etkililiğini incelemiştir. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden ortamlar arası çoklu başlama modeli ile yürütülmüştür. Araştırmaya yedi ile dokuz yaşları arasında OSB olan üç çocuk katılmıştır. Araştırma bulguları, Hyper Card (Apple bilgisayar) ile kitap biçiminde sunulan sosyal öykülerin OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri yerine getirmelerinde ve yeni ortamlara genellemelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Theiman ve Goldstein (2001) gerçekleştirdikleri çalışmada OSB olan beş ve normal gelişim gösteren beş çocukla çalışmışlardır. Araştırmacılar OSB olan çocukların akranları ile etkileşimlerini geliştirmek amacı ile sosyal öykülerden yararlanmışlardır. Araştırmacılar OSB olan çocuklar ile normal gelişim gösteren akranlarını ikili olarak eşlemiştir. Eşlenen gruplarla hedeflenen sosyal beceriler çalışılmıştır. Çalışmada tek denekli araştırma yöntemlerinden çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda OSB olan çocukların hedeflenen sosyal becerilerinde artış olduğu belirtilmiştir.

Feinberg (2001) gerçekleştirdiği çalışmada 34 OSB olan çocukla çalışmıştır. Araştırmada OSB olan çocuklara oyun oynama becerisi kazandırmak amacıyla, ön-test son-test kontrol gruplu grup deneysel model kullanılmıştır. Araştırmada OSB olan çocuklara öğretilmesi hedeflenen sosyal beceriler selamlaşma, oyun oynamak istediğini uygun biçimde ifade etme, başkalarının tercih ettiği oyunu kabul etme olarak sıralanmıştır. Standart öyküler ile sosyal öykülerin etkililik ve verimliliğinin karşılaştırıldığı çalışmada çocuklar sosyal öykü ve standart öykü gruplarına yansız olarak atanmıştır. Araştırma bulguları, sosyal öykü ile öğretim sunulan grubun standart öykü sunulan gruptan anlamlı derecede farklılık gösterdiğini ve sosyal öykü grubunda yer alan çocukların hedef sosyal becerilerdeki performanslarında belirgin bir artış olduğunu göstermiştir.

Brownell (2002) gerçekleştirildiği çalışmada OSB olan dört çocukla çalışmıştır. Araştırmacı şarkı haline getirilerek sunulan sosyal öyküler ile verilen sözel yönergeye uygun tepki verme ve uygun ses tonu ile konuşma becerilerini öğretmeyi amaçlamıştır. Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden ABAC modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda müzikal biçimde sunulan sosyal öykülerin çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Delano (2003) gerçekleştirdiği çalışmada OSB olan beş çocukla çalışılmıştır. Araştırmada OSB olan çocuklara normal gelişim gösteren akranları eşlik etmiştir. Araştırmada sosyal öyküler ile dikkatinin yöneltme, rica ederek isteme ve yorum yapma becerileri çalışılmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu yoklama modeli ile yrtlmştr. Araştırma bulguları, sosyal öykülerin çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde ve başka akranlara genellemelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Barry ve Burlew (2004) gerçekleştirdikleri çalışmada OSB olan iki çocukla çalışmışlardır. Araştırmada sosyal öyküler ile oyuncak seçme ve etkinlik seçme becerileri çalışılmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu yoklama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, sosyal öykülerin çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Wheeler (2005) gerçekleştirdiği çalışmada sekiz ve dokuz yaşlarında OSB olan iki ocuk ile çalışmıştır. Araştırmada sosyal öyküler ile verilen görevi bağımsız olarak yerine getirme becerisi çalışılmıştır. Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden AB modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, sosyal öykülerin OSB olan çocukların verilen görevi bağımsız olarak yerine getirme becerisini edinmelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Delano ve Snell (2006) gerçekleştirdikleri araştırmada, OSB tanısına sahip üç ilköğretim ğrencisi ile dikkatini toplama, istekte bulunma, sorulan soruya yanıt verme ve yorum yapma becerilerinin geliştirilmesi için sosyal öyküleri kullanarak bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden denekler arası

çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları, sosyal öykü yönteminin çalışılan becerilerin kazanılmasında etkili olduğunu göstermiştir.

Sansotti ve Powell-Smith (2006) gerçekleştirdikleri çalışmada dokuz ile 12 yaşları arasında OSB olan üç çocukla çalışmışlardır. Araştırmada sosyal öykülerin Meyer-Johnson sembolleri ile sunumunun OSB olan çocukların sosyal etkileşim kurma ve sohbete katılma becerilerini edinmelerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu başlama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, Meyer-Johnson sembolleri ile sunulan sosyal öykülerin, OSB olan iki çocuğun hedef sosyal becerileri edinmelerinde etkili olduğunu, diğer OSB olan çocuk için ise etkili olmadığını göstermiştir.

Scattone, Tingstrom ve Wilcznski (2006) gerçekleştirdikleri araştırmada sekiz ile 13 yaşları arasında OSB olan üç çocukla çalışmışlardır. Araştırmada OSB olan çocuklara sosyal öyküler ile akranla iletişim başlatma ve sürdürme becerilerini edindirmek hedeflenmiştir. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu başlama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, birinci katılımcının sosyal etkileşim becerilerindeki performansında bir değişme olmazken, ikinci katılımcının sosyal etkileşim becerilerindeki performansının %7'den %39'a, üçüncü katılımcının ise %13'den %28'e yükseldiğini göstermiştir.

Bernard ve Ripoll (2007) gerçekleştirdikleri çalışmada, dokuz yaşında Asperger Sendromu olan bir çocukla çalışmışlardır. Araştırmada sosyal öyküler video modellerle birleştirilerek sunulmuştur. Araştırmada ev içinde oluşan durumlarda kendi duygularını fark etme becerisinin öğretimi çalışılmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden AB modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, sosyal öykülerin katılımcının hedef sosyal beceriyi edinmesinde ve genellemesinde etkili olduğunu göstermiştir.

Crozier ve Tincani (2007) gerçekleştirdikleri araştırmada, üç ile beş yaşları arasında OSB olan üç çocukla çalışmışlardır. Araştırmada fotoğraflarla sunulan sosyal öyküler ile çocukların yerinde oturma, akranı ile sohbet etme ve yemek yerken sohbet etme becerilerini edinmeleri amaçlanmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden, birinci ve ikinci katılımcı ile ABAB ve üçüncü katılımcı ile

ABCACBC modeli ile çalışılmıştır. Araştırma bulguları, sosyal öykülerin katılımcı çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde, uygulama bittikten sonra korumalarında ve genellemelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Sansotti ve Powell-Smith (2008) gerçekleştirdikleri çalışmada altı ile 10 yaşları arasında OSB olan üç çocukla çalışmışlardır. Araştırmacılar bilgisayar desteğiyle sunulan sosyal öyküler ile video model yöntemi ile sunulan sosyal beceri öğretiminin etkililiğini incelemişlerdir. Araştırmada katılımcılara etkinliğe katılma, iletişim sürdürme becerilerinin kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu başlama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, bilgisayar desteğiyle sunulan sosyal öyküler ve video modelin katılımcıların hedef sosyal becerileri edinmelerinde ve genellemelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Schneider ve Goldstein (2010) gerçekleştirdikleri çalışmada beş ile 10 yaşları arasında OSB olan üç çocukla çalışmışlardır. Araştırmada görsel desteklerle sunulan sosyal öyküler ile katılımcı çocuklara etkinliğe katılma ve iletişim sürdürme becerilerini kazandırmak amaçlanmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu başlama modeli ile yürütülmüştür. Araştırma bulguları, görsel desteklerle sunulan sosyal öykülerin katılımcı çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Balçık (2010) okulöncesi dönemde kaynaştırma sınıfına devam eden OSB olan bir çocuğa sosyal öyküleri kullanarak kendini tanıtmaya, yardım ve bilgi isteme, etkinliğe katılma becerilerini öğretmiştir. Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, sosyal öyküler aracılığıyla gerçekleştirilen sosyal beceri öğretiminin etkili olduğunu ve deneğin hedef sosyal becerileri edindiğini göstermiştir.

Xin ve Sutman (2011) gerçekleştirdikleri çalışmada sosyal becerilerin öğretiminde çocukların kendilerinin model olduğu sosyal öykülerin etkililiğini tek denekli araştırma yöntemlerinden AB modeli ile incelemişlerdir. Araştırmaya dokuz yaşında OSB olan üç çocuk katılmıştır. Sosyal öykünün sunumu için bir Power-Point sunusu

hazırlanmıştır. Sunumda her bir slaytta bir cümle, o cümleye ilişkin çocuğun kendisinin model olarak yer aldığı ve hedef davranışın daire içine alınarak vurgulandığı bir görsel kullanılmıştır. Araştırma bulguları, araştırmaya katılan çocukların hedef becerileri edindiklerini ve sosyal öykülerin etkili olduğunu göstermiştir.

Leaf ve diğerleri (2012) gerçekleştirdikleri araştırmada sosyal öykü ve etkileşimli öğretim yöntemlerinin OSB olan çocukların sosyal becerileri edinmelerinde etkililik ve verimliliklerini karşılaştırmışlardır. Araştırmada beş ile 13 yaşları arasında OSB olan altı çocukla çalışmışlardır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden paralel uygulamalar modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, etkileşimli öğretim stratejilerinin sosyal öykü yönteminden daha etkili olduğunu göstermiştir.

Olçay-Gül (2012) gerçekleştirdiği araştırmada aile üyelerinin sunduğu sosyal öykülerin ergenlik dönemindeki OSB olan çocukların sosyal becerileri öğrenmesindeki etkilerini incelemiştir. Bu amaçla, iki anne ve bir kız kardeş ile çalışma yürütmüştür. Çalışmada tek denekli araştırma yöntemlerinden yoklama evreli çiftler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, aile üyelerinin sosyal öyküleri %100 doğru olarak yazma ve yüksek düzeyde güvenilir olarak uygulama bilgi ve becerisini edindiklerini, edindikleri bu becerileri dört hafta sonra korumaya devam ettiklerini ve farklı becerilerin öğretimine ilişkin öykü yazımına genellediklerini göstermiştir.

Thompson ve Johnston (2013) gerçekleştirdikleri araştırmada üç ve beş yaşlarındaki OSB olan üç çocuğun kendini düzenleme becerilerini edinmesinde sosyal öykülerin etkililiğini incelemişlerdir. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu başlama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, sosyal öykülerin OSB olan çocukların kendini düzenleme becerilerini edinmelerinde, uygulama sona erdikten sonra korumalarında ve genellemelerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Grigore ve Rusu (2014) gerçekleştirdikleri araştırmada köpek yardımıyla oluşturulan sosyal bağlamda sunulan sosyal öykülerin çocukların arkadaşları ile selamlaşma

becerisini edinmelerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmaya yedi ve sekiz yaşları arasındaki OSB olan üç çocuk katılmıştır. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden ABAC modeli ile yürütülmüştür. Araştırma bulguları, köpek yardımcı terapi ile sunulan sosyal öykülerin, sosyal öykülerin yalnız sunulmasından daha etkili olduğunu göstermiştir.

Malmberg, Charlop ve Gershfeld (2015) gerçekleştirdikleri çalışmada iki ayrı deney süreci yürütmüşlerdir. İlk deney süreci tek denekli araştırma yöntemlerinden uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modelinin üç katılımcı ile yinelenmesi biçiminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar ilk deney sürecinde video model ve sosyal öykü uygulamalarının OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerindeki etkililik ve verimliliklerini karşılaştırmışlardır. İlk deney sürecine üç ile dokuz yaşları arasındaki OSB olan üç çocuk katılmıştır. İlk deney sürecinde OSB olan çocuklara paylaşma, sıra alma ve tebrik etme sosyal becerileri öğretilmiştir. İlk deney sürecinin bulguları, OSB olan çocuklara hedef becerilerin öğretiminde video modelin etkili olduğunu, sosyal öykülerin ise etkili olmadığını göstermiştir. İkinci deney sürecinde ise dört ve 10 yaşındaki OSB olan iki çocuğa sıra alma becerileri sözel ipucuyla sunulan sosyal öyküler ile çalışılmıştır. İkinci deney sürecinde tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. İkinci deney sürecinin bulguları, sözel ipucuyla sunulan sosyal öykülerin çocukların hedef becerileri edinmesinde, uygulama tamamlandıktan sonra korumasında ve genellemesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Süzer (2015) gerçekleştirdiği çalışmada 10 ve 17 yaşları arasındaki OSB tanılı üç çocuğa cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykü yönteminin etkililiğini incelemiştir. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli ile yürütülmüştür. Öğretimi yapılacak cinsel istismar türleri aileler ile birlikte belirlenmiş, ilk olarak uygunsuz dokunma taciz türünün öğretimi gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, OSB olan çocukların sosyal öykü uygulamasıyla tacizden korunma becerilerini öğrendiğini; öğrendiklerini farklı ortam, kişi ve taciz türlerine genellediklerini göstermiştir. Ayrıca, katılımcıların öğretim sona erdikten üç ve beş hafta sonra düzenlenen genelleme izlenmesi oturumlarında, öğrenilen becerilerin kalıcılığını sağladıkları görülmüştür.

Turhan (2015) gerçekleştirdiği araştırmada, altı ile sekiz yaşları arasında OSB olan dört çocuk ile çalışmıştır. Araştırmada sosyal öykü ve video model yöntemlerinin etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması amacıyla OSB olan çocuklara bağımsız oyun başlatma ve sürdürme, anneye birlikte oyun oynama ve kendisine verilen etkinlikleri tek başına tamamlama sosyal becerileri kazandırılmıştır. Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, katılımcıların hem sosyal öykü hem de video model ile hedef sosyal becerileri edindiklerini göstermiştir. Araştırma bulguları, üç katılımcının video modelle hedef sosyal beceriyi daha hızlı edindiğini, bir katılımcıda ise video model ve sosyal öykü uygulamalarının eşit sürede hedef sosyal becerinin kazanılmasını sağladığı görülmektedir. Araştırmada katılımcıların tümü uygulama sona erdikten sonra kazandıkları becerileri sürdürmüş ve genellemiştir.

Acar (2015) yaptığı çalışmada OSB olan çocuğa sahip annelerin sosyal öyküleri hazırlama ve uygulama bilgi ve becerisi ile video modelle öğretim uygulama bilgi ve becerisini kazanmaları; her iki aile eğitim programını tamamlayan anneler tarafından sunulan sosyal öykülerin ve video modelle öğretim uygulamasının çocuklarının hedeflenen sosyal becerileri öğrenmeleri üzerindeki etkililik ve verimliliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın diğer amaçları, OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri uygulama sona erdikten sonraki koruma düzeylerinin ve bu becerileri farklı ortamlara genellemeleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve annelerin çalışmanın sosyal geçerliğine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmaya yaşları 7-11 arasında değişen ve OSB tanılı üç erkek çocuk ile onların anneleri katılmıştır. Araştırmada tek-denekli araştırma yöntemlerinden uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Bulgular, annelerin sosyal öyküleri %100 doğru olarak yazabildiklerini ve %100 doğru olarak video klip hazırlayabildiklerini; öğrendikleri her iki öğretim uygulamasını yüksek düzeyde güvenilir olarak uygulayabildiklerini, bu becerileri sürdürdüklerini ve farklı becerilerin öğretimine ilişkin öykü yazımına genelleme bildiklerini göstermiştir. Bulgular ayrıca, sosyal öykü ve video modelle öğretim uygulamalarının hedeflenen becerilerin öğrenilmesinde neredeyse eşit düzeyde etkili olduğunu, OSB tanılı katılımcıların edindikleri becerileri öğretim sona erdikten sonra da koruduklarını ve genelleme bildiklerini göstermektedir. Verimlilik açısından ise her üç katılımcıda da

ölçüt karşılanıncaya değin gerçekleştirilen deneme sayısı, hata sayısı ve öğretim süreleri açısından video modelle öğretim uygulamasının sosyal öykü uygulamasına göre daha verimli görülmüştür. Ancak hedeflenen becerilerde ölçüt karşılanıncaya değin gerçekleşen oturum sayısı açısından iki katılımcı arasında çok az da olsa farklılık görülmüş, bir katılımcı da ise video modelle öğretim uygulaması daha verimli bulunmuştur.

Sonuç olarak, sosyal öyküler ile OSB olan bireylere sosyal beceriler kazandırmayı hedefleyen 24 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalardan biri grup deneysel model (Feinberg, 2001) ile diğerleri ise tek denekli araştırma yöntemlerinin farklı modelleri ile yürütülmüştür. Araştırmaların altısı okulöncesi dönemde (Balçık 2010; Crozier ve Tincani, 2007; Quilty, 2007; Schneider ve Goldstein, 2010; Thompson ve Johnston, 2013) olan, diğerleri ise okul döneminde olan çocuklarla yürütülmüştür. Araştırmalardan 11'inde yalnız sosyal öykülerin (Balçık 2010; Barry ve Burlew, 2004; Bernard ve Ripoll, 2007; Crozier ve Tincani, 2007; Delano, 2003; Delano ve Snell, 2006; 2007; Olçay-Gül 2012; Sansotti, Powell-Smith, Süzer 2015; 2008; Theiman ve Goldstein, 2001; Thompson ve Johnston, 2013; Wheeler, 2005) etkililiği incelenirken, diğerlerinde, müzikal biçimde sunulan sosyal öykü (Brownell, 2002), hayvan yardımcılı sunulan sosyal öykü (Grigore ve Rusu, 2014), multimedya temelli olarak sunulan sosyal öykü (Xin ve Sutman, 2011) gibi farklı bağlamlarda sosyal öykülerin etkililiği incelenmiştir. Araştırmalardan birinde sosyal öyküyü yardımcı öğretmenler sunarken (Quilty, 2007), ikisinde ise anne-baba ya da aile üyeleri hazırlamış ve sunmuştur (Acar, 2015; Olçay-Gül, 2012). Araştırmalardan üçünde sosyal öykülerin etkililiği ve verimliliği video model ile karşılaştırılırken (Acar, 2015; Malmberg ve diğ., 2015; Turhan, 2015) birinde ise etkileşimli öğrenme modeli ile karşılaştırılmıştır (Leaf ve diğ., 2015). Araştırmaların bulguları sosyal öykülerin sosyal becerilerin kazandırılmasında ya da geliştirilmesinde etkili olduğunu göstermiştir. Öğretmen adaylarının ise sosyal öyküleri hazırlayıp sunduğu bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmalardan elde edilen bulgulardan da görüldüğü gibi, sosyal öyküler OSB olan çocukların eğitsel gelişimlerinin desteklenmesinde etkilidir (Acar, 2015; Adams ve diğ., 2004; Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Brownell, 2002; Carbo, 2005; Feinberg; 2001; Hagiwara ve Myles, 1999; Kuoch ve Mirenda, 2003; Malmberg ve

diğ., 2015; NAC, 2010; Olçay-Gül, 2012; Sansotti ve Powell-Smith, 2008; Tarnai ve Wolfe, 2008; Theiman ve Goldstein, 2001; Turhan, 2015; Quilty, 2007; Xin ve Sutman, 2011). OSB olan çocukların eğitsel ve davranışsal gereksinimlerinin desteklenmesinde sosyal öyküler gibi etkili ve verimli öğretim yöntemlerinin kullanılıyor olması oldukça önemlidir. Ancak alanyazında etkili öğretim yöntem ve stratejilerinin özel eğitim öğretmenleri tarafından sınıf içi uygulamalarında yeterince kullanılmadığı ve/veya yüksek uygulama güvenilirliğiyle sunulmadığı vurgulanmaktadır (Brock ve Carter, 2013; Odom ve diğ., 2013). Öğretim hizmetlerinin niteliğini artırmak üzere bu yöntem ve stratejilerin kullanımının yaygınlaştırılması ve yüksek uygulama güvenilirliğiyle sunulmasının sağlanması, OSB olan çocukların eğitim hizmetlerinden daha üst düzeyde yararlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, geleceğin öğretmenleri olacak öğretmen adaylarının nitelikli olarak yetiştirilmesi ve hâlihazırda çalışan öğretmenlerin de nitelikli hizmet-içi eğitim hizmetlerinden yararlanması için gerekli uygulamaların geliştirilmesi ve uygulanması önemli bir role sahiptir (Kretlow, Cooke ve Wood, 2012).

1.5. Araştırma Gereksinimi

Nitelikli bir öğretim için geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarının bilimsel dayanaklı uygulamaları kuramsal olarak bilmelerinin yanı sıra, uygulama ortamlarında da söz konusu yöntemleri uygulama becerilerine sahip olmaları son derece önemlidir. Araştırmalar, ülkemizde gerek özel eğitim öğretmenlerinin gerekse özel eğitim öğretmen adaylarının hem davranış yönetimi hem de etkili öğretim sunma konusunda çeşitli güçlükler yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Acar, 2000; Ergenekon, 2005; Ergenekon, Özen ve Batu, 2008; Ergül, Baydık ve Demir, 2013; Güleç-Aslan, Özbey, Sola-Özgüç, 2013). Bunun yanı sıra, özel eğitim alanındaki araştırmalar ile öğretmenler tarafından sınıf ortamında sunulan öğretimler arasında büyük bir boşluk olduğu ve birçok özel eğitim öğretmenin bilimsel dayanaklı uygulamaları kullanma konusunda güçlükler yaşadığı bilinmektedir (Greenwood, 2001). Söz konusu boşluğun kapatılması için özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin ve yetişen öğretmen adaylarının bilimsel dayanaklı uygulamalar konusunda hem hizmet öncesinde hem de hizmet-içinde eğitim almalarına gereksinim olduğu söylenebilir. Özel eğitim öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmen adaylarının bilimsel dayanaklı uygulamaları

hâlihazırda öğrenmiş olmaları ve eğitim ortamlarında kullanmaları, hem öğretmen adayının mesleki anlamda kendini yeterli hissetmesi hem de öğretmenin sınıfındaki özel gereksinimleri olan çocuk için olumlu öğrenme yaşantıları sağlayabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda, özel eğitim öğretmen adaylarına uygulama yaptıkları sınıflardaki OSB olan çocuklara yönelik sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandırma ve OSB olan çocukların sosyal öykülerle hedef sosyal becerileri kazanmasına yönelik tasarlanan bu araştırmaya gereksinim duyulmuştur.

1.6.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amaçlarından ilki, özel eğitim öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemini doğru ve güvenilir bir biçimde uygulama bilgi ve becerisini kazanıp kazanmadıklarını incelemektir. Araştırmanın diğer amacı ise öğretmen adaylarınca hazırlanan ve sunulan sosyal öykülerin OSB olan çocukların hedeflenen sosyal becerileri öğrenmeleri üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu amaçla aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarına, sınıflarındaki OSB olan çocuklara öğretim sunabilmek amacıyla sosyal öyküleri doğru bir şekilde yazmaları ve güvenilir bir biçimde uygulamaları ve farklı becerilere genellemeleri öğretilbilir mi?
2. Öğretmen adayları tarafından sunulan sosyal öyküler OSB tanısı olan çocukların;
  - a. Sosyal becerileri edinmelerinde,
  - b. Edindikleri bu becerileri bir, üç, beş hafta sonra koruyabilmelerinde ve
  - c. Bu becerileri farklı ortam ve kişilere genelledebilmelerinde etkili midir?
3. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının bu araştırmada belirlenen hedef becerilere, kullanılan yöntemlere ve elde edilen bulgulara ilişkin görüşleri ile çalışmaya katılan OSB olan çocukların anne-babalarının çalışmaya ilişkin görüşleri nelerdir?

1.7. Araştırmanın Önemi

OSB özellikle sosyal etkileşim ve iletişimdeki yetersizlikler ve yineleyici davranış örüntüleri ile kendini gösteren bir gelişimsel yetersizlik grubudur ve OSB'nin yaygınlığı tüm dünyada hızla artmaktadır (APA, 2013; Boyle ve diğ., 2011; Odom ve diğ., 2013). Bu artış özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin de bu çocuklarla karşılaşma ve onlara eğitim sunma olasılığını yükseltmektedir (Billingsley, 2004; Morrier ve diğ., 2011). Bu durumda öğretmenlerin OSB olan çocuklara özellikle gereksinim duyduğu sosyal becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi bağlamında etkili ve verimli öğretim uygulamalarını kullanmalarını gerekli kılmaktadır (APA, 2013; Odom ve diğ., 2013). Ancak araştırma bulguları, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin sınıf uygulamalarında etkili ve verimli öğretim uygulamalarını yeterince kullanmadıklarını göstermektedir (Brock ve Carter, 2013; Greenwood, 2001; Odom ve diğ., 2013). Öğretmenlerin etkili ve verimli öğretim uygulamalarını kullanmalarını sağlamak amacıyla hizmet içi ya da öncesi dönemde onlara bu uygulamalara ilişkin eğitimler sunulması, OSB olan çocukların aldıkları eğitimlerden daha üst düzeyde yararlanmalarını, öğretmenlerin ise mesleklerinde bilimsel dayanaklı uygulamalara daha fazla yer vermelerini sağlayacaktır (Brock ve Carter, 2013; Morrier ve diğ., 2011; NRC, 2001). Bunun yanı sıra, öğretmenlerin de mesleklerini daha rahat ve kolay yerine getirmelerini sağlayacaktır (Ergenekon, 2005; Ergenekon ve diğ., 2008).

Sosyal becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesinde etkili ve verimli olduğu araştırmalarla ortaya konmuş pek çok öğretim uygulaması vardır. Bu uygulamalardan bir tanesi de sosyal öykülerdir (Goldstein ve diğ., 2014). Sosyal öyküler ülkemiz ve dünya alanyazında birçok farklı becerinin öğretiminde kullanılmıştır. Bu çalışmalar OSB olan çocuklara sosyal beceri öğretimi (Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Theiman ve Goldstein, 2001), özbakım becerilerinin öğretimi (Hagiwara ve Myles, 1999), problem davranışlarının sağaltımı (Kuoch ve Mirenda, 2003; Turhan, 2015), cinsel eğitim (Tarnai ve Wolfe, 2008) olarak sıralanabilir. Ayrıca, sosyal öyküler multimedya temelli olarak (Xin ve Sutman, 2011), video modellerle birleştirilerek (Bernad ve Ripoll, 2007) çalışılmış ve alanda çalışan uzmanlara (Carbo, 2005) ve aile üyelerine (Acar, 2015; Olçay-Gül, 2012) öğretilmiştir. Ancak sosyal öykülerin özel eğitim öğretmen adaylarına öğretimine yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Ayrıca, araştırmalar özel eğitim öğretmenlerinin ve yetişen öğretmen adaylarının bilimsel dayanaklı uygulamaları kullanma konusunda güçlükler yaşadıklarını göstermektedir (Lengyel ve Vernon-Dotson, 2010). Bu nedenle, araştırmanın hem öğretmen adaylarının bilimsel dayanaklı uygulamaları kullanması bağlamında hem de alanyazında çalışılmamış bir konu olan öğretmen adaylarına sosyal öykülerin öğretilmesi bağlamında ilgili alanyazını genişleterek katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde çalışmanın genel süreci betimlenmiştir. Bu bölümde katılımcılar, ortam, araç-gereçler, bağımlı ve bağımsız değişkenler, olası denek tepkileri, araştırma modeli, genel süreç, güvenilirlik ve sosyal geçerlik verilerinin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın iki grup katılımcısı vardır. İlk grup, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı'nda lisans eğitimine devam eden ve 2014-2015 öğretim yılının güz ve bahar döneminde öğretmenlik uygulaması derslerini alan öğretmen adaylarıdır. İkinci grup ise öğretmenlik uygulaması derslerinin yürütüldüğü kurumlardan biri olan Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde grup eğitimine devam eden OSB olan çocuklardır.

2.1.1. Öğretmen adayları

Bu araştırmanın katılımcıları, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı'nda dördüncü sınıfa devam eden ve 2014-2015 öğretim yılının güz ve bahar döneminde öğretmenlik uygulaması derslerini almış olan öğretmen adaylarıdır. Araştırma, öğretmenlik uygulaması derslerinin yürütüldüğü kurumlardan biri olan Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde yürütülmüştür. Araştırmanın yürütüldüğü 2014-2015 öğretim yılında sözü edilen kurumda 20 öğretmen adayı öğretmenlik uygulaması derslerini almaktaydı. Araştırma, ilgili kurumda öğretmenlik uygulaması derslerini alan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden dört öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Bu öğretmen adaylarından biri araştırmanın pilot çalışma kısmında yer almıştır.

Öğretmen adaylarının belirlenmesi için öncelikle öğretmenlik uygulaması derslerini yürüten uygulama öğretim elemanları ile görüşülmüştür. OSB olan çocukların devam ettiği kurumlarda öğretmenlik uygulaması derslerini alan öğretmen adaylarının bir listesi oluşturulmuştur. Bu listeden yola çıkılarak öğretmen adayları ile görüşülmüş, çalışmanın detayları anlatılarak araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyenler

belirlenmiştir. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden öğretmen adayları ile araştırmacı arasında Öğretmen Adayı Gönüllü Katılım Formu (Ek-1) imzalanmıştır. Bu onay formu ile araştırmacı katılımcılara beyan ettiklerini yerine getireceğini, katılımcılar ise araştırmanın gerçekleşeceği tüm koşulları kabul ettiklerini bildirmiştir. Araştırmada hem öğretmen adaylarına hem de OSB olan çocuklara kod isimler verilmiş ve araştırmanın tüm metninde katılımcıların gerçek isimleri yerine kod isimleri kullanılmıştır.

Araştırma, öğretmenlik uygulaması derslerinin yürütüldüğü kurumlardan biri olan Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde, Öğretmenlik Uygulaması derslerini alan dört öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayları, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı'nda dördüncü sınıfta lisans eğitimini sürdüren ve 2014-2015 öğretim yılının güz ve bahar döneminde Öğretmenlik Uygulaması derslerini almakta olan öğrencilerdir. Öğretmen adayları güz ve bahar dönemi boyunca Öğretmenlik Uygulaması derslerini almışlar ve bu dersler çerçevesinde OSB de dâhil olmak üzere gelişimsel yetersizliği olan çocuklarla uygulama yapmışlardır. Araştırmanın katılımcısı öğretmen adaylarından üçü kadın biri erkektir ve yaşları 21 ile 25 arasında değişmektedir. Öğretmen adaylarından biri öğretmenlik uygulaması süresince Down Sendromu ve gelişimsel yetersizliği olan çocuklarla, diğer ikisi ise OSB ve gelişimsel yetersizliği olan çocuklarla çalışmışlardır. Öğretmen adayları ilk üç yıldaki kuramsal dersler sırasında sosyal beceri öğretimi dersi almışlar ve bu ders kapsamında sosyal öyküleri tanıtmaya yönelik kendilerine bilgi düzeyinde kuramsal bilgi sunulmuştur. Ancak öğretmen adayları, sosyal öykü yöntemine ilişkin öykü yazımı ve uygulama basamakları konusunda sistematik bir eğitim almamışlardır ve sosyal öykülere ilişkin herhangi bir öğretim geçmişleri yoktur.

2.1.2. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar

Araştırma, 2014-2015 öğretim yılında özel eğitim öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerinin yürütüldüğü kurumlardan biri olan Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada OSB olan dört çocuk ile aynı sayıda öğretmen adayı eşleştirilmiştir ve oluşturulan çiftler ile çalışma yürütülmüştür. Bu çiftlerden biri araştırmanın pilot

çalışma kısmında yer almıştır. OSB olan çocuklar “Önkoşul Becerileri Değerlendirme Formu’na” (Ek-2) göre araştırmaya katılmak için önkoşul davranışları karşılayan ve ailelerinin araştırmaya katılmalarına izin verdiği çocuklardır. Araştırmada öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftleri yansız atama yoluyla eşleştirilmişlerdir. Araştırmada eşleştirilen çiftlerden hem öğretmen adayları hem de OSB olan çocuklar için kod isimleri kullanılmıştır. Tablo 2’de öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftleri ve OSB olan çocuklar için belirlenen hedef sosyal beceriler yer almaktadır.

Tablo 2.

Öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftleri ve belirlenen hedef sosyal beceriler

Uygulama	Birinci Çift	İkinci Çift	Üçüncü Çift
Yürütülen Çiftler			
Öğretmen Adayı	Ece	Lale	Mert
OSB Olan Çocuk	Ali	Mete	Berk
Hedef Sosyal Beceri	Oyuncak paylaşma	Merhaba deme	Sıraya girme

Araştırmaya katılan OSB olan çocuklarda bazı önkoşul davranışlar aranmıştır. Bu önkoşul davranışlar; (a) üç ve daha fazla kelimededen oluşan yönergeleri anlama ve yerine getirme, (b) görsel ve işitsel uyaranlara en az beş dakika süreyle dikkatini yöneltme ve (c) kendisine okunan kısa bir hikâyeye ilişkin 5N1K sorularına doğru yanıt verme olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan OSB olan çocukların söz konusu önkoşul becerilere sahip olup olmadıkları araştırmacı, öğretmen adayı ve OSB olan çocuğun sınıf öğretmeni tarafından gerçekleştirilen gözlem ve görüşmeler ile belirlenmiştir. Ardından araştırmacı belirlenen önkoşul becerilerin sınanması amacı ile OSB olan çocuklar ile bireysel olarak üçer değerlendirme oturumu yapmıştır. Bu oturumlarda araştırmacı, yukarıda sıralanan önkoşul davranışların her birini sınamak üzere OSB olan çocuk ile çalışma gerçekleştirmiştir. Böylece, OSB olan çocukların tesadüfi olarak doğru tepki vermeleri riski en aza indirilmeye çalışılmıştır.

- a. *Üç ve daha fazla kelimedenden oluşan yönergeleri anlama ve yerine getirme:* Bu beceriyi değerlendirmek için OSB tanısı bulunan katılımcılara çeşitli etkinlikler yaptırılmış ve bu etkinlikler içinde “Önündeki nesnelere bak ve yeşil olanı al.”, “Topu masanın altına koy.”, “Bebeği sandalyenin yanına koy.”, “Bardağın etrafına üç tane mandal tak.” vb. yönergeler sunulmuştur. Katılımcılardan sunulan yönergelere beş saniye içinde tepkide bulunmaları beklenmiştir. Bu değerlendirme sonucunda OSB olan çocuklar kendilerine sunulan yönergelere beş saniye içinde tepki vermiş ve söz konusu önkoşul davranışı yerine getirmişlerdir.
- b. *Görsel ve işitsel uyaranlara en az beş dakika süreyle dikkatini yöneltme:* Bu beceriyi değerlendirmek için OSB olan çocuklara görsel ve işitsel çıktısı olan, zor, orta ve kolay seviyede yap-boz, sesli ve dokunsal kitap gibi uyaranlar sunulmuştur. OSB olan çocukların bu uyaranlara en az beş dakika süre ile dikkatlerini yöneltip yöneltmedikleri gözlenmiştir. Araştırmaya katılan OSB olan çocukların belirlenenden daha fazla süreyle bu uyaranlarla etkileşim kurduğu ve dikkatlerini yönelttiği belirlenmiştir.
- c. *Kendisine okunan kısa bir öyküye ilişkin 5N1K sorularına doğru yanıt verme:* Bu beceriyi değerlendirebilmek için OSB olan çocuklara sekiz cümleden oluşan “Leylekler” başlıklı (Ek-2) kısa bir öykü okunmuş ve katılımcıya bu öyküye ilişkin 5N1K soruları yöneltilmiştir. OSB olan çocukların tepkileri kaydedilmiştir.

Araştırmada önkoşul özellikleri sağlayan OSB olan beş çocuk anne-babalarının izni ile araştırmaya katılmıştır. Bu amaçla Veli Onay Formu (Ek-3) anne-babalar ve araştırmacı tarafından imzalanmıştır. Ancak katılımcı öğrencilerden Esin annesinin rahatsızlığı nedeniyle çalışmanın beşinci haftasında okuldan ayrılmıştır. Bu nedenle, Esin ve eşleştirildiği öğretmen adayı Veli çalışmadan ve veri kayıt tablolarından çıkarılmıştır. Çalışmaya katılan diğer katılımcılardan biri (Alp) de araştırmanın pilot çalışma kısmında yer almıştır. Dolayısıyla, araştırmanın ana uygulaması OSB olan üç çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ana uygulamasının katılımcısı olan Ali, Mete ve Berk Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi’nde 10 aydır grup eğitimine devam etmektedirler. Aşağıda her bir OSB tanıılı katılımcının bireysel performanslarına yer verilmiştir.

Araştırmanın ana uygulamasına katılan Ali, 64 aylıktır ve uzman doktor tarafından dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye eşlik eden otizm belirtileri ile tanılanmış bir erkek öğrencidir. Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-İki-Türkçe Versiyonu (GOBDÖ-2-TV)'na göre Otizm Bozukluk İndeksi 77 bulunmuştur. GOBDÖ-2-TV ye göre bu puanın anlamı, Ali'de otizm görülme olasılığının var olduğu şeklindedir. Ali'nin var olan eğitsel performansı öğretmeni tarafından Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) okulöncesi müfredatı kullanılarak belirlenmiştir. Söz konusu müfredata göre, Ali üç farklı nesneden örüntü oluşturabilmekte, günün farklı zaman dilimlerinin isimlerini (sabah, öğle, akşam, gece) söylemekte, kendisini birleşik cümleler kurarak ifade edebilmektedir. Ali konuşmalarında sınırlı da olsa bağlaçları, zıt anlamlı sözcükleri ve olumsuz sözcük yapılarını kullanabilmektedir. Ali sözcüklerin anlamını ve nesnelerin işlevini sormakta, “neden, nasıl, niçin” gibi sorulara yanıt verebilmektedir. Ali kısa ve basit öyküler hakkında sorulan 5N1K sorularını yanıtlayabilmektedir. Ali sınıf kurallarına uymakta, arkadaşlarıyla ya da yetişkinlerle iletişim başlatabilmekte ve sürdürebilmektedir. Ali grup oyunlarına uygun şekilde katılma, arkadaşlarının oyun ya da derslerde liderliğini benimseme, oyuncaklarını ya da eşyalarını paylaşma, resimli kartlardan öykü oluşturma, karmaşık olmayan olay örgüsünün olduğu öyküler hakkında sorulan sorulara yanıt verme becerilerine sahip değildir.

Araştırmanın ana uygulamasına katılan Mete 44 aylıktır ve DSM-IV-TR ye göre Asperger Sendromu tanısı olan bir erkek çocuğudur. Mete'nin GOBDÖ-2-TV değerlendirmesinde Otizm Bozukluk İndeksi 107 bulunmuştur. GOBDÖ-2-TV'ye göre bu puanın anlamı, Mete'de otizm görülme oranının çok yüksek olduğu şeklindedir. Mete'nin var olan eğitsel performansı öğretmeni tarafından MEB okulöncesi müfredatı kullanılarak belirlenmiştir. Söz konusu müfredata göre, Mete zıt kavramları ayırt edebilmekte, 1'den 20 ye kadar sayabilmekte, 1'den 10'a kadar olan nesnelere içinden istenilen sayıdaki nesneyi gösterebilmekte, dört parçalı yap-bozu tamamlayabilmekte, ana ve ara renkleri tanıyıp eşleştirebilmekte, kendisine söylenen vücut bölümlerini gösterebilmekte, adını-soyadını, yaşını ve cinsiyetini söyleyebilmekte, modele bakarak iki nesneden örüntüyü devam ettirebilmekte, kısa bir süre önce gördüğü nesne / kişi / resimle ilgili sorulara yanıt verebilmekte, haftanın günlerini sırasıyla söyleyebilmekte, birkaç nesnenin hangi maddeden yapıldığını

söyleyebilmektedir. Mete akranlarıyla ya da yetişkinle iletişim başlatma, sürdürme, konuşmalarında uygun zamir ve sıfat kullanma, ekleri uygun kullanma, nezaket ve selamlaşma kelimelerini bağlamına uygun kullanma becerilerine sahip değildir.

Araştırmanın ana uygulamasına katılan Berk 76 aylıktır ve DSM-IV-TR'ye göre Asperger Sendromu tanılı bir erkek çocuğudur. Berk'in GOBDÖ-2-TV değerlendirmesinde Otizm Bozukluk İndeksi 123 bulunmuştur. GOBDÖ-2-TV'ye göre bu puanın anlamı, Berk'te otizm görülme oranının çok yüksek olduğu şeklindedir. Berk'in var olan eğitsel performansı öğretmeni tarafından MEB okulöncesi müfredatı kullanılarak belirlenmiştir. Söz konusu müfredata göre, Berk 4-10 parçalı yap-bozu tamamlayabilmekte, nesnelere ile rakamlar arasında ilişki kurabilmekte, 1'den 20'ye kadar ritmik sayabilmekte, birden fazla nesnenin hangi maddeden yapıldığını söyleyebilmekte, ana ve ara renkleri isimlendirebilmekte, iki-üç sözcüklü cümleler kurabilmekte, kısa basit öyküler hakkında sorulan sorulara ve "neden, niçin, nasıl" sorularına yanıt vermektedir. Berk geometrik şekillerden yeni şekil oluşturma, çeşitli sembollerin ne anlama geldiğini ifade etme, eksik çizilen insan vücudunun parçalarını tamamlama, zaman ifadelerini kullanarak konuşma, günün bölümlerini tanıyıp ifade etme, akıcı ve doğal konuşma, arkadaşlarıyla oyun kurma, bir yetişkin ya da akranı tarafından seçilen oyunları oynama, arkadaşları ya da yetişkinle uygun sohbet başlatma, grup oyunlarına katılma, sıraya girme, yetişkinin liderliğini kabul etme becerilerine sahip değildir.

2.1.3. Araştırmacı

Araştırmada öğretmen adaylarına sosyal öykü yöntemine yönelik eğitim sürecini yürüten araştırmacı aynı zamanda araştırmaya ilişkin verileri toplamıştır. Araştırmacı, özel eğitim alanında lisans derecesine sahiptir. İki yıl süreyle MEB'e bağlı okullarda özel eğitim öğretmeni olarak çalışmıştır. Halen özel eğitim alanında yüksek lisans eğitimini sürdürmekte ve Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamında bir başka üniversite adına yetiştirilmek üzere Anadolu Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Araştırmacı sosyal öykülerin yazımı ve uygulama basamaklarına yönelik düzenlenen bir çalışmaya katılmıştır. Bunun yanı sıra, 2013-2014 eğitim öğretim yılında seminer dersi kapsamında danışmanının liderliğinde sosyal öyküler ile sosyal becerilerin öğretilmesini amaçlayan bir çalışma

gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla, tez uygulamasının öncesinde sosyal öykü yazma ve uygulama konusunda deneyim sahibi olmuştur.

2.1.4. Gözlemciler

Araştırmada Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği alanından lisans ve yüksek lisans derecesine sahip ve şu anda özel eğitim alanında lisansüstü eğitimlerine devam eden iki araştırma görevlisi gözlemci olarak çalışmıştır. Gözlemcilerden biri yüksek lisans, diğeri ise doktora tez aşamasındadır. Araştırmada görev alan gözlemciler, daha önce başka araştırmalarda da uygulamacı ve gözlemci olarak görev almışlardır ve gözlem verisi toplama deneyimine sahiptirler. Araştırmada görev alan gözlemciler deneyimli olmalarına rağmen, araştırmacı gözlemcileri sosyal öykü uygulamaları hakkında ayrıntılı biçimde bilgilendirmiştir.

2.2. Ortam

Araştırma, (a) sosyal öykü yönteminin öğretmen adaylarına öğretimi ve (b) öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemi ile öğretim sunması olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci aşaması olan öğretmen adaylarına sunulan sosyal öykü yönteminin öğretimi ve ikinci aşaması olan öğretmen adaylarınca hazırlanan ve sunulan sosyal öykülerin uygulanması aşaması Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada sosyal öykü yönteminin öğretmen adaylarına öğretimi Engelliler Araştırma Enstitüsü'nde yer alan seminer salonunda, sosyal öykülerin OSB olan çocuklara sunulması ise Gelişimsel Destek Birimi'nde bulunan bireysel derslikte gerçekleşmiştir. Seminer salonunda, bir akıllı tahta, dinleyiciler için sıralanmış masa ve sandalyeler, kamera ayağı ve kamera bulunmaktadır. Bireysel dersliklerde, öğrencilerin boyuna uygun bir masa ve üç sandalye, biri açık raflı diğeri kapaklı iki dolap, bir akıllı tahta, kamera ayağı ve video kamera bulunmaktadır. Araştırmada kullanılacak diğeri ortamlar oyun odası ve grup eğitimi sınıflarıdır. Oyun odası ve grup eğitimi sınıflarında araştırmanın katılımcısı olan OSB tanılı çocukların belirlenen sosyal becerileri sergileyebilmeleri için ortam düzenlemesi yapılmıştır. Söz konusu düzenleme, oyuncak paylaşma becerisi için Ali ile bir ekranının yan yana oturduğu ve yalnızca Ali'nin önüne iki oyuncak konulması biçiminde, merhaba deme becerisi için öğretmen adayı ve Mete'nin aynı masada

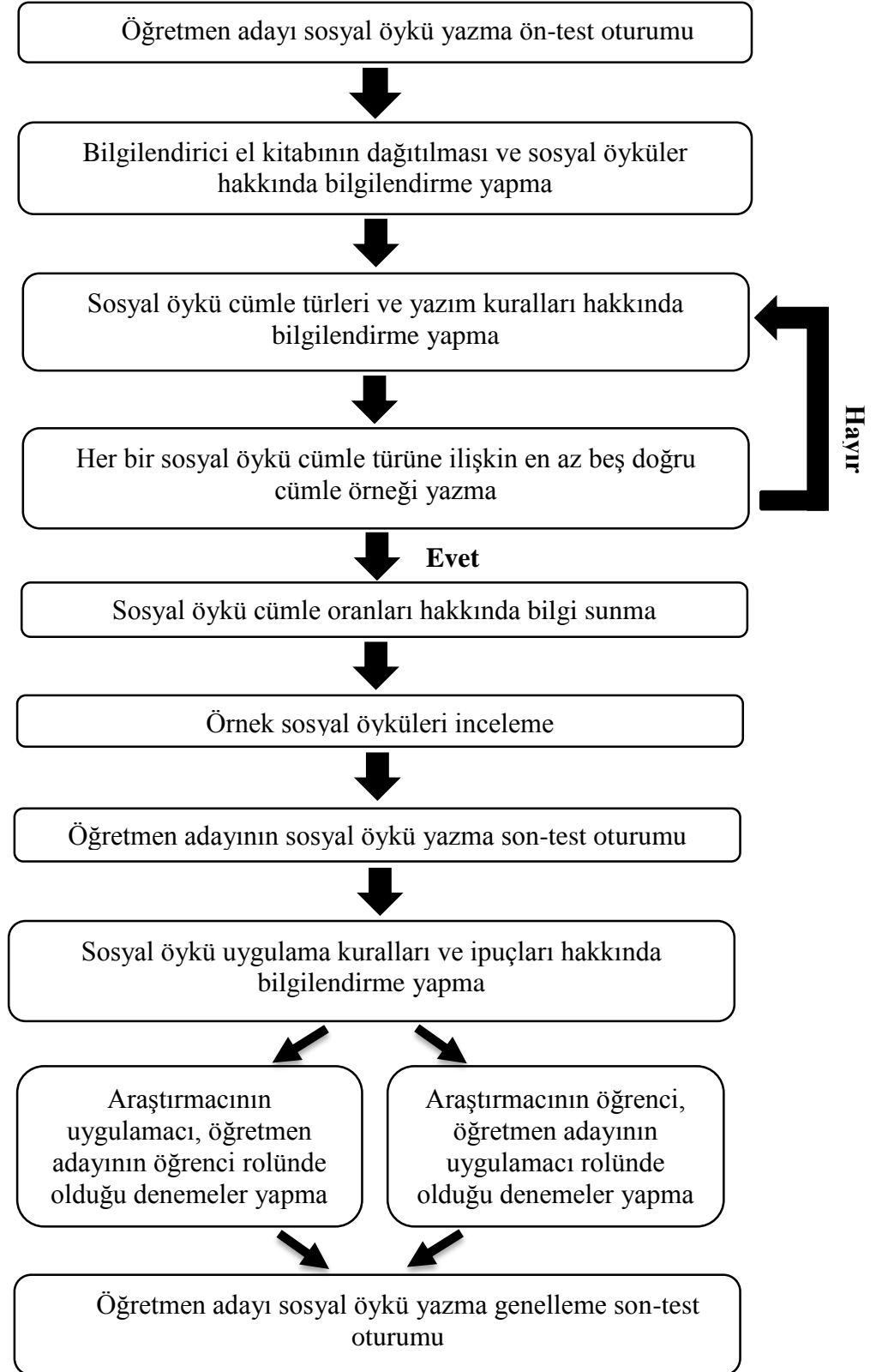
etkinlik yürütürken sınıfa Mete'nin tanıdığı bir kişinin geldiği biçimde, sıraya girme becerisi için rutin geçişleri sırasında sınıf başkanı olan çocuğun Berk'i sıraya çağıracağı biçimde gerçekleştirilmiştir. Oyun odasında bir yürüme platformu, bir adet piyano, bir akıllı tahta ve portatif bir tahterevalli bulunmaktadır. Grup eğitimi sınıflarında bir akıllı tahta, grup eğitimi için öğrencilerin boyuna uygun masa ve sandalyeler, oyun ve kitap köşesi ve izleme kabini bulunmaktadır. Seminer salonu dışında tüm ortamlarda yerler duvardan duvara halıyla kaplıdır.

2.3. Araç-Gereçler

Sosyal öykülerin öğretmen adaylarına nasıl hazırlanacağını ve nasıl öğretileceğinin öğretimi aşamasında araştırmacı tarafından hazırlanmış olan "Sosyal Öykü Bilgilendirici El Kitabı" (Ek-4) kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının hazırlayacağı sosyal öykülerin yazımı ve öyküyle ilgili görsellerin bulunması için internet bağlantılı bir bilgisayar kullanılmıştır. Öykülerin ve görsellerin çıktısının alınması için bir renkli yazıcı ve hazırlanan sosyal öykülerin daha uzun süre kullanılabilmesi için laminasyon makinesi ve laminasyon filmleri kullanılmıştır. Laminasyon ile kaplanan sosyal öykü yapraklarının bir araya getirilmesi için bir delgeç ve renkli şöniller kullanılmıştır. Sosyal öykülere ilişkin 5N1K sorularının ve oturumların bulunduğu bir veri toplama formu, kalem ve sekreterlik dosyası kullanılmıştır. Öğretimi gerçekleştirilen sosyal öykülerin yoklamalarının gerçekleştirilmesi için belirlenen hedef sosyal becerilere ilişkin ortam yapılandırılmıştır. Bu amaçla, oyuncak paylaşma becerisinin uygulama, yoklama ve izleme oturumları için arabalar kullanılmıştır. Becerinin genellemesine hizmet etmek amacıyla her bir öğretim ve yoklama oturumunda farklı boy, tür ve yapıda oyuncak arabalar kullanılmıştır. Oyuncak paylaşma becerisinin genelleme oturumunda yumuşak plastikten meyveler kullanılmıştır. Merhaba deme ve sıraya girme becerilerinin ortam yapılandırmaları için ise becerilerin doğası gereği öğretimde kullanılan materyaller dışında materyal kullanılmamıştır. Araştırmacı, çalışmanın her aşamasındaki verileri toplamak için veri toplama formları, kalem, video kamera ve kamera ayağı kullanmıştır.

2.4. Öğretmen Adaylarının Yetiştirilme Süreci

Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal öykü uygulamasında yeterli hale gelmeleri için “Sosyal Öykü Öğretmen Adayı Eğitim Programı” hazırlanmıştır. Bu program öğretmen adaylarına sosyal öykü yazmayı ve uygulamayı öğretmek üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eğitim programında “Sosyal Öykü Bilgilendirici El Kitabı (Ek-4)” ve powerpoint sunumu kullanılmıştır. Öğretmen adayları öncelikle sosyal öykü yazmayı, daha sonra uygulamayı küçük grup düzenlemesi ile öğrenmişlerdir. Söz konusu eğitim yaklaşık dört saat ve üç oturum şeklinde gerçekleşmiştir. Şekil 2’de öğretmen adaylarına sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandırmada izlenen basamaklara ilişkin bir uygulama akış şeması ve bu şema bağlamında açıklamalar yer almaktadır.

Şekil 2. Öğretmen adaylarına sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandırmada izlenen basamaklar

2.4.1. Öğretmen adaylarına sosyal öykü uygulaması ile öğretim sunma becerisinin öğretimi

Öğretmen adaylarına sosyal öykü yazma ve uygulama becerisini kazandırmak amacıyla araştırmacı tarafından “Sosyal Öykü Bilgilendirici El Kitabı” (Ek-4) hazırlanmıştır. Söz konusu el kitabı, sosyal öykülerin yazılması ve uygulanması olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

2.4.1.1. Sosyal öykü yazma ve uygulama öğretiminde izlenen aşamalar

Öğretmen adaylarına sosyal öykü yazma ve uygulama öğretimi, araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayları için araştırmacı tarafından alanyazına dayalı olarak “Sosyal Öykü Bilgilendirici El Kitabı” (Ek-4) hazırlanmıştır. Öğretmen adayları ile hazırlanan el kitabı üzerinden öğretim gerçekleştirilmiştir.

El Kitabını Sunma

Öğretmen adayları için hazırlanan el kitabının sunumu Gelişimsel Destek Birimi’nde bulunan seminer salonunda gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan “Sosyal Öykü Bilgilendirici El Kitabı” (Ek-4) araştırmanın katılımcısı olan öğretmen adaylarına öğretim oturumu başlamadan önce dağıtılmıştır. Söz konusu el kitabı sosyal öykülerin yazımı ve uygulaması bağlamında iki bölümden oluşmaktadır. El kitabında ayrıca cümle türleri, sosyal öykü yazma denemeleri gibi denemeler yapmayı sağlayan “Kendimizi Sınayalım” bölümleri yer almaktadır. Sosyal öykü yöntemine ilişkin maddelendirilmiş bilgilerin sunumunun ardından, öğretmen adayları ile cümle türlerinin neler olduğu, cümle türlerinin örneklerinin yer aldığı ve öğretmen adaylarının cümle türlerine örnekler yazmalarını gerektiren bölümler tamamlanmıştır. Varolan altı cümle türü hakkında bilgilendirmenin tamamlanmasının ardından öğretmen adaylarından el kitabında yer alan örnek sosyal öykünün cümle türlerinin ne olduğunu bulmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarına cümle türlerinin öğretiminin ardından, sosyal öykülerde olması gereken cümle oranları aktarılmış ve öğretmen adaylarının yönelttiği sorular yanıtlanmıştır. Hem cümle türlerinin hem de öyküde cümle türlerinin hangi oranlarda bulunması gerektiğinin öğretiminin ardından öğretmen adaylarından birer sosyal öykü yazmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının

sosyal öyküleri yazmalarının ardından sosyal öykülerin uygulanmasına yönelik kurallar ve ipuçları aktarılmıştır. Daha sonra öğretmen adaylarına sosyal öykülerin silikleştirme oturumlarının nasıl gerçekleştirileceği aktarılmış ve örneklendirilmiştir. Son olarak, öğretmen adaylarına sosyal öykü uygulamalarında nasıl veri toplanacağı aktarılmış, örnek veri toplama formları ve şablonları ile ilgili örneklerin gösterilmesiyle el kitabının sunulması aşaması tamamlanmıştır. Öğretmen adaylarına yönelik hazırlanan el kitabının sunumunun tamamlanmasının ardından sosyal öykü uygulamasına model olma ve sosyal öykü uygulamasının deneme oturumları gerçekleştirilmiştir.

Sosyal Öykü Yazımına Model Olma

Araştırmacı, cümle türleri ve cümle oranlarına ilişkin aktardığı bilgiler doğrultusunda öğretmen adayları için sosyal öykü yazımına model olmuştur. Araştırmacı bu süreçte “Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu (Ek-5)”nda yer alan her bir maddeyi örneklendirerek açıklamıştır.

Sosyal Öykü Yazımını Deneme

Bu aşamada araştırmacı öğretmen adaylarının kendilerinin belirlediği bir sosyal beceriye ilişkin sosyal öykü yazmalarını istemiştir. Araştırmacı bu süreçte “Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu (Ek-5)”nda yer alan maddeler doğrultusunda, öğretmen adaylarının yazdığı sosyal öyküleri değerlendirmiştir. Öğretmen adayları sosyal öyküleri %100 doğru olarak yazdığında sözel olarak pekiştirilmiştir (Öğretmen adayı yazdığı sosyal öyküyü diğer öğretmen adaylarına okumuştur ve araştırmacı tarafından tebrik edilmiştir). Öğretmen adaylarının yazdığı sosyal öyküde bir hata olması durumunda, hatalı olan bölüm öğretmen adayına gösterilerek öğretmen adayı ile hatanın nedeni incelenmiş, ardından araştırmacı doğru biçimde yazılması için öğretmen adayına model olmuştur.

Sosyal Öykü Uygulamasını Deneme

Sosyal öykü uygulamasına model olma ve sosyal öykü uygulamasını deneme oturumlarında, araştırmacı sosyal öyküyü sunan uygulamacı, öğretmen adayı ise öğrenci rolünü üstlenerek denemeler gerçekleştirilmiştir. Her öğretmen adayı ile bu

denemeler tamamlandıktan sonra araştırmacının öğrenci, öğretmen adayının ise sosyal öyküyü sunan uygulamacı olduğu rol denemeleri gerçekleştirilmiştir. Her öğretmen adayı uygulamacı rolünü gerçekleştirdikten sonra öğretim oturumu tamamlanmıştır.

2.5. Öğretimin Planlanması

Öğretmen adaylarına yönelik sosyal öykü eğitimi sona erdikten sonra her bir öğretmen adayıyla bireysel görüşmeler planlanmıştır. Bu görüşmelerde öğretmen adaylarından eşleştirdikleri OSB olan çocuk için bir hedef sosyal beceri seçmeleri ve bu beceriye ilişkin sosyal öykü yazmaları istenmiştir. Yazılan sosyal öykü, araştırmacı ve öğretmen adayı ile tekrar gözden geçirilmiş ve sosyal öyküye ilişkin 5N1K soruları hazırlanmıştır. Ayrıca, bu görüşmelerde öğretmen adayları ile hedeflenen sosyal becerinin değerlendirilmesine ilişkin veri toplama formları geliştirilmiştir.

Birinci öğretmen adayı-OSB olan çocuk çifti (Ece-Ali) için hedeflenen sosyal beceri “oyuncak paylaşmadır.” Bu beceri, OSB olan çocuğun öğretmeni ve ailesi ile görüşmeler, sınıf ortamında öğretmen adayı ve araştırmacının yaptığı gözlemler doğrultusunda belirlenmiştir. Hedef sosyal becerinin belirlenmesinin ardından öğretmen adayı Ece'nin belirlenen sosyal beceriye ilişkin bir sosyal öykü yazması istenmiştir. Sosyal öykünün araştırmacı tarafından “Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu (Ek-5)”nda yer alan maddelere göre doğrulanmasının ardından, sosyal öykünün 5N1K soruları ve beceriye ilişkin veri toplama formları hazırlanmıştır.

İkinci öğretmen adayı-OSB olan çocuk çifti (Lale-Mete) için hedeflenen sosyal beceri “merhaba deme”dir. Bu beceri, OSB olan çocuğun öğretmeni ve ailesi ile görüşmeler, sınıf ortamında öğretmen adayı ve araştırmacının yaptığı gözlemler doğrultusunda belirlenmiştir. Hedef sosyal becerinin belirlenmesinin ardından öğretmen adayı Lale'nin belirlenen sosyal beceriye ilişkin bir sosyal öykü yazması istenmiştir. Sosyal öykünün araştırmacı tarafından “Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu (Ek-5)”nda yer alan maddelere göre doğrulanmasının ardından, sosyal öykünün 5N1K soruları ve beceriye ilişkin veri toplama formları hazırlanmıştır.

Üçüncü öğretmen adayı-OSB olan çocuk çifti (Mert-Berk) için hedeflenen sosyal beceri “sıraya girme”dir. Bu beceri, OSB olan çocuğun öğretmeni ve ailesi ile görüşmeler, sınıf ortamında öğretmen adayı ve araştırmacının yaptığı gözlemler

doğrultusunda belirlenmiştir. Hedef sosyal becerinin belirlenmesinin ardından öğretmen adayı Mert'in belirlenen sosyal beceriye ilişkin bir sosyal öykü yazması istenmiştir. Sosyal öykünün araştırmacı tarafından "Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu (Ek-5)"nda yer alan maddelere göre doğrulanmasının ardından, sosyal öykünün 5N1K soruları ve beceriye ilişkin veri toplama formları hazırlanmıştır.

2.6. Sosyal Öykü Uygulaması İçin Gerekli Becerilerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde öğretmen adaylarının, sosyal öykü uygulaması için planlanan yoklama, uygulama izleme ve genelleme oturumlarında gerçekleştirmeleri gereken becerilere yer verilmiştir. Uygulama oturumları ile yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında gerçekleştirmesi beklenen beceriler farklılaştığı için iki ayrı başlıkta söz konusu becerilere yer verilmiştir.

2.6.1. Sosyal öykü öğretim uygulaması için yoklama, izleme ve genelleme oturumlarındaki gerekli becerilerin değerlendirilmesi

Yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında gerekli becerilerin değerlendirilmesi süreci öğretmen adayı ile birlikte OSB olan çocuk için seçilen hedef beceriye göre planlanmıştır. Yoklama, izleme ve genelleme oturumlarının tümünde kontrollü olay kaydı formları ile veriler toplanmıştır. Araştırmada çocuktan sergilemesi beklenen sosyal beceri için öncelikle ortam ve bağlam yapılandırılmıştır.

Birinci katılımcı olan Ali'nin hedeflenen sosyal becerisi "oyuncak paylaşma"dır. Bu amaçla, bireysel eğitim sınıfında Ali ve bir arkadaşı yan yana ya da karşı karşıya oturmuştur. Öğretmen adayı yalnız Ali'nin önüne iki adet oyuncak koymuştur. Ali'den yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında oyuncağının birini arkadaşı ile paylaşması beklenmiştir. Her bir oturumda hem oyuncak hem de Ali'nin oyuncak paylaşması beklenen akran değiştirilmiştir. Bu ortam ve bağlam doğrultusunda Ali'nin sergilediği davranışlar Oyuncak Paylaşma Becerisi Kontrollü Olay Kaydı Formu (Ek-6) ile kaydedilmiştir.

İkinci katılımcı olan Mete'nin hedeflenen sosyal becerisi "merhaba deme"dir. Bu amaçla, öğretmen adayı ve Mete bireysel eğitim sınıfında bir masa başı etkinlik yaparken kapı çalar. Bireysel eğitim sınıfından içeri Mete'nin tanıdığı bir kişi girer ve

hiç konuşmadan Mete ile göz teması kurar. Mete'nin tanıdığı kişiye merhaba demesi beklenmiştir. Her bir oturumda Mete'nin merhaba demesi için sınıfa giren kişiler değiştirilmiştir. Bu ortam ve bağlam doğrultusunda Mete'nin sergilediği davranışlar Merhaba Deme Becerisi Kontrollü Olay Kaydı Formu (Ek-7) ile kaydedilmiştir.

Üçüncü katılımcı olan Berk'in hedeflenen sosyal becerisi "sıraya girme"dir. Berk'in sınıfında her gün bir kişi sınıf başkanı olmakta ve rutin değişimlerinde arkadaşlarını sıraya çağırılmaktadır. Rutin değişimlerinde öğretmen aday ve araştırmacı da sınıfta yer almaktadır. Sınıf başkanı Berk'i sıraya çağırdığında Berk'in sıraya girmesi beklenmiştir. Bu ortam ve bağlam doğrultusunda Berk'in sergilediği davranışlar Sıraya Girme Becerisi Kontrollü Olay Kaydı Formu (Ek-8) ile kaydedilmiştir.

2.6.2.Sosyal öykü öğretim uygulamasında uygulama oturumlarındaki gerekli becerilerin değerlendirilmesi

Sosyal öyküler ile öğretim sunma süreci, (a) sosyal öyküyü yazma ve (b) sosyal öyküyü sunma olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. *Sosyal öyküyü yazma* aşamasında doğru tepkiler; (a) başlık koyma, (b) sosyal öykü cümle türlerine (betimleyici, yansıtıcı, yönlendirici, doğrulayıcı cümleler) yer verme, (c) öyküyü çocuğun bakış açısından ve birinci tekil şahıs ile çocuğun ağzından yazma, (d) giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine yer verme, (e) 5N1K sorularına yer verme, (f) cümleleri olumlu ifadeler kullanarak yazma, (g) öykünün çocuğun anlayacağı düzeyde ve açıklıkta olması, (h) sosyal öykü yapılarına uygun ifadeler kullanma (deneyeceğim, bazen, genelde vb.), (i) sosyal öykü cümle oranlarına uyma, (i) sosyal öykünün yeterli ve uygun uzunlukta olması ve (j) öyküde verilen örneklerin çocuğun gelişim düzeyine uygun olması olarak sıralanmıştır.

Sosyal öyküyü sunma aşamasında doğru tepkiler; (a) öykünün uygun zamanda sunulması, (b) öykünün uygun ortamda sunulması, (c) dikkat çekici ipucunun sunulması, (d) öykünün gerektiğinde üç kez okunması, (e) sosyal öyküye ilişkin soruların sorulması, (f) doğru yanıtın ve katılımın pekiştirilmesi, (g) yanlış yanıt verme ya da tepkide bulunmama durumunda, öyküyü okuma ya da soru sorma sürecinin tekrarlanması ve (h) öykünün okunmasının ardından çocuğun 5N1K sorularına doğru

yanıt vermemesi durumunda sürecin model olarak sonlandırılması olarak sıralanmıştır.

2.7. Araştırma Modeli

Bu araştırmada öğretmen adaylarına sunulan sosyal öykü yönteminin öğretiminin ve öğretmen adaylarının öğrendikleri bu bilimsel dayanaklı uygulamayı öğretmenlik uygulaması yaptıkları sınıflarda kullanmalarına ilişkin verilerin toplanması amacıyla tek denekli araştırma yöntemlerinden “*yoklama evreli çiftler arası çoklu yoklama modeli*” kullanılmıştır. Çoklu yoklama modelleri, bir davranış değiştirme programının ya da bir öğretimin etkililiğini birden fazla durumda incelemeye dayanmaktadır. Çoklu yoklama modellerinde sürekli başlama düzeyi verisi toplanmaz. Model, hem geriye dönüşü olan hem de olmayan davranışlar için uygulanabilir. (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2004; Tekin-İftar, 2012a).

Yoklama evreli çiftler arası (öğretmen adayı-OSB olan çocuk) çoklu yoklama modeli ile gerçekleştirilen bu araştırmada, öncelikle tüm çiftlerde eşzamanlı olarak başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Birinci çiftte kararlı veri elde edildikten sonra öğretime başlanmıştır. Birinci öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftinde ölçüt karşılanıp kararlı veri elde edildikten sonra tüm çiftlerde yoklama evresi düzenlenerek yoklama verisi toplanmıştır. Yoklama evresinde ikinci öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftinde kararlı veri elde edildiğinde, ikinci çift ile öğretime geçilmiştir. İkinci öğretmen adayı-OSB olan çocuk çifti ölçüte ulaştığında, ikinci yoklama oturumu düzenlenerek tüm çiftlerden tekrar eşzamanlı olarak yoklama verisi toplanmıştır. Üçüncü öğretmen adayı-OSB olan çocuk çifti yoklama evresinde kararlı veri gösterdiğinde üçüncü çift ile öğretime geçilmiştir. Üçüncü çift ölçütü karşıladığında ise son yoklama evresi düzenlenmiştir. Uygulamanın sona ermesini izleyen birinci, üçüncü, beşinci haftalarda izleme verileri toplanmıştır. Bu araştırmada deneysel kontrol, sadece uygulama yapılan öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftinin veri düzey eğiliminde değişiklik gözlenmesi, henüz uygulama yapılmamış öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftlerinin veri düzey eğilimlerinde bir değişiklik olmaması, aynı şekilde diğer durumlarda da ard zamanlılık gösteren evrelerde benzer değişikliklerin gözlenmesi yoluyla sağlanmıştır (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2004; Tekin-İftar, 2012a).

2.8. Bağımsız Değişken

Araştırmanın bağımsız değişkeni, Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı'nda öğrenim gören öğretmen adayları tarafından yazılan ve OSB olan çocuklara sunulan sosyal öykü uygulamasıdır.

2.9. Bağımlı Değişken

Araştırmanın bağımlı değişkeni, Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı'nda öğrenim gören öğretmen adayları tarafından yazılan ve sunulan sosyal öykülerin, öğretim sundukları OSB olan çocukların hedeflenen sosyal becerileri edinme düzeyidir.

2.10. Olası Tepki Tanımları

2.10.1. Ali için olası tepki tanımları

Ali için hedeflenen sosyal beceri, “oyuncağını arkadaşı ile paylaşma”dır. Ali'nin sosyal öykü sunulduktan sonra oluşturulan ortamda önündeki oyuncakları, oyuncağı olmayan arkadaşı ile paylaşması doğru tepki olarak kabul edilmiştir. Ali'nin doğru tepkileri öğretmen adayı tarafından sözel olarak pekiştirilmiştir. Ali'nin sosyal öykü sunulduktan sonra oluşturulan ortamda önündeki oyuncakları, oyuncağı olmayan arkadaşı ile paylaşmaması yanlış tepki olarak kabul edilmiştir. Ali'nin yanlış tepkileri öğretmen adayı tarafından görmezden gelinmiştir.

2.10.2. Mete için olası tepki tanımları

Mete için hedeflenen sosyal beceri, bulunduğu ortama giren kişiye “merhaba deme”dir. Mete'nin sosyal öykü sunulduktan sonra bulunduğu ortama giren tanıdığı bir kişiye “merhaba” demesi doğru tepki olarak kabul edilmiştir. Mete'nin doğru tepkileri öğretmen adayı tarafından sözel olarak pekiştirilmiştir. Mete'nin sosyal öykü sunulduktan sonra bulunduğu ortama giren kişiye “merhaba” dememesi ya da başka bir sözcük kullanması yanlış tepki olarak kabul edilmiştir. Katılımcı öğrencinin yanlış tepkileri öğretmen adayı tarafından görmezden gelinmiştir.

2.10.3. Berk için olası tepki tanımları

Berk için hedeflenen sosyal beceri, “sıraya girme”dir. Berk’in sosyal öykü sunulduktan sonra oluşturulan ortamda, sınıf başkanı arkadaşı sıraya çağırdığında sıraya girmesi doğru tepki olarak kabul edilmiştir. Berk’in doğru tepkileri öğretmen adayı tarafından sözel olarak pekiştirilmiştir. Berk’in sosyal öykü sunulduktan sonra oluşturulan ortamda sınıf başkanı arkadaşı sıraya çağırdığında sıraya girmemesi yanlış tepki olarak kabul edilmiştir. Berk’in yanlış tepkileri öğretmen adayı tarafından görmezden gelinmiştir.

2.11. Genel Süreç

2.11.1. Pilot çalışma

Araştırmada deney sürecine başlamadan önce yapılacak olan çalışmada oluşabilecek olası sorunları öngörmek ve bilgi sağlayabilmek amacı ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmanın katılımcıları ile araştırmanın uygulama sürecindeki katılımcıları aynı önkoşul özelliklere sahiptir. Pilot çalışma oturumları OSB olan Alp ve öğretmen adayı Sena ile gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma oturumları, Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi’nde yürütülmüştür. Pilot çalışma oturumunda araştırmacı öncelikle öğretmen adayı Sena ile ön-test oturumunu gerçekleştirmiştir. Ardından öğretmen adayı Sena’ya sosyal öykü el kitabını sunarak, sosyal öykülerin yazımı ve uygulanmasına yönelik bilgilendirme eğitimini sunmuştur. Pilot çalışmada öğretmen adayı eğitimi yalnız el kitabının sunumu ile gerçekleştirilmiş, ancak ana uygulamada öğretmen adaylarının eğitiminde el kitabı ile birlikte Power-Point sunumu da hazırlanmıştır. Bilgilendirme eğitiminin ardından Alp’in belirlenen hedef sosyal becerisinin (yardım isteme) öğretimine ilişkin sosyal öykü yazımına model olma, sosyal öykü yazmayı deneme, sosyal öykü ile ilgili görselleri hazırlama ve sosyal öykü uygulamasını gerçekleştirme basamakları planlandığı şekilde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayı Sena ile sosyal öykü yazma ve uygulama oturumları tamamlandıktan sonra son-test oturumları gerçekleştirilmiştir. Ardından Alp ile üç oturum başlama düzeyi verisi toplanmış, uygulama ve yoklama oturumları gerçekleştirilmiştir.

2.11.2. Deneý süreci

Deneý süreci yoklama, uygulama, izleme ve genelleme oturumlarından oluşmuştur. Araştırmada OSB olan çocuklarla yürütölen öğretim oturumları bu çocukların devam ettikleri uygulama biriminde, çalışma için düzenlenen bireysel eğitim ve grup eğitimi sınıflarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın başlama düzeyi, toplu yoklama ve izleme oturumları bireysel eğitim sınıfında yapılmıştır. Araştırmanın genelleme oturumları ise uygulama biriminin oyun odasında ve yemek salonunda yürütölmüştür. Deneý süreci 2014-2015 eğitim öğretim yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiş ve ortalama üç ay sürmüştür. Sosyal öykülerin öğretmen adaylarına öğretimi iki oturum biçiminde gerçekleştirilmiş ve toplam dört saat sürmüştür. Sosyal öyküler öğretmen adayları tarafından en fazla beř dakika içinde yazılmış, en fazla üç dakika 19 saniye, en az iki dakika üç saniye içinde OSB olan çocuklara okunmuştur. Çalışma süresinde sosyal öykülerin basılması ve laminasyon ile kaplanmasında her bir öykü için toplam 7 TL harcanmıştır.

Araştırmanın deneý sürecinde sosyal öykülerin yazımı ve uygulanmasına yönelik bilgilendirme eğitimi programını hazırlama ve bilgilendirme eğitimi yapma süreci araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. OSB tanılı çocuklara sosyal becerileri kazandırmak üzere gerçekleştirilen öğretim oturumları ise öğretmen adayları tarafından yürütölmüştür. Araştırmada silikleştirme, sosyal öyküden sırayla yönlendirici cümle ve diğer cümlelerin çıkarılması yoluyla ve üç aşamalı biçimde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada sosyal öykülerin yazımı ve uygulanmasına yönelik bilgilendirme eğitimi programı tüm öğretmen adaylarının katıldığı küçük grup düzenlemesiyle gerçekleştirilmiştir. OSB tanılı çocuklar için hedeflenen sosyal beceriyi belirleme ve belirlenen sosyal beceriye yönelik sosyal öykü yazma aşamaları ise bire-bir öğretim düzenlemesi biçiminde yürütölmüştür. OSB olan çocuklara sunulan sosyal öykülerin yazılması, görsellerin eklenmesi ve kitap haline getirilmesi araştırmacının eşliğinde öğretmen adayları tarafından gerçekleştirilmiştir. İzleyen bölümde yoklama, uygulama, izleme ve genelleme oturumlarının nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

2.11.2.1. Yoklama oturumları

Araştırmada başlama düzeyi yoklama oturumları ve toplu yoklama oturumları olmak üzere iki tür yoklama oturumu düzenlenmiştir. Yoklama oturumlarının nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin açıklamalar izleyen bölümde yer almaktadır.

2.11.2.1.1. Başlama düzeyi yoklama oturumları

Başlama düzeyi yoklama oturumları, OSB olan çocukların hedeflenen sosyal becerilerine ilişkin var olan performanslarını ölçmek üzere uygulama oturumlarından hemen önce gerçekleştirilmiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumları, belirlenen hedef beceriler gereği (merhaba deme ve oyuncak paylaşma) Mete ve Ali ile bireysel eğitim sınıflarında, Berk (sıraya girme) ile grup eğitimi sınıfında öğretmen adayı tarafından araştırmacının eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumları, OSB olan tüm çocuklarda eşzamanlı ve üç deneme ard arda olmak üzere uygulanmıştır. OSB olan çocuklar ile gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları, hedeflenen sosyal becerinin sergilenmesini gerektiren ortam ve bağlam yapılandırılarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ortam yapılandırması günde üç deneme olacak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca, her bir denemenin arası en az 90 dakika olacak biçimde yapılandırılmıştır. Her bir OSB tanılı çocukta ard arda ve eşzamanlı olarak kararlı veri elde edildiğinde, birinci denekte uygulama evresine geçilmiştir. OSB olan çocuklara sunulan sosyal öykülere ilişkin 5N1K sorularına verilen yanıtlarla ilgili verileri öğretmen adayları tutarken, tüm başlama düzeyi, yoklama, izleme ve genelleme oturumlarına ilişkin veriler araştırmacı tarafından veri kayıt formuna (Ek-6, Ek-7, Ek-8) kaydedilmiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumlarında veri kayıt formunda doğru tepki için “+”, yanlış tepki ve tepkide bulunmama durumu için “-“ işareti kullanılmıştır. Başlama düzeyi yoklama oturumlarında doğru davranışlar ve öğrencinin çalışmaya katılım davranışları sözel olarak pekiştirilmiş, yanlış tepki ya da tepkide bulunmama durumları ise görmezden gelinmiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandığında, öğretmen adayları OSB olan çocukları “Benimle çalıştığın için çok teşekkür ederim.” diyerek sözel olarak pekiştirmiştir.

Başlama düzeyi yoklama oturumları izleyen biçimde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayı öğrencisinin çalışmaya dikkatini yöneltmek üzere “Buraya bak, şimdi seninle bir çalışma yapacağız, hazır mısın?” demiştir. Katılımcı çalışmaya hazır olduğunu sözel olarak ifade ettiğinde ya da jest, mimikleriyle belli ettiğinde, öğretmen adayı katılımcıyı sözel olarak pekiştirmiştir (örneğin “Aferin sana. Hazır olduğunu görüyorum.”). Her bir öğretmen adayı öğretim için eşleştirildiği OSB olan çocuk için hedeflenen sosyal becerisine ilişkin ortam düzenlemesi yapmıştır. Ali ile çalışan öğretmen adayı Ece, Ali ile bir arkadaşını yan yana ya da karşı karşıya oturtmuş ve yalnız Ali’nin önüne iki oyuncak koyarak “Oyuncakla oyna.” yönergesini vermiştir. Ali’nin oyuncaklarını arkadaşı ile paylaşmaması görmezden gelinmiş, paylaşması ise coşkulu bir şekilde ayrımlı pekiştirilmiştir. Tüm başlama düzeyi, yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında hem oyuncaklar hem de akranlar sürekli değiştirilmiştir. Mete ile çalışan öğretmen adayı Lale, Mete ile bireysel eğitim sınıfında masa başı etkinlik gerçekleştirirken kapı çalınmış, Mete’nin tanıdığı bir kişi içeri girmiş ve Mete ile göz kontağı kurmuştur. Mete “merhaba” dediğinde coşkulu biçimde sözel olarak pekiştirilmiş, merhaba demediğinde ise görmezden gelinmiştir. Tüm başlama düzeyi, yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında içeri giren kişiler Mete’nin tanıdığı farklı kişilerdir ve bu kişiler sürekli değiştirilmiştir. Berk ile çalışan öğretmen adayı Mert, Berk’in devam ettiği sınıfın rutinlerinin değişim anlarında Berk’in yakınında durmuş, sıraya girme bağlamı oluştuğunda Berk sıraya girerse sözel olarak pekiştirmiş, sıraya girmezse görmezden gelmiştir.

2.11.2.2.2. Toplu yoklama oturumları

Toplu yoklama oturumları, araştırmanın katılımcısı olan OSB tanımlı çocukların hedef becerilere ilişkin performanslarının toplu olarak ve eşzamanlı sınıandığı oturumlardır. Araştırmada üç toplu yoklama oturumu gerçekleştirilmiştir. Başlama düzeyi toplu yoklama oturumunu izleyen birinci uygulama oturumunun ardından birinci toplu yoklama oturumu düzenlenmiştir. Birinci toplu yoklama oturumlarının ardından ikinci uygulama oturumları ve tüm katılımcılarda ikinci toplu yoklama oturumu gerçekleştirilmiştir. İkinci toplu yoklama oturumlarının ardından üçüncü uygulama oturumlarına geçilmiş ve uygulama oturumu tamamlandığında, tüm katılımcılarda üçüncü toplu yoklama oturumu düzenlenmiştir. Toplu yoklama oturumlarında başlama

düzeyi yoklama oturumlarında olduğu gibi her çocuk için üç deneme olmak üzere, hedeflenen sosyal becerinin sergilenmesini gerektiren ortam ve bağlam yapılandırılmıştır. Toplu yoklama oturumlarında başlama düzeyi yoklama oturumlarında izlenen sürecin aynısı izlenmiştir. Bu oturumlarda elde edilen veriler yoklama oturumu veri kayıt formlarına (Ek-6, Ek-7, Ek-8) kaydedilmiştir.

2.11.3. Uygulama Oturumları

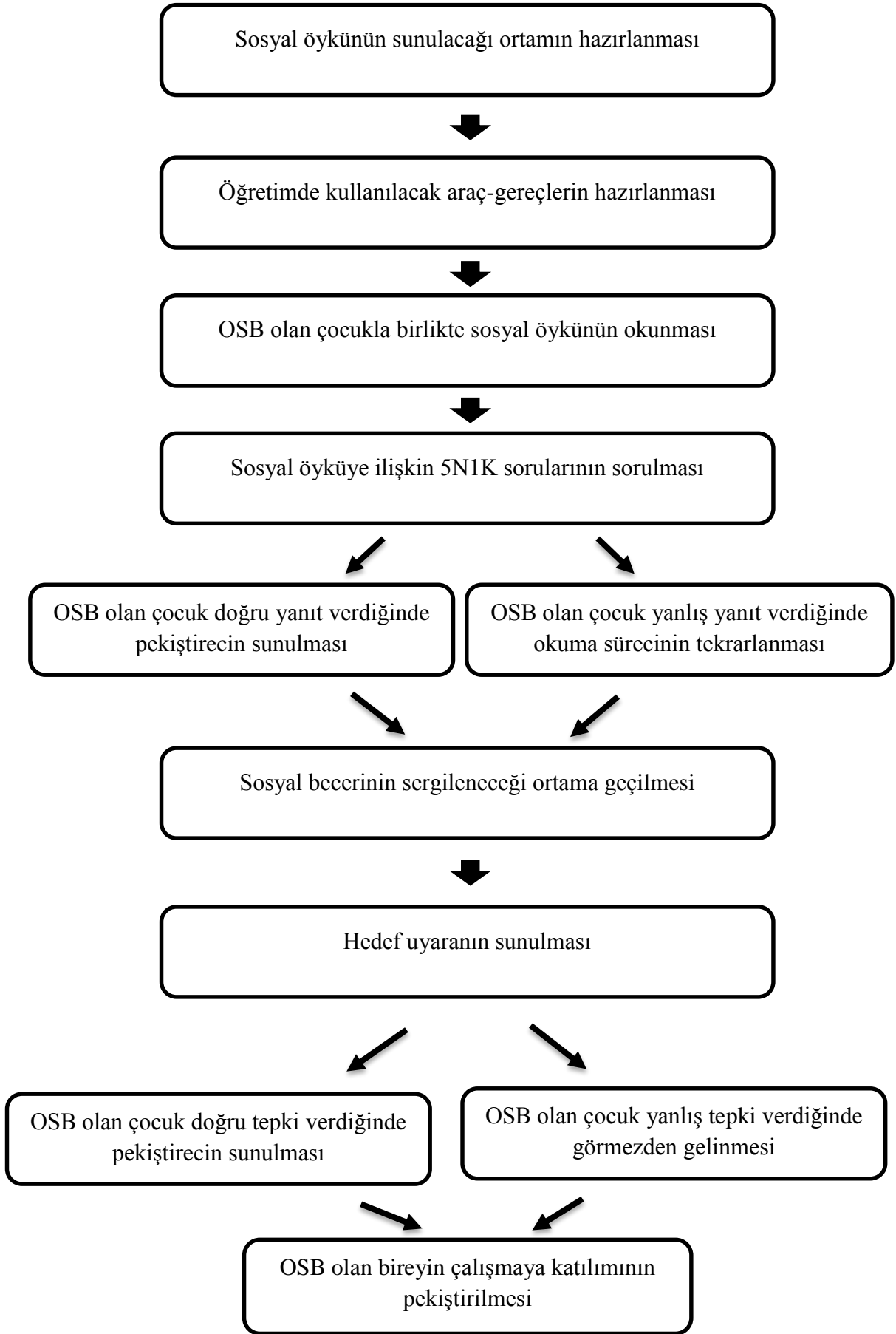
Araştırmada her bir beceri için hazırlanan öğretim oturumları Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'ndeki bireysel eğitim sınıflarında ve öğrencilerin grup eğitimi saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayları tarafından *sosyal öykülerin sunulduğu öğretim oturumlarında* sosyal öyküler öğretmen adayları ve araştırmacının birlikte hazırladığı sosyal öykü kitapları aracılığıyla sunulmuştur. Katılımcılar öğretimi yapılan sosyal becerilerde %100 doğru performans sergileyinceye kadar öğretim sürdürülmüştür. Katılımcılarla günde en fazla üç oturum olmak üzere her gün öğretimi yapılan sosyal beceri için çalışılmıştır. Uygulama oturumlarında katılımcı doğru tepki verdiğiğinde sözel pekiştireçler kullanılarak pekiştirilmiş (örneğin “Bravo sana, harikasin.”), yanlış tepki verdiğiğinde ya da tepkide bulunmadığında ise görmezden gelinmiştir. Katılımcının çalışmaya dikkatini yöneltmesi ve işbirliği göstererek çalışmaya katılması her oturum sonunda sözel pekiştireçler kullanılarak pekiştirilmiştir.

Araştırmanın başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlanıp kararlı veri elde edildikten sonra sosyal becerilerin öğretimi için öğretmen adayları tarafından sosyal öykülerin sunulduğu öğretim uygulamasına geçilmiştir. Öğretim oturumları uygulama biriminde bireysel eğitim sınıfında gerçekleştirilmiştir. Öğretim oturumları sırasında katılımcı ve öğretmen adayı karşı karşıya oturmuştur. Sosyal öykülerin öğretim oturumları öykü kitabından yürütülmüştür. Öğretmen adaylarının sınıfındaki OSB tanılı çocuk için yazdığı sosyal öykülerdeki toplam cümle sayısı, kitabın her bir sayfasında yer alan cümle sayısı ve cümlelerin sayfalara göre dağılımı katılımcıların ve hedef davranışların özellikleri dikkate alınarak öğretmen adayı tarafından yazılmıştır. Ali için “oyuncaklarını paylaşma”, Mete için “merhaba deme” ve Berk için ise “sıraya girme” sosyal becerileri ile ilgili öğretmen adayları tarafından sosyal öykü yazılmış ve her bir öyküye ilişkin araştırmacıyla birlikte resimli öykü kitabı

oluşturulmuştur. İzleyen bölümde uygulama oturumlarının gerçekleştirilmesine ilişkin ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

Uygulama oturumunda öncelikle öğretmen adayı dikkatini çalışmaya yöneltmesini sağlamak için katılımcıya özel dikkat sağlayıcı ipucu sunmuştur (örneğin “Senin için bir öykü yazdım. Şimdi bu öyküyü sana okumak istiyorum.”). Katılımcı çalışmaya hazır olduğunu sözel olarak ifade ettiğinde ya da jest, mimikleriyle belli ettiğinde öğretmen adayı katılımcıyı sözel olarak pekiştirmiştir (örneğin “Aferin sana. Hazır olduğunu görüyorum.”). Öğretmen adayı katılımcıya “Ben öykümüzü okurken sen de resimleri inceleyebilirsin. Başlıyorum.” dedikten sonra sosyal öyküyü uygun hızda ve görselleri katılımcının kolayca görebileceği biçimde tutarak okumayı tamamlamıştır. Her sosyal öykü sunumunun ardından sosyal öyküye ilişkin 5N1K soruları katılımcıya yöneltilmiştir. Katılımcının tüm soruları doğru yanıtlaması durumunda, oturum sonlandırılarak sosyal becerinin sergilenebileceği ortama geçilmiştir. Katılımcının sosyal öyküye ilişkin 5N1K sorularını yanlış yanıtlaması ya da yanıtlamaması durumunda, sosyal öykü tekrar okunmuş ve sorular yeniden sorulmuştur. Bu süreç en fazla üç kez devam ettirilmiş, öğrencinin üçüncü okumanın ardından soruları yanıtlamaması durumunda, doğru yanıtlar model olunarak verilmiştir. Ardından oturum sonlandırılmış ve sosyal becerinin sergilenebileceği ortama geçilmiştir.

Sosyal öykü uygulaması gerçekleştirilen katılımcı, hedeflenen sosyal beceriyi en az üç oturum ard arda %100 düzeyinde sergilediğinde silikleştirme oturumlarına geçilmiştir. Silikleştirme, sosyal öykülerden yönlendirici cümle başta olmak üzere cümlelerin giderek azaltılması yolu ile ve üç aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci silikleştirme oturumunda, yalnız yönlendirici cümle çıkarılarak sosyal öykü okunmuştur. İkinci silikleştirme oturumunda, bir betimleyici, bir yönlendirici ve bir yansıtıcı cümle çıkarılarak sosyal öykü okunmuştur. Üçüncü silikleştirme oturumunda ise yalnızca öykünün başlığı okunmuştur. Tüm silikleştirme oturumlarının ardında 5N1K soruları azaltılmadan aynen okunmuş ve katılımcıdan yanıtlanması beklenmiştir. Katılımcı öğretimi yapılan beceriyi ölçüte uygun biçimde doğru olarak gerçekleştirdiğinde süreç sonlandırılmıştır. Şekil 3’de öğretmen adayının sosyal öykü ile öğretim sunma akışı yer almaktadır.

Şekil 3. Öğretmen adayının sosyal öykü ile öğretim sunma akışı

2.11.4. İzleme Oturumları

İzleme oturumları araştırmaya katılan OSB olan çocukların edindikleri sosyal becerileri öğretim sona erdikten sonra da koruyup korumadıklarını belirlemek üzere düzenlenmiştir. Öğretim sona erdikten sonra tüm öğrencilerde silikleştirmenin tamamlanmasını izleyen birinci, üçüncü ve beşinci haftalarda hedef becerilerin kalıcılığının devam edip etmediğini belirlemek üzere izleme oturumları gerçekleştirilmiştir. İzleme oturumlarında katılımcılar becerileri doğru olarak gerçekleştirdiğinde, oturumun sonunda çalışmaya katılım ve işbirliği davranışları öğretmen adayı tarafından sözel olarak pekiştirilmiştir (örneğin “Aferin sana, işte bu!”). İzleme oturumlarında toplu yoklama oturumlarında izlenen sürecin aynısı izlenmiştir.

2.11.5. Genelleme Oturumları

Araştırmada OSB olan çocukların edindikleri becerileri farklı ortam ve kişilere genelleyip genellemedikleri ön-test son-test ölçümleri ile değerlendirilmiştir. Ön-test genelleme oturumu, başlama düzeyi evresindeki yoklama oturumlarının ardından, son-test genelleme oturumu ise son yoklama oturumunun ardından yapılmıştır. Genelleme oturumlarında katılımcılar becerileri doğru olarak gerçekleştirdiğinde, oturumun sonunda çalışmaya katılım ve işbirliği davranışları sözel olarak pekiştirilmiştir (örneğin “Bravo sana, süpersin.”). Genelleme oturumlarında toplu yoklama oturumlarında izlenen sürecin aynısı izlenmiştir.

Birinci katılımcı Ali'nin hedeflenen sosyal becerisi olan oyuncak paylaşma becerisi, hem arkadaş değiştirilerek ve arkadaş sayısı artırılarak hem de öğretimlerde kullanılan oyuncak türü ve sayısı değiştirilerek gerçekleştirilmiştir. İkinci katılımcı Mete'nin hedeflenen sosyal becerisi olan merhaba deme becerisi, uygulama sürecinde sürekli farklı kişilerle çalışılarak gerçekleştirilmiş; bir başka deyişle, kişilerarası genelleme uygulama içine gömülmüştür. Bu nedenle, Mete ile yalnız ortam genellemesi gerçekleştirilmiş ve yemek salonunda bir şeyler yerken ya da içerken veri toplanmıştır. Üçüncü katılımcı Berk'in hedeflenen sosyal becerisi olan sıraya girme becerisi, uygulama ve toplu yoklama evrelerinde sınıfta gerçekleştirilmiştir. Genelleme

evresinde ise ortam değiştirilmiş ve uygulama biriminin bireysel sınıf, lavabo gibi ortamlarında genelleme verisi toplanmıştır.

Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen genelleme oturumlarında ise öğretmen adaylarından sınıflarındaki OSB tanılı çocuklar için yeni bir sosyal beceri seçmeleri, bu sosyal beceriye ilişkin yeni bir sosyal öykü yazmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının sosyal öykü yazma becerisini farklı sosyal becerilerin öğretimine ilişkin genelleyip genellemediği ise ön-test son-test ölçümleriyle ve bu ölçümlerin kaydedildiği veri toplama formlarıyla değerlendirilmiştir.

2.12. Verilerin Toplanması

Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal öyküleri doğru olarak yazıp yazmadığıyla ilgili olarak etkililik, güvenilirlik (gözlemciler arası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği), sosyal geçerlik ve öğretmen adaylarının edindikleri uygulama becerisine ilişkin genelleme verileri olmak üzere dört tür veri toplanmıştır. Araştırmacı veri toplama sürecine başlamadan önce Anadolu Üniversitesi Etik Kurul'una başvurarak çalışmanın yürütülmesine ilişkin Etik Kurul İzni (Ek-9) almıştır.

2.12.1. Etkililik verilerinin toplanması

Sosyal öykülerin öğretmen adayları tarafından doğru olarak yazılıp yazılmadığı Gray (2010) tarafından açıklanan sosyal öykü yazımında dikkat edilmesi gereken basamaklar dikkate alınarak hazırlanmış olan “Sosyal Öykü Yazımını Değerlendirme Formu” (Ek-5) kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada öğretmen adaylarınca hazırlanan ve sunulan sosyal öykülerle öğretimin OSB olan çocukların sosyal becerileri edinmeleri üzerindeki etkililiği yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında toplanan veriler ile incelenmiştir. Bu oturumlarda OSB olan çocukların doğru ve yanlış tepkilerine ilişkin toplanan veriler yoklama, izleme, genelleme oturumları veri kayıt formlarına kaydedilmiş ve doğru tepki yüzdesi hesaplanmıştır. Araştırmada sosyal öykülerin OSB olan çocukların sosyal becerileri öğrenmelerine ilişkin etkililik verileri hem öğretmen adayları hem de araştırmacı tarafından toplanmıştır.

2.12.2. Güvenirlik verilerinin toplanması

Öğretmen adaylarınca sunulan sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretiminin etkililiğini sınavan bu çalışmada, araştırmanın güvenirliliğinin belirlenmesi amacıyla gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliliği verisi toplanmıştır. Bu amaçla, araştırmanın tüm evreleri (başlama düzeyi, öğretim, yoklama, izleme ve genelleme oturumları) video kamera ile kayıt edilmiştir. Her evredeki uygulamaların en az %30'u yansız atamayla belirlenmiştir. Belirlenen oturumlar alan uzmanı olan iki bağımsız gözlemci tarafından izlenerek hem uygulama güvenirliliği hem de gözlemciler arası güvenirliliğe ilişkin veri toplanmıştır. Gözlemciler arası güvenirlik verileri “görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100” formülü (Erbaş, 2012) kullanılarak hesaplanmıştır.

Uygulama güvenirliliği, araştırmayı gerçekleştiren uygulamacının araştırma uygulamasını uygun biçimde hazırlaması, öğretimi uygun biçimde gerçekleştirmesi, ortamı uygun biçimde hazırlaması, öğretim materyallerini uygun biçimde seçmesini değerlendirmek amacı ile gerçekleştirilen güvenirlik hesaplamasıdır (Erbaş, 2012). Bu çalışmada uygulama güvenirliliği verileri araştırmanın her bir evresinin en az %30'unda toplanmıştır. Bu amaçla, “Sosyal Öykü Öğretim Oturumu Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” kullanılmıştır (Ek-10). Öğretmen adaylarından sosyal öykü uygulamasına ilişkin yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında yerine getirmeleri beklenen basamaklar; hedeflenen sosyal beceri için uygun ortamı yapılandırma, öğrencinin doğru tepkilerini pekiştirme ve öğrencinin yanlış tepkilerini görmezden gelme olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler “Sosyal Öykü Uygulamasına İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-11)'na kaydedilmiştir. Bu amaçla, belirlenen bağımsız gözlemciler yansız atama ile her bir evreden en az %30 olmak üzere belirlenen oturumları izleyerek, uygulama güvenirliliği verilerini toplamış ve gerekli hesaplamaları yapmıştır.

2.12.3. Sosyal geçerlik verilerinin toplanması

Sosyal geçerlik, gerçekleştirilen araştırmayla ilişkili kişilerin uygulamanın etkililiğine, önemine, uygunluğuna, yaratmış olduğu hoşnutluk düzeyine ilişkin yaptıkları değerlendirmedir (Kurt, 2012). Sosyal geçerlik belirlenirken kullanılan yöntemler;

sosyal karşılaştırma, öznel değerlendirme ve sürdürülebilirliktir (Kennedy, 2005 akt; Kurt, 2012). Bu araştırmada sosyal geçerliğin belirlenmesi amacı ile sosyal geçerlik belirleme yöntemlerinden öznel değerlendirme kullanılmıştır. Öznel değerlendirmede, gerçekleştirilen araştırma ile ilişkili kişilere çalışmanın amaçları, uygunluğu, yöntemi ve sonuçlarına ilişkin sorular sorulmaktadır (Kurt, 2012). Bu amaçla, araştırmacı tarafından “Öğretmen Adayı Sosyal Geçerlik Soru Formu” (Ek-12) ve “OSB Olan Çocukların Anne-Babalarına Yönelik Sosyal Geçerlik Soru Formu” (Ek-13) hazırlanmıştır. Araştırmada öğretmen adayları için oluşturulan “Öğretmen Adayı Sosyal Geçerlik Soru Formu” açık uçlu sorulardan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu biçiminde hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları alandan beş uzmana gönderilmiş ve sorulara ilişkin uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü sonrasında sorulara son şekli verilmiştir.

Sosyal geçerlik verilerinin toplanması için gerçekleştirilen görüşmeler öğretmen adayları ile iki şekilde yapılmıştır. Öğretmen adaylarından ikisi ile görüşmeler öğretim döneminin bitmesi ve öğretmen adaylarının mezun olup Eskişehir’den ayrılmaları nedeniyle internet üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir. Diğer öğretmen adayı ile yapılan görüşme ise yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı görüşmeler için öğretmen adaylarının uygun olduğu gün ve saatte görüşme yapmak için randevu almıştır. Görüşmeler sırasında öğretmen adaylarına araştırmanın amacı, görüşme yapılmasının amacı ve konuşma hızında not almadaki güçlükler nedeniyle görüşmenin kayıt altına alınacağı açıklanmış ve “Öğretmen Adayı Görüşme Gönüllü Katılım Formu” (Ek-14) imzalanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler sırasında sorular yönlendirme yapılmadan öğretmen adaylarına yöneltilmiş ve sosyal geçerlik verileri toplanmıştır. Öğretmen adaylarından elde edilen sosyal geçerlik verileri içerik analiziyle analiz edilmiştir.

OSB olan çocukların anne-babalarına yönelik olarak da hem açık hem de kapalı uçlu sorulardan oluşan bir soru formu hazırlanmıştır. Bu form ailelerden randevu alınarak onlar için uygun olan gün ve saatlerde uygulanmıştır. Çalışmaya katılan OSB olan çocukların ikisinin anne-babası görüşmeye katılmada gönüllü olmuş, birinin anne-babası ise görüşmeye katılmayı reddetmiştir. Bu nedenle, çalışmada yalnız iki anne-babadan sosyal geçerlik verisi toplanmıştır. Sosyal geçerlik verileri toplanmadan önce

anne-babalarla “Anne-Baba Görüşme Gönüllü Katılım Formu” (Ek-15) imzalanmıştır. Anne-babalardan elde edilen sosyal geçerlik verileri betimsel olarak analiz edilmiştir.

2.13. Verilerin Analizi

Araştırmada etkililik, güvenirlik ve sosyal geçerlik verilerinin analizi izleyen biçimde gerçekleştirilmiştir.

2.13.1. Etkililik verilerinin analizi

Araştırmada öğretmen adayları tarafından hazırlanan ve sunulan öğretim uygulamasının katılımcıların hedef davranışları edinmeleri üzerinde etkili olup olmadığına ilişkin bulgular grafiksel olarak analiz edilmiştir. Grafiksel analizde elde edilen veriler nicelleştirilerek grafiğe işlenmiştir. Grafikte yatay eksene araştırmada düzenlenen oturum sayıları, düşey eksene ise OSB olan çocukların gösterdiği doğru tepki yüzdeleri işaretlenmiştir (Tekin-İftar, 2012). Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan grafiğe ilişkin ayrıntılı bilgi edinmek üzere, kararlılık analizleri ve örtüşmeyen veri yüzdesi hesaplamaları araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

2.13.2. Güvenirlik verilerinin analizi

Araştırmada gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliği verileri iki ayrı gözlemci tarafından toplanmıştır. Her iki güvenirlik verisi de gözlemciler tarafından toplandıktan sonra ilgili güvenirlik hesaplama formülleri (Erbaş, 2012) kullanılarak hesaplamaları yapılmıştır.

2.13.3. Sosyal geçerlik verilerinin analizi

Araştırmada sosyal geçerliği belirleyebilmek amacıyla hem öğretmen adaylarından hem de OSB olan çocukların anne-babalarından öznel değerlendirme yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmada öğretimi hedeflenen sosyal becerilerin önemi, bu becerilerin öğretimi için uygulanan yöntemlerin uygunluğu ve elde edilen bulguların önemine ilişkin sosyal geçerlik verisi toplamak amacıyla öğretmen adaylarıyla yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde öğretmen adaylarına dokuz soru yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarından yarı-yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen

veriler içerik analiziyle analiz edilmiş, öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmada öğretimi hedeflenen sosyal becerilerin önemi, bu becerilerin öğretimi için uygulanan yöntemlerin uygunluğu ve elde edilen bulguların önemine ilişkin sosyal geçerlik verisi toplamak amacıyla anne-babalara sekizi “evet-hayır”, dördü “açık uçlu” olmak üzere toplam 12 adet sorudan oluşan bir sosyal geçerlik soru formu uygulanmıştır. Anne-babalardan elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiş, frekans hesaplaması yapılmış ve anne-babaların görüşleri değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, çalışmada sosyal öykülerin öğretmen adayları tarafından doğru biçimde hazırlanmasına ilişkin (gözlemciler arası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği) bulgular ile OSB olan çocuklara sosyal becerilerin kazandırılmasında sosyal öykülerin etkililiğine, izleme, genelleme ve sosyal geçerliliğe ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Sosyal Öykülerin Öğretmen Adayları Tarafından Doğru Biçimde Hazırlanmasına ve Güvenirlik Analizlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde sosyal öykülerin öğretmen adayları tarafından doğru biçimde hazırlanmasına ve güvenilirlik analizlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.1. Sosyal Öykülerin Öğretmen Adayları Tarafından Doğru Biçimde Hazırlanmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, öğretmen adaylarının sosyal öyküleri, sosyal öykü hazırlama basamaklarına uygun olarak hazırlayıp hazırlayamadıklarına ilişkin bilgilendirme eğitimi öncesinde ve sonrasında elde edilen bulgulara ve güvenilirlik analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu amaçla, öğretmen adaylarının sosyal öykü hazırlamaya ilişkin performansını belirlemek üzere bilgilendirme eğitimi oturumlarına başlamadan önce ön-test oturumları, bilgilendirme oturumlarından sonra da son-test oturumları düzenlenmiştir. Öğretmen adayları ile çalıştıkları OSB olan çocuklar için belirledikleri sosyal becerilere uygun sosyal öykü yazma, sosyal öykü kitabını ve görselleri belirlemek amacıyla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarının sosyal öykü yazma becerilerini farklı davranışlar için de gerçekleştirip gerçekleştirmediklerinin belirlenmesi amacıyla genelleme son-test oturumları düzenlenmiştir.

Sosyal öykülerin öğretmen adayları tarafından doğru olarak yazılıp yazılmadığını sınamak üzere “Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu” (Ek-7) kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının bilgilendirme oturumlarından önce ve sonra bilgilendirme eğitimi ön-test, bilgilendirme eğitimi son-test ve genelleme ön-test ve genelleme son-test oturumlarında sosyal öyküyü bu basamaklara uygun olarak hazırlama becerilerine ilişkin performansları Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3.

Öğretmen Adayı Bilgilendirme Eğitimi ve Genelleme Ön-test Son-test Sonuçları

	Öğretmen Adayı Bilgilendirme Eğitimi Ön-test	Öğretmen Adayı Bilgilendirme Eğitimi Son- test	Öğretmen Adayı Genelleme Ön- test	Öğretmen Adayı Genelleme Son- test
Ece	% 30	% 100	% 30	% 100
Lale	% 40	% 100	% 40	% 100
Mert	% 30	% 100	% 30	% 100

Öğretmen adayı bilgilendirme eğitimi ön-test ve öğretmen adayı genelleme ön-test sonuçlarında öğretmen adaylarının aldığı puanlar %30 ile 40 arasında değişirken, öğretmen adayı bilgilendirme eğitimi son-test ve öğretmen adayı genelleme son-test puanlarının tümünde öğretmen adayları %100 düzeyinde performans sergilemişlerdir. Her bir öğretmen adayının sosyal öyküleri doğru biçimde hazırlamasına ilişkin elde edilen bulgular izleyen satırlarda yer almaktadır.

3.1.1.1. Öğretmen adayı Ece ile sosyal öykülerin doğru biçimde hazırlanmasına ilişkin elde edilen bulgular

Öğretmen adayı Ece ön-test oturumunda sosyal öykü cümle türlerine yer verme, çocuğun bakış açısından ve birinci tekil şahıs ile yazma, sosyal öykü cümle oranlarına uyma, öykünün çocuğun anlayacağı düzeyde olması, sosyal öykü yapılarına uygun ifadeler kullanma ve sosyal öykünün yeterli ve uygun uzunlukta olması basamaklarına yer vermemiştir. Ancak öyküye başlık koyma, 5N1K sorularına yanıt verme, giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer verme ve cümleleri olumlu ifadeler kullanarak yazma basamaklarını gerçekleştirmiş ve bu süreçte %40'lık bir performans sergilemiştir.

3.1.1.2. Öğretmen adayı Lale ile sosyal öykülerin doğru biçimde hazırlanmasına ilişkin elde edilen bulgular

Öğretmen adayı Lale ön-test oturumunda sosyal öykü cümle türlerine yer verme, çocuğun bakış açısından ve birinci tekil şahıs ile yazma, sosyal öykü cümle oranlarına uyma, cümleleri olumlu ifadeler kullanarak yazma, öykünün çocuğun anlayacağı düzeyde olması, sosyal öykü yapılarına uygun ifadeler kullanma ve sosyal öykünün yeterli ve uygun uzunlukta olması basamaklarına yer vermemiştir. Ancak öyküye başlık koyma, 5N1K sorularına yanıt verme ve giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer verme basamaklarını gerçekleştirmiş ve bu süreçte %30'luk bir performans sergilemiştir.

3.1.1.3. Öğretmen adayı Mert ile sosyal öykülerin doğru biçimde hazırlanmasına ilişkin elde edilen bulgular

Öğretmen adayı Mert ön-test oturumunda sosyal öykü cümle türlerine yer verme, çocuğun bakış açısından ve birinci tekil şahıs ile yazma, 5N1K sorularına yanıt verme, giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer verme, sosyal öykü cümle oranlarına uyma, sosyal öykü yapılarına uygun ifadeler kullanma ve sosyal öykünün yeterli ve uygun uzunlukta olması basamaklarına yer vermemiştir. Ancak öyküye başlık koyma, cümleleri olumlu ifadeler kullanarak yazma, öykünün çocuğun anlayacağı düzeyde olması basamaklarını gerçekleştirmiş ve bu süreçte %30'luk bir performans sergilemiştir.

3.1.2. Güvenirlilik Bulguları

Bu araştırmada uygulama güvenilirliği ve gözlemciler arası güvenilirlik olmak üzere iki tür güvenilirlik verisi toplanmıştır. Güvenirlilik analizleri yapılacak olan oturumlar, tüm oturumların en az %30'undan olacak biçimde ve tüm katılımcılarda yansız olarak belirlenmiştir. Hem uygulama güvenilirliği hem de gözlemciler arası güvenilirlik bulgularının toplanmasında özel eğitim alanında lisansüstü eğitime devam eden iki araştırma görevlisi görev almıştır. İzleyen bölümde önce uygulama güvenilirliği ardından gözlemciler arası güvenilirliğe ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1.2.1.Uygulama güvenilirliği bulguları

Öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemini ne düzeyde doğru olarak kullandığını belirlemek üzere yoklama, izleme ve genelleme oturumlarının %30'undan uygulama güvenilirliği verisi toplanmıştır. Uygulama güvenilirliği verisi toplanacak oturumlar yansız olarak belirlenmiştir. Tablo 4'de uygulama güvenilirliğine ilişkin elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.

Uygulama Güvenirliği Bulguları

	Uygulama Oturumları	Yoklama Oturumları	İzleme ve Genelleme Oturumları
Ece	100	100	100
Lale	96,8	100	100
Mert	96,8	100	100

Ali'ye öğretim sunan öğretmen adayı Ece, üç oturumu silikleştirme olmak üzere toplam sekiz oturum sosyal öykü ile öğretim sunmuştur. Ali'ye öğretim sunan öğretmen adayı Ece kendisinden beklenen tüm basamakları doğru olarak sergilemiş; bir başka deyişle, %100 (ranj 100) uygulama güvenilirliği sağlamıştır. Mete'ye öğretim sunan öğretmen adayı Lale üç oturumu silikleştirme olmak üzere toplam 13 oturum sosyal öykü ile öğretim sunmuştur. Öğretmen adayı Lale birinci öğretim oturumunda “öykünün gerektiğinde üç kez okunması” basamağı dışındaki tüm basamakları doğru uygulayarak %96,8 (ranj 96,8-100) uygulama güvenilirliği sağlamıştır. Berk'e öğretim sunan öğretmen adayı Mert üç oturumu silikleştirme olmak üzere toplam dokuz oturum sosyal öykü ile öğretim sunmuştur. Öğretmen adayı Mert, ikinci öğretim oturumunda “doğru yanıtın ve katılımın pekiştirilmesi” basamağı dışındaki tüm basamakları doğru uygulayarak %96,8 (ranj 96,8-100) uygulama güvenilirliği sağlamıştır.

Yoklama, izleme ve genelleme oturumları açısından değerlendirildiğinde, öğretmen adayları 12 yoklama oturumu, üçer izleme ve genelleme ön-test son-test oturumu gerçekleştirmişlerdir. Öğretmen adaylarının tümü yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında kendilerinden beklenen davranışları tam olarak sergileyerek %100 uygulama güvenilirliği sağlamışlardır.

3.1.2.2. Gözlemciler arası güvenilirlik bulguları

Gözlemciler arası güvenilirlik verileri araştırma dışından iki bağımsız gözlemcinin birbirinden bağımsız ve eşzamanlı olarak belirlenen oturumlara ilişkin yapmış oldukları değerlendirmenin karşılaştırılması ile elde edilmiştir. Gözlemciler belirlenen oturumlara ilişkin değerlendirmelerini uygulama ve yoklama oturumlarına ait veri kayıt formlarını, video görüntüleri ile karşılaştırarak gerçekleştirmişlerdir. Gözlemciler arası güvenilirlik katsayısının hesaplanmasında “Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100” formülü kullanılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 5’de gösterilmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik verilerine bakıldığında, öğretmen adayı-OSB olan çocuk çiftlerinin tümünde ve tüm evrelerde gözlemciler arası güvenilirlik %100 düzeyinde bulunmuştur. Gözlemciler arası güvenilirlik bulguları Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5.

Gözlemciler Arası Güvenirlik Bulguları

	Uygulama Oturumları	Yoklama Oturumları	İzleme ve Genelleme Oturumları
Ece	100	100	100
Lale	100	100	100
Mert	100	100	100

3.2. Sosyal Öykülerin Etkililiğine İlişkin Bulgular

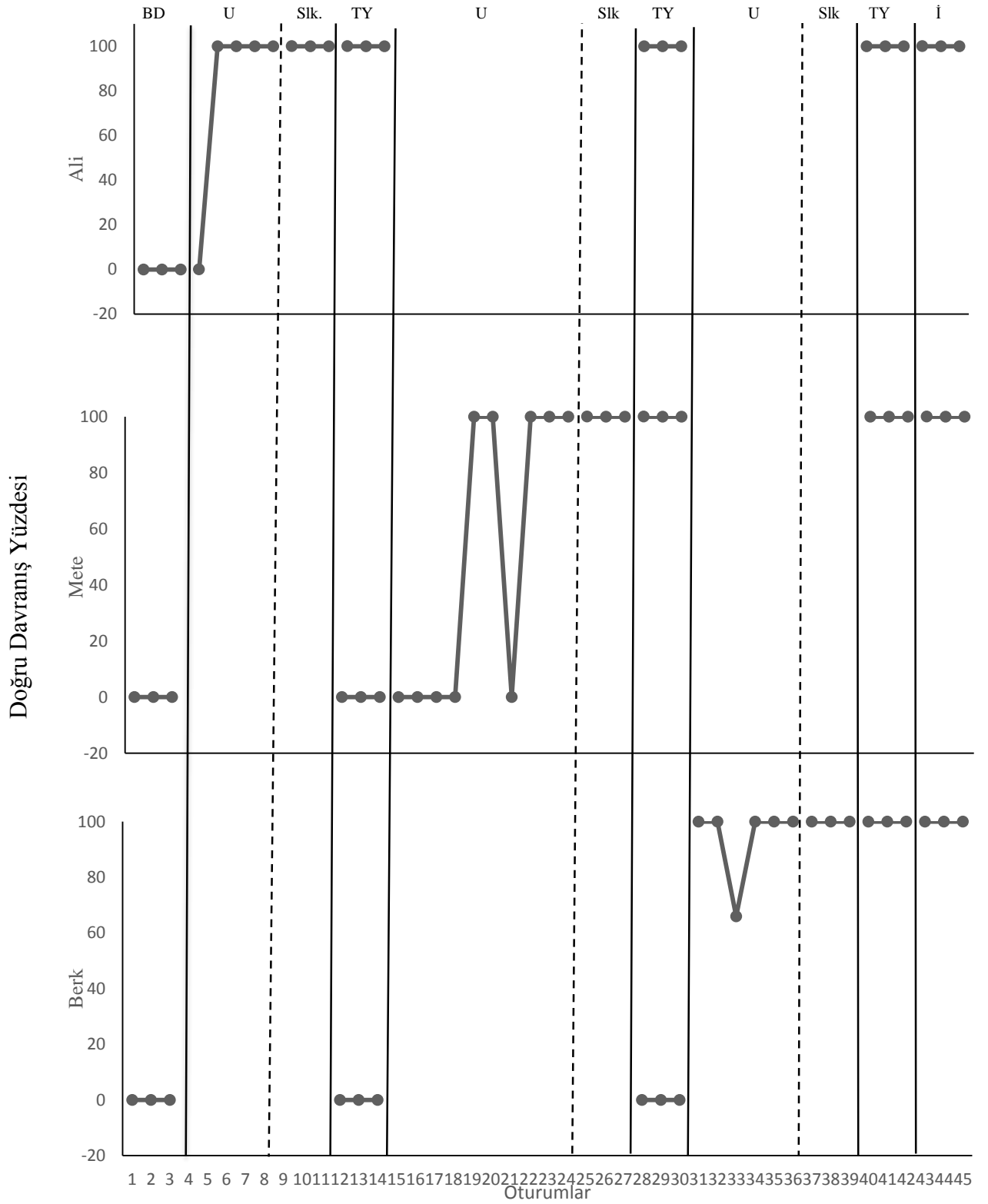
Bu çalışmada öğretmen adaylarının öğretim sunduğu OSB olan çocukların başlama düzeyi, uygulama, yoklama, izleme ve genelleme oturumlarındaki performansları analiz edilmiş ve sosyal öykülerin hedeflenen sosyal becerilere ait etkililiklerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Ali, Mete ve Berk'in hedeflenen sosyal becerileri edinim düzeylerine ilişkin veriler Şekil 4'te, genellemelerine ilişkin veriler ise Şekil 5'te gösterilmektedir.

Ali başlama düzeyi yoklama oturumlarında “oyuncak paylaşma” becerisini %0 düzeyinde sergilemiştir. Ali uygulamanın ikinci oturumunda %100 düzeyinde performans sergileyerek bağımsız biçimde arkadaşı ile oyuncağını paylaşmıştır. Ali ile ölçüte ulaşıldıktan sonra üç oturum daha ard arda uygulamaya devam edilmiştir. Ali bu oturumlarda da %100 düzeyinde performans sergilemiştir. Ölçüte ilişkin kararlı veri elde edildikten sonra silikleştirme oturumlarına geçilmiştir. Silikleştirme oturumlarında, sosyal öykünün yönlendirici cümlesinden başlanarak cümleler çıkarılmış ve son silikleştirme oturumunda sosyal öykünün yalnızca kapak sayfası gösterilmiştir. Ali silikleştirme oturumlarının tümünde %100 doğru tepkide bulunmuştur. İzleme oturumları silikleştirmenin tamamlanmasını izleyen bir, üç ve beşinci haftalarda gerçekleştirilmiştir. İzleme verilerinde Ali tüm oturumlar süresince %100 düzeyinde doğru tepki göstermiştir.

Mete başlama düzeyi yoklama oturumlarında bulunduğu ortama giren tanıdığı bir kişiye “merhaba deme” becerisini %0 düzeyinde sergilemiştir. Mete, Ali'nin uygulama ve silikleştirmesini izleyen birinci toplu yoklama oturumunda da “merhaba deme” becerisini %0 düzeyinde sergilemiştir. Ardından Mete ile uygulamaya geçilmiş ve Mete beşinci öğretim oturumunda “merhaba deme” becerisini %100 düzeyinde gerçekleştirmiştir. Ancak beşinci ve altıncı uygulama oturumunun ardından Mete tekrar %0 düzeyinde performans sergilemiştir. Mete sekiz, dokuz ve 10. oturumlarda “merhaba deme” becerisini %100 düzeyinde sergilemiştir. Üç oturum ard arda sergilediği %100 düzeyinde performansın ardından Mete ile silikleştirme oturumlarına geçilmiştir. Silikleştirme oturumlarında, sosyal öykünün yönlendirici cümlesinden başlanarak cümleler çıkarılmış ve son silikleştirme oturumunda sosyal öykünün yalnızca kapak sayfası gösterilmiştir. Mete silikleştirme oturumlarının tümünde %100

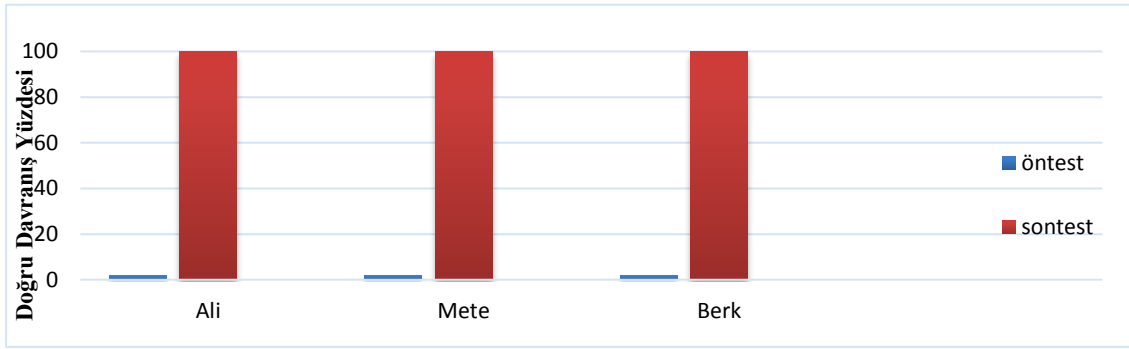
düzeyinde doğru tepkide bulunmuştur. İzleme oturumları silikleştirmenin tamamlanmasını izleyen bir, üç ve beşinci haftalarda gerçekleştirilmiştir. İzleme verilerinde Mete tüm oturumlar süresince %100 düzeyinde doğru tepkide bulunmuştur.

Berk başlama düzeyi yoklama oturumlarında “sıraya girme” becerisini %0 düzeyinde sergilemiştir. Berk, Ali ve Mete'nin uygulama ve silikleştirmesini izleyen birinci ve ikinci toplu yoklama oturumunda da “sıraya girme” becerisini %0 düzeyinde sergilemiştir. Berk birinci ve ikinci öğretim oturumlarının ardından “sıraya girme” becerisini %100 düzeyinde sergilemiştir, ancak üçüncü oturumda %66 düzeyinde performans göstermiştir. Berk dördüncü, beşinci ve altıncı öğretim oturumlarında %100 düzeyinde performans göstererek “sıraya girme” becerisini gerçekleştirmiştir. Üç oturum ard arda %100 düzeyinde sergilediği performansın ardından Berk ile silikleştirme oturumlarına geçilmiştir. Silikleştirme oturumlarında, sosyal öykünün yönlendirici cümlesinden başlanarak cümleler çıkarılmış ve son silikleştirme oturumunda sosyal öykünün yalnızca kapak sayfası gösterilmiştir. Berk silikleştirme oturumlarının tümünde %100 düzeyinde doğru tepkide bulunmuştur. Berk'in uygulamadan hemen önce gerçekleştirilen toplu yoklama oturumunda doğru davranış yüzdesi %0 iken, birinci uygulama oturumunun sonunda %100 olduğu görülmektedir. İzleme oturumları silikleştirmenin tamamlanmasını izleyen bir, üç ve beşinci haftalarda gerçekleştirilmiştir. İzleme verilerinde Berk tüm oturumlar süresince %100 düzeyinde doğru tepki göstermiştir.

Şekil 4. OSB Olan Çocukların Hedef Sosyal Becerileri Öğrenmelerine İlişkin Grafik

Şekil 5’te gösterilen genelleme verilerine bakıldığında ise Ali’nin ön-test genelleme oturumlarında oyuncak paylaşmadığı, son-test genelleme oturumlarında ise ortam, materyal ve uygulamacı değişimi ile birlikte oyuncaklarını %100 düzeyinde paylaştığı görülmüştür. Mete’nin ön-test genelleme oturumlarında “merhaba” demediği, son-test genelleme oturumlarında ise ortam, uygulamacı ve kişi değişimi ile birlikte %100 düzeyinde “merhaba deme” becerisini gerçekleştirdiği görülmüştür. Berk’in ön-test genelleme oturumlarında sınıftan çıkarken ya da sınıfa girerken sıraya girmediği, son-test genelleme oturumlarında ise ortam ve kişi değişimi ile birlikte %100 düzeyinde “sıraya girme” becerisini gerçekleştirdiği görülmüştür.

Şekil 5: OSB Olan Çocukların Hedef Sosyal Becerilere İlişkin Genelleme Ön-test Son-test Bulguları

3.3. Sosyal Geçerlik Bulguları

Araştırmada sosyal geçerlik için öznel değerlendirme yaklaşımı kullanılmıştır. Sosyal geçerlik verileri öğretmen adayları ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile OSB olan çocuklar için ise anne-babaları ile hazırlanan sosyal geçerlik soru formunun uygulanması ile elde edilmiştir.

3.3.1. Öğretmen Adaylarından Elde Edilen Sosyal Geçerlik Bulguları

Çalışmada öğretmen adaylarından toplanan sosyal geçerlik verileri, öğretmen adaylarının mezun olmuş olmaları ve şehir dışında bulunmaları nedeniyle iki öğretmen adayı ile internet üzerinden görüntülü görüşme ile bir öğretmen adayı ile yüz yüze yarı-yapılandırılmış görüşme biçiminde gerçekleştirilmiştir. Toplamda dokuz soru

olmak üzere tümü açık uçlu sorulardan oluşan “Öğretmen Adayı Sosyal Geçerlik Soru Formu (Ek-12)” ile öğretmen adaylarından sosyal geçerlik verileri toplanmıştır. Öğretmen adaylarından elde edilen veriler içerik analiziyle analiz edilmiş ve aşağıda yer alan temalara ve alt temalara ulaşılmıştır.

1. Sosyal öykü uygulaması öncesinde OSB olan çocuğa öğretilecek sosyal becerinin belirlenmesi
  - a. OSB olan çocuğun gereksinimlerinin değerlendirilmesi
  - b. OSB olan çocuğun sınıf öğretmeni ile görüşme
  - c. OSB olan çocuğun anne-babasıyla görüşme
2. Öğrenciye kazandırılacak hedeflenen sosyal becerilerin seçilme nedenleri
  - a. Çocuğun günlük yaşamı için işlevsel olması
  - b. Çocuğun sosyal açıdan kabul görmesini kolaylaştırılması
  - c. Çocuğun sınıf içi rutinlerinde sıkça kullanılıyor olması
3. Hedeflenen sosyal becerinin öğrenciye katkıları
  - a. Çevresindeki bireylerle olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlaması
  - b. Toplumsal ortamlara geçişini kolaylaştırması
  - c. Sınıf içi rutinler arası geçişleri hızlandırması
4. Çocuğun hedeflenen sosyal beceriyi sınıf ve okul ortamında sergilemesi
  - a. Sınıf ortamında arkadaşları ile oyuncaklarını paylaşması
  - b. Okula girişlerde sınıf öğretmenine merhaba demesi
  - c. Rutinler arası geçişlerde sıraya girmesi
5. Öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemine ilişkin görüşleri
  - a. Sosyal öykü yöntemini öğrenme sürecine ilişkin görüşler
    - i. Öğrenilmesi hızlı ve kolay bir yöntem olması
  - b. Sosyal öykülerin hazırlanmasına ilişkin görüşler
    - i. Zaman açısından kısa sürede hazırlanması
    - ii. Maliyet açısından ekonomik olması
  - c. Sosyal öykülerin uygulanmasına ilişkin görüşler
    - i. Sosyal öykülerin uygulanmasının kolay olması
    - ii. Sosyal öykülere ilişkin verilerin kolay toplanması
    - iii. Sosyal becerilerin öğretiminde işlevsel olması

6. Sosyal öykülerin öğretmen adaylarının meslek yaşamlarına katkısı
  - a. Uygulama kolaylığıyla sosyal beceri öğretimini kolaylaştırması
  - b. OSB olan çocuklara etkili öğretim sunmayı sağlaması
7. Gerçekleştirilen çalışmaya ilişkin
  - a. Beğenilen yönler
    - i. Çalışmanın sonuçlarının kısa sürede gözlemlenebiliyor olması
    - ii. Sosyal öykü yönteminin ve sosyal öykülerin nasıl hazırlanacağına ilişkin öğretmen adaylarına ayrıntılı biçimde anlatılmış olması
  - b. Beğenilmeyen yönler
    - i. OSB olan çocuğun okula devam etmediği zamanlarda farklı uygulama ortamlarında çalışmanın gerçekleştirilmemiş olması
8. Özel eğitim alanında kullanılan farklı yöntemlerin öğretime ilişkin benzer çalışmalara katılmaya ilişkin görüşler
  - i. Öğretmen adayını kişisel ve mesleki açıdan geliştirmesi
  - ii. Kuramsal olarak öğrenilen bilgilerin nasıl uygulandığının öğrenilmesinin önemi

İzleyen bölümde öğretmen adaylarının yarı-yapılandırılmış görüşmelerde verdikleri yanıtlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Öğretmen adayı Ece, Lale ve Mert “sosyal öykü uygulaması öncesinde OSB olan çocuğa öğretilecek sosyal becerinin belirlenmesi” konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece “*Öğrencinin ilk önce performansına baktık hani sınıf içerisinde arkadaşlarıyla olan oyun becerilerinde olan iletişimini gözlemledik. Ve oyuncak paylaşma becerisine ihtiyaç duyduğunu gördük. Sınıf öğretmeni ve velisiyle de görüşülerek bu becerinin çalışmasına karar verildi.*” sözleriyle, öğretmen adayı Lale “*Öğrencimizin ihtiyacına göre, çocuk merhaba demiyordu. Öncelikli becerileri seçmeye çalıştık. Beceriye belirlerken öncelikle çocuğun yaşantısına kolaylık sağlayacak beceriyi belirlemeye çalıştık.*” sözleriyle, öğretmen adayı Mert ise

“öğrencinin ihtiyaçlarına göre sınıf öğretmeninin görüşlerini alarak” sözleriyle ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları “öğrenciye kazandırılacak hedeflenen sosyal becerilerin seçilme nedenleri” konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece “*Oyuncak paylaşma öğrencinin sosyal ortamlarda yani özellikle okulöncesi dönemde onun çok ihtiyacı olduğu bir beceriydi. Arkadaşlarıyla iletişiminde sınıf ortamlarında gerekliydi. Oyuncak paylaşma daha sonra hani genelleme olarak zaten hayatında kullanabileceği işlevsel bir beceri olarak düşündük. O yüzden, seçilmesi gerekiyordu.*” sözleriyle, öğretmen adayı Lale “*Sosyal açıdan çocuğun kabul görmesi, toplumda bir ortama girmesi için ve kolayca uyum sağlayabilmesi için önemli bir beceri. O yüzden bu beceriyi seçtik.*” sözleriyle, öğretmen adayı Mert ise “*Öğrencinin sıra alma becerisinin olan ihtiyacı, sınıftaki rutinlerde çok kullanılması.*” sözleriyle öğrencileri için neden hedeflenen sosyal beceriyi seçtiklerinin açıklamışlardır.

Öğretmen adayları “Hedeflenen sosyal becerinin öğrenciye katkıları” konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece “*Beceriye öğrettiğimiz zaman öğrenci sınıfta arkadaşlarıyla oyuncaklarını paylaşmaya başlamıştı zaten. Bu bağlamda işlevsel oldu*” sözleriyle, öğretmen adayı Lale “*Öğrencimizin kabul görmesini sağladı, aynı zamanda onun bir işi olduğunda mesela kolayca bir ortama girmesini sağlar*” sözleriyle, öğretmen adayı Mert ise “*Öğrencinin rutinler arası geçişleri daha hızlı oldu, davranış problemleri azaldı.*” sözleriyle ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları “çocuğun hedeflenen sosyal beceriyi sınıf ve okul ortamında sergilemesi” konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece “*Çalışma oturumların ardından ben bir gün şans eseri sınıflarına girmiştım, orda oyuncaklarını paylaştığını gördüm. Arkadaşlarıyla paylaşıyordu.*” sözleriyle, öğretmen adayı Lale “*Mesela okula girişlerde falan gördüğünde merhaba demeye başladı. Ben zaten onu tanıdığım için beni gördüğünde merhaba diyordu*” sözleriyle, öğretmen adayı Mert ise “*Sınıfta, lavaboya giderken kapının önünde sıra olarak çıkıyorlar, sonra oyun odasından sınıfa gelirken sıra oldu, aynı şekilde sınıftan oyun odasına giderken de sıra oldu.*” sözleriyle çocukların öğrendikleri sosyal beceriyi daha sonra da sergilediklerini gördüklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları “sosyal öykü yöntemine ilişkin öğrenme, sosyal öykü hazırlama ve uygulama süreci” konularında görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece “*Sosyal öykü öğrenmenin çok avantajlı olduğunu çalışmada zaten öğrenmiştik ama kitapçık olması, kitapçıkta cümleleri tanımlanması, sosyal öyküyü yazmak aşamalarını öğrenmek büyük bir avantaj kazandırdı. Hani şu an rahatlıkla uygulayabilecek bir durumda olduğumu düşünüyorum. İlk yoklama oturumunda zor gelmişti. Yani çalışmaya başlamadan önce sonradan işte sizin anlatımınızla kitapçıktan cümlelerin örnekleriyle beraber hani son yoklamada daha rahat bir şekilde yazdık. O bakımdan daha kolay oldu. Zaman anlamında da çok kolaydı. Maliyet açısından zaten çok bir şey yoktu. Kitapçığı yazmak kolaydı. Zaten hani kısa öyküler olduğu için kısa ve net öyküler, zaman anlamında pek şey almadı. Uygulamada sosyal öykü hani dediğim gibi zaman anlamında da kısa ve net bilgi verdiği için çocuklar için daha akıcı bir biçimde oldu öğrenilmesi. Yani sosyal becerilerin öğretiminde çok rahat bir biçimde kullanılabilir diye düşünüyorum.*” sözleriyle sosyal öykü öğrenme, hazırlama ve uygulama sürecinin kendisi için çok avantajlı olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen adayı Lale “*Yani ben sosyal öykülerin mesela bu kadar etkili olduğunu düşünmüyordum. İlk defa uyguladım ve derslerde bu kadar ayrıntılı anlatılmıyor bize. Uygulama da yapma fırsatı buldum, iyi oldu benim açımdan da. Çok kısa sürede hazırlanabiliyor, kolay uygulanabilen bir yöntem*” sözleriyle, öğretmen adayı Mert ise “*Sosyal öykünün zaten bir görsel dayanağı var, olan bir uygulama. Hem uygulanış biçimi hem de ne gibi etkili bir uygulama olduğunu öğrenmiş oldum. Uygulaması hızlı, ayrıca verimli bir çalışma. Ayrıca, kısa zamanda uygulanıp hazırlanıyor ve maliyeti çok düşük. Uygulaması kolay, veri kaydı da kolay, kullanışlı*” sözleriyle sosyal öykülerin hazırlama ve uygulama kolaylığına vurgu yapmışlardır.

Öğretmen adayları “sosyal öykülerin meslek yaşamlarına katkısı” konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece “*İlk çalışmaya başladığımızda sosyal becerinin öğretiminde rahat bir şekilde kullanacağımı düşünüyorum. Zaten öğrendikten sonra yöntemi hikâye yazmayı daha iyi bir şekilde uygulanır diye düşünüyorum.*” sözleriyle, öğretmen adayı Lale “*Meslek yaşamımda ilerde hani kendim de sosyal öykü yazıp kullanabilirim öğrencilerimle. Bu da benim işimi kolaylaştırır.*” sözleriyle, öğretmen adayı Mert “*İlerde meslek yaşamımda otizmli çocuklarla sürekli çalışacağım için*

sosyal öyküleri sosyal becerilerin öğretiminde sürekli çalışabilirim.” sözleriyle sosyal öyküleri meslek yaşamlarında da kullanacaklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları çalışmanın beğenilen yönlerine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece *“Sosyal öykü yazma aşaması güzeldi. Zaten hem kısa ve net cümleler vardı. Çocukla çalışırken hiçbir şekilde zorlanmadım. Zaten öğrenci anlatılmak isteneni direkt anladı ve gerçekleştirdi. Hani öğretim aşaması da seri bir şekilde gerçekleşti, akıcıydı. Değerlendirme oturumunda şey oldu seri bir şekilde oldu ve genellemesi güzeldi. Yani iyi bir uygulama olduğunu düşünmekteyim.*” sözleriyle çalışmanın beğendiği yönlerini sıralamıştır. Lale *“En beğendiğim yönleri sosyal öykü uygulamasının bize öğretilmesi, sosyal öykü yazımının ayrıntılı olarak açıklanması, çocukla bire-bir okuyup sonuçları bire-bir gözlemlememiz.”* sözleriyle, öğretmen adayı Mert ise *“Çocuktan anında dönüt almak, çocuğun çabuk öğrenmiş olması.”* sözleriyle sosyal öykülerin kullanım kolaylığına vurgu yapmışlardır.

Öğretmen adayları çalışmanın beğenilmeyen yönlerine ilişkin de görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece *“Beğenmediğim yönü olmadı benim için çok rahat bir çalışma oldu. Yani hiçbir sıkıntı olmadı.”* sözleriyle, öğretmen adayı Lale *“Çocuk okula gelmediğinde falan zor oluyordu, çocukla uygulama ortamı değişebilir.”* Sözleriyle ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları *“özel eğitim alanında kullanılan farklı yöntemlerin öğretimine ilişkin benzer çalışmalara katılma”* konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayı Ece *“Bu kendini geliştirmek anlamında daha iyi olduğunu düşünüyorum. Hani öğrendiklerini, teorik olarak öğrendiklerini pratik de yapmak daha kalıcı olur diye düşünüyorum sosyal öykülerde olduğu gibi. Hani uyguladıktan sonra daha iyi olduğunu düşünüyorum.”* sözleriyle, öğretmen adayı Lale *“Benim de kendimi geliştirmem için bir fırsat. Kendimi, meslek hayatımı kolaylaştırır.”* sözleriyle, öğretmen adayı Mert *“Bu çalışmalar bizi sosyal öykü üzerinden gidersek az bildiğimiz bir çalışma iken şimdi daha iyi kavradığımız bir yöntem oldu. Diğer yöntemleri de bu şekilde öğrenmek isterim.”* sözleriyle yöntemleri uygulamalı olarak öğrenmekten dolayı memnuniyetlerini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adaylarına çalışmaya ilişkin başka söylemek istedikleri olup olmadığı sorulduğunda öğretmen adayı Ece “*Çalışma bana çok şey kazandırdı, hani sosyal öykü uygulama anlamında yani. Hocamın teklifi için de çok teşekkür ediyorum. Deneyim kazandırdı çünkü güzel bir çalışma oldu.*” sözleriyle çalışmaya katılmaktan memnun olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen adayı Mert ve Lale ise eklemek istedikleri bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

3.3.2. Anne-Babalardan Elde Edilen Sosyal Geçerlik Bulguları

Çalışmada anne-babalardan elde edilen sosyal geçerlik bulguları, sekizi evet-hayır, dördü açık uçlu sorulardan oluşan “Anne-Baba Sosyal Geçerlik Soru Formu (Ek-13)” ile toplanmıştır. Çalışmada sosyal geçerlik verileri bir anne-babanın sosyal geçerlik görüşmesine katılmayı reddetmesi nedeniyle iki anne-babadan toplanmıştır. Elde edilen veriler, anne-babaların bu çalışmanın sosyal geçerliğine ilişkin görüş ve düşüncelerinin olumlu yönde olduğunu göstermiştir. Anne-babaların tümü, sosyal geçerlik soru formunda bulunan evet-hayır soruları ile ilgili olarak sosyal öykü yöntemi kullanılarak çocuklarına kazandırılan sosyal becerinin çocukları için önemli olduğunu düşündüklerini ve bu çalışmaya katılmaktan dolayı memnun olduklarını belirtmişlerdir. Anne-babalar öğretilen beceriyi çocuklarının günlük yaşamlarında farklı ortamlarda (örneğin, kardeşiyle oynarken, parkta oynarken vb.) sergileyebileceğini düşündüklerini ve çocuklarının bu beceriyi günlük yaşamda sergilediğini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Anne-babalar öğretim sonunda çocuklarının öğrenmiş olduğu sosyal becerinin çevrelerindeki kişileri de (örneğin, öğretmeni, arkadaşları, kardeşi, akrabaları, komşular vb.) memnun ettiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, anne-babalar çocuklarına sosyal becerilerin öğretiminde kullanılan sosyal öykü yöntemini öğrenmeyi istediklerini ve çocuklarının henüz kazanmamış olduğu farklı becerilerle ilgili benzer bir çalışmaya tekrar katılmayı istediklerini belirtmişlerdir. Anne-babalara çalışma sonunda çocuklarında gördükleri değişiklikler sorulduğunda, Mete’nin anne-babası gördükleri değişikliği “*İpucu ile merhaba demeye devam ediyor.*” sözleriyle belirtirken, Berk’in annesi ise “*Çocuğum çalışmadan sonra markette artık sıra bekliyor, yemek için bekliyor.*” sözleriyle ifade etmiştir. Anne-babalara çalışmanın en beğendikleri yönü sorulduğunda, Berk’in annesi bu konudaki görüşünü “*Çocuğumda kural algısının oluşmasına destek olması.*”

sözleriyle belirtirken, Mete'nin anne-babası ise çocuklarında *“İpucuyla da olsa selamlaşma becerisinin eskiye nazaran gelişme gösterdi.”* sözleriyle dile getirmiştir. Anne-babalara çalışmanın en beğenmedikleri yönü sorulduğunda, Berk'in annesi çalışmanın beğenmediği yönünün olmadığını, Mete'nin anne-babası ise *“çalışmanın kısa soluklu olması ve dönemin sonuna kalması”* olarak belirtmişlerdir. Anne-babalara yapılan çalışmanın ev yaşamlarına, çocuklarıyla olan etkileşimlerine, çocuklarına olan yaklaşımlarına ve toplumsal yaşama katılımlarına olan katkıları sorulduğunda, Berk'in annesi *“Gereksiz huzursuzlukları yok oldu. Rutin geçişlerindeki zorlanmaları azaldı, kaydırakta arkadaşlarını itiyordu şimdi kaydırdan kaymak için sırasını bekliyor.”* sözleriyle, Mete'nin anne-babası ise *“Bulunduğu ortamdaki kişilere farkındalığı arttı, ortak dikkati arttı, becerilerindeki artışın toplumsal entegrasyonu artıracığını umuyoruz.”* ifadesiyle bu konudaki görüşlerini dile getirmiştir.

4. TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında öğretmen adayları tarafından hazırlanan ve uygulanan sosyal öykülerin OSB olan çocukların sosyal becerileri edinmelerindeki etkililiği incelenmiştir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarından sosyal öyküleri yazma ve uygulama becerilerine yönelik ön-test son-test bulguları, OSB olan çocuklardan hedeflenen sosyal becerileri gerçekleştirmede gösterdikleri doğru davranış yüzdeleri ve hem öğretmen adaylarından hem de anne-babalardan öznel değerlendirme yaklaşımı ile toplanan sosyal geçerlik bulguları incelenmiştir. Bu bölümde söz konusu bulgular alanyazın doğrultusunda irdelenmiştir.

Araştırma bulguları, öğretmen adaylarının kendilerine sosyal öykü yazma ve uygulamaya ilişkin öğretim sunulduktan sonra sosyal öyküleri %100 doğrulukta yazdıklarını (Ek-16, Ek-17, Ek-18) ve yüksek uygulama güvenilirliği ile uyguladıklarını göstermektedir. Sosyal öyküleri yazma ve uygulama becerisi edinen öğretmen adayları tarafından sunulan sosyal öykü yöntemi ile OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri edindikleri, farklı ortam, kişi ve materyallere genelledikleri, araştırma sona erdikten bir, üç ve beş hafta sonra da edindikleri hedef sosyal becerileri korudukları görülmüştür. Öznel değerlendirme yaklaşımı ile gerçekleştirilen sosyal geçerlik bulguları, gerek öğretmen adayları gerekse OSB olan çocukların anne-babaları açısından araştırma sonuçlarının olumlu olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Araştırmanın güvenilirlik bulguları, öğretmen adaylarının sosyal öyküleri kurallarına uygun ve doğru olarak yazma becerisini %100 doğrulukla edindiklerini ve sosyal öykü yöntemini kurallarına uygun olarak yüksek uygulama güvenilirliğiyle (%96 ile %100 arasında) uyguladıklarını göstermiştir. Alanyazında sosyal öykü yazma ve sunma becerisini öğretmeyi hedefleyen üç çalışmaya ulaşılabilmektedir (Acar, 2015; Olçay-Gül, 2012; Quilty 2007). Söz konusu çalışmalardan ilki Quilty (2007) tarafından, yardımcı öğretmenlere (paraprofessional) sosyal öyküleri yazma ve uygulama becerisi kazandırmaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yardımcı öğretmenler, sosyal öykü yöntemi ile OSB olan çocukların problem davranışlarını azaltmayı amaçlamıştır. Araştırmanın bulguları, bir yardımcı öğretmenin sosyal öyküleri %67, diğer iki yardımcı öğretmenin ise %100 doğrulukla uyguladığını göstermiştir. Araştırmada OSB olan çocukların problem davranışlarının anlamlı düzeyde azaldığı

belirtilmiştir. Sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandırmayı hedefleyen ikinci araştırma Olçay-Gül (2012) tarafından aile üyelerine sosyal öykü yazma ve uygulama becerisini kazandırmak üzere gerçekleştirilmiştir. Araştırmada aile üyeleri (iki anne ve bir abla) kardeşlerine ya da çocuklarına gereksinim duydukları sosyal becerilerin öğretiminde sosyal öyküleri kullanmıştır. Araştırma bulguları, bir aile üyesinin sosyal öyküleri %86, diğer iki aile üyesinin ise %100 doğrulukla uyguladığını göstermiştir. Araştırmada OSB olan çocukların öğretilmesi hedeflenen sosyal becerileri edindiklerini, iki ve beş hafta sonra edindikleri sosyal becerileri koruduklarını ve farklı ortam ve kişilere genellediklerini göstermiştir. Sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandırmayı hedefleyen üçüncü araştırma ise Acar (2015) tarafından annelere hem sosyal öykü hem video model yöntemlerini uygulamayı öğretmek için iki yöntemin etkililiğini ve verimliliğini belirlemek üzere gerçekleştirilmiştir. Araştırmada anneler hem sosyal öykü yazmayı hem de video klip hazırlamayı öğrenmiş ve çocuklarına iki yöntem ile de öğretim sunmuşlardır. Araştırma bulguları, annelerin hem sosyal öyküleri hem de video klipleri %100 doğrulukla hazırladığını ve yüksek uygulama güvenilirliği ile sunduğunu göstermiştir. Araştırmanın bulguları, anneler tarafından hazırlanan ve sunulan sosyal öykü ve video model yöntemi ile öğretimlerin neredeyse eşit düzeyde etkili olduğunu göstermiştir. Söz konusu araştırmalardan yola çıkılarak, aile üyeleri ya da yardımcı öğretmenler tarafından yüksek uygulama güvenilirliği ile sunulan sosyal öykülerin OSB olan çocukların problem davranışlarının azaltılması ya da OSB olan çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde etkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, araştırmada öğretmen adayları tarafından sunulan sosyal öykülerin etkililikleri ile örtüşmektedir. Bu yönüyle araştırmadan elde edilen bulguların alanyazında var olan bulguları desteklediği söylenebilir. Bununla birlikte, araştırmada öğretmen adaylarının sosyal öykü yazımına ilişkin ön-test verilerinin, anne-babalar ile gerçekleştirilen sosyal öykü çalışmalarında anne-babalardan elde edilen ön-test verileri ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bir başka deyişle, dört yıl süresince özel eğitim alanında eğitim alan öğretmen adayları ile özel eğitim alanına ilişkin sistematik bir eğitim geçmişi olmayan anne-babalar aynı ya da benzer ön-test puanları elde etmişlerdir. Bu durum, özel eğitim öğretmen adaylarının ilk üç yıl boyunca derslerinin kuramsal bilgi ağırlıklı olması ve sadece son

sınıfta öğretmenlik uygulaması dersleri kapsamında uygulama yapma şansına sahip olmalarıyla açıklanabilir.

Araştırmada elde edilen veriler deneysel ölçüt ve klinik ölçüt olmak üzere iki boyutta incelenmiştir. Deneysel ölçüte ilişkin yapılan değerlendirmede, uygulamanın etkili olup olmadığı “grafiksel analiz” yoluyla belirlenmiştir. Grafiksel analiz yoluyla ulaşılan bulgular, sosyal öykülerin OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde, genellemelerinde ve öğretim sona erdikten bir, üç ve beş hafta sonra da korumalarında etkili olduğunu göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal öyküler ile OSB olan çocuklara sosyal becerilerin öğretimine yönelik gerçekleştirilen diğer çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (Acar, 2015; Adams ve diğ., 2004; Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Carbo, 2005; Hagiwara ve Myles, 1999; Kuoch ve Mirenda, 2003; Olçay-Gül, 2012; Tarnai ve Wolfe, 2008; Theiman ve Goldstein, 2001; Quilty, 2007; Xin ve Sutman, 2011). Bu araştırmayı sosyal öykülerle gerçekleştirilen diğer araştırmalardan ayıran en önemli özellik, sosyal öykülerin, öğretmen adayları tarafından hazırlanmış ve uygulanmış olmasıdır. Bu özelliğiyle araştırma, alanyazında sosyal öykülerin öğretmen adaylarına hizmet öncesi dönemde öğretilmesi ile doğru ve güvenilir biçimde uygulanabileceğini ve olumlu sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir. Alanyazında bilimsel çalışmalar ile uygulama ortamları arasında bir boşluk olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Greenwood, 2001). Bu boşluğun olası nedenlerinden biri, öğretmenlerin bilimsel dayanaklı uygulamaları sınıflarında sınırlı düzeyde kullanmaları veya hiç kullanmamalarıdır (Odom ve diğ., 2013). Alanyazında öğretmenlerin bilimsel dayanaklı uygulamaları kullanma becerilerinin sınırlı olduğu ve lisans döneminde aldıkları kuramsal dersleri uygulamaya geçirme konusunda yetersiz kaldıkları belirtilmiştir (Dedeoğlu ve diğ., 2004). Gerçekleştirilen bu araştırmada öğretmenlik uygulaması derslerini alan öğretmen adaylarına bilimsel dayanaklı bir uygulama olan sosyal öykülerin hem hazırlanması hem de uygulanması becerileri kazandırılmıştır. Bu nedenle, gerçekleştirilen bu çalışmanın, bilimsel çalışmalar ile uygulama ortamları arasında var olan boşluğun kapatılması için yararlı ve öncü bir çalışma olduğu söylenebilir. Alanyazında öğretmen adayları ya da öğretmenlere bilimsel dayanaklı uygulamaları kullanma becerisi edindirmeyi amaçlayan başka çalışmalar da yer almaktadır (Belfiore ve diğ., 2008; Dib ve Sturmay, 2007; Kaymak, 2013; Vuran ve

Olçay-Gül 2012). Bu çalışmalarda öğretmen ve öğretmen adaylarına ayırık denemelerle öğretim (Belfiore ve diğ. 2008; Dib ve Sturmay, 2007; Kaymak, 2013) ve eşzamanlı ipucu ile öğretim (Vuran ve Olçay-Gül, 2012) yöntemlerine ilişkin bilgi ve beceriler kazandırılmıştır. Öğretmen adaylarına başka bilimsel dayanaklı öğretim yöntemlerine ilişkin bilgi ve beceriler kazandırılan çalışmalar ile bu çalışmanın bulgularının benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada OSB olan çocukların hedef sosyal becerileri edinmelerinde sosyal öykülerin etkililiğini belirlemek amacıyla, acil etki ve eğilim kararlılığı hesaplamalarına yer verilmiştir. Araştırmada sosyal öykülerin acil etkisini hesaplayabilmek amacıyla mutlak düzey analizi gerçekleştirilmiştir. Mutlak düzey analizi, Ali için başlama düzeyi ile uygulama evresi, Mete için birinci yoklama evresi ile uygulama evresi, Berk için üçüncü yoklama evresi ile uygulama evresi arasında hesaplanmıştır. Ali ve Mete'nin mutlak düzey değişikliği büyüklüğü "0" olarak hesaplanmıştır. Bir başka deyişle, sosyal öyküler Ali ve Mete'nin hedef sosyal becerileri edinmelerinde acil etki yaratmamıştır. Berk'in mutlak düzey değişikliği büyüklüğü "100" olarak hesaplanmıştır. Bir başka deyişle, sosyal öyküler Berk'in hedef sosyal beceriyi edinmesinde acil etki yaratmıştır. Bu durum, Berk'in OSB'ye eşlik eden bir zihinsel yetersizlik durumunun olmaması, öykü okumaya ilgi duyması ve sosyal öyküde kullanılan görselleri sosyal öyküler okunurken örneklendirmesi ile açıklanabilir. Araştırmada OSB olan çocukların doğru davranış yüzdelerine ilişkin uygulama evresinde elde edilen verilerin kararlılığını belirlemek üzere her bir katılımcının uygulama evresinde sergilediği performansa ait veriler analiz edilmiştir. Hesaplanan verilerin Ali ve Berk için %87,5 - %100 arasında yüksek düzeyde kararlılık gösterdiği, Mete için ise %0 düzeyinde düşük kararlılık gösterdiği hesaplanmıştır. Bu durum, Mete'nin beşinci ve altıncı oturumlarda %100 düzeyinde doğru tepki sergilerken, yedinci oturumun gerçekleştirildiği gün okulda huzursuzlanması ve sürekli ağlaması ile ilişkilendirilebilir. Bu durum sosyal öykülerin çocuğun mutsuz olduğu, kendini iyi hissetmediği zamanlarda okunmaması gerektiğine ilişkin el kitabında (Ek-4) da yer alan uygulama ipucu ile tutarlılık göstermektedir.

Sosyal öyküler alanyazında hem sosyal öyküde bulunan cümlelerin kademeli olarak azaltılması hem de sosyal öykünün okunduğu zaman aralığının arttırılması olarak iki

ayrı biçimde silikleştirilmektedir (Gray, 2002; Olçay-Gül, 2012; Turhan, 2015). Bu araştırmada OSB olan çocuklara sunulan sosyal öyküler yalnızca sosyal öykülerin cümleleri bağlamında silikleştirilmiştir. Bu durum, öğrencilerin devam ettiği uygulama biriminin ve öğretmen adaylarının devam ettiği lisans programının son dönemlerine gelinmesi ve araştırmanın tamamlanabilmesi için zamanın kısıtlı olması nedeniyle gerçekleşmiştir. OSB olan çocuklara okunan sosyal öyküler üç kademeli olarak silikleştirilmiş, ilk kademede yalnız yönlendirici cümle çıkarılırken, ikinci kademede yönlendirici ve doğrulayıcı cümle, üçüncü kademede ise sosyal öykünün yalnızca ilk sayfası çocuğa gösterilmiştir. Silikleştirme süresince tüm katılımcılar %100 düzeyinde doğru tepkiler vermişlerdir.

Araştırmanın sona ermesini izleyen bir, üç ve beşinci haftalarda OSB olan çocukların edindikleri beceriyi koruyup korumadıklarını belirlemek üzere izleme oturumları gerçekleştirilmiştir. İzleme oturumlarında çocukların edindikleri becerileri %100 doğrulukla korudukları belirlenmiştir. Bu durum, alanyazında izleme verilerinin toplandığı diğer sosyal öykü çalışmalarından elde edilen bulguları desteklemektedir (Acar, 2015; Adams ve diğ., 2004; Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Crozier ve Tincani, 2007; Delano ve Snell, 2006; Kuoch ve Mirenda, 2003; Olçay-Gül, 2012; Schenieder ve Goldstein, 2010; Tarnai ve Wolfe, 2008; Theiman ve Goldstein, 2001; Quilty, 2007; Xin ve Sutman, 2011).

Araştırmada hem OSB olan çocuklardan hem de öğretmen adaylarından genelleme verisi toplanmıştır. Öğretmen adayları ile gerçekleştirilen genelleme oturumlarında, öğretmen adaylarından OSB olan çocuklar için yeni bir sosyal beceri belirlemeleri ve bu beceriye ilişkin yeni bir sosyal öykü yazmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarının sosyal öykü yazımına ilişkin genelleme verileri ön-test son-test ölçümleri ile belirlenmiştir. OSB olan çocuklarla gerçekleşen genelleme oturumlarında da ön-test son-test genelleme ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Çocuklardan edindikleri sosyal beceriyi farklı ortam, kişi ve materyallere genellemeleri beklenmiştir. OSB olan çocukların edindikleri sosyal beceriyi farklı kişi, ortam ve materyallere genelledikleri gözlenmiştir. Araştırmada sosyal becerilerin doğal bağlamının bozulmaması ve genellemenin kolaylaşması açısından, başlama düzeyi, yoklama ve uygulama oturumlarının tümünde ortam, kişi ya da araç-gereç uyarlamaları yapılmıştır. Ali ile

oyuncak paylaşma becerisi için hem oyuncak hem de paylaşımın gerçekleşeceği akran sürekli değiştirilmiş, Mete ile merhaba deme becerisi için sınıfa giren kişi sürekli farklılaştırılmış ve Berk ile sınıfa girmesi için Berk'i sınıfa çağıran akran sürekli değiştirilmiştir. Söz konusu değişimlerin OSB olan çocukların edindikleri sosyal becerileri %100 genellemelerine hizmet ettiği düşünülmektedir. Sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedefleyen ve genelleme verisi toplanan diğer araştırmaların bulguları da çalışmalara katılan çocukların sosyal öyküler ile edindikleri sosyal becerileri farklı ortam ve kişilere genellediklerini göstermektedir. Bu araştırmanın genelleme bulguları da sosyal öyküler ile sosyal beceri öğretimini hedeflemiş ve genelleme verileri toplanmış araştırmaların bulgularını desteklemektedir (Acar, 2015; Balçık, 2010; Bernard ve Ripoll, 2007; Crozier ve Tincani, 2007; Delano, 2003; Delano ve Snell, 2006; Leaf ve Diğ., 2012; Olçay-Gül, 2012; Sansotti ve Powell-Smith, 2008; Schneider ve Goldstein, 2010; Theiman ve Goldstein, 2001; Thompson ve Johnston, 2013; Turhan, 2015).

Araştırmadan elde edilen veriler deneysel ölçütün yanı sıra klinik ölçüt ile değerlendirilmiştir. Klinik ölçüt değerlendirmesinde, hem öğretmen adayları hem de OSB olan çocukların anne-babalarından “öznel değerlendirme” yaklaşımı ile sosyal geçerlik verileri toplanmıştır. Sosyal geçerlik verilerine göre araştırmanın amacının, yönteminin ve sonuçlarının hem öğretmen adayları hem de anne-babalar tarafından olumlu bulunduğu görülmüştür. Araştırmada öğretmen adaylarına sosyal öykü uygulaması öncesinde OSB olan çocuğa öğretilecek becerinin belirlenmesi, sosyal öykü yöntemini öğrenme süreci, sosyal öyküleri uygulama süreci, sosyal öykülerin mesleki yaşama katkıları ve çalışma hakkındaki görüşlerine ilişkin açık uçlu dokuz soru yöneltilmiş ve yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Öğretmen adayları, sosyal öykü yöntemini öğrenme, uygulama ve yazma sürecini kolay bulduklarını ve meslek yaşamlarında kullanacaklarını belirtmişlerdir. OSB olan çocukların anne-babalarına seçilen sosyal becerinin önemi, çocuklarının günlük yaşamına getirdiği katkılar, çalışma hakkındaki görüşlerine ilişkin sorular yöneltilmiş ve anne-babaların çalışmadan ve seçilen sosyal becerilerden memnun oldukları belirlenmiştir. Anne-babalar sosyal öykü yöntemini öğrenmek istediklerini aktarmışlardır. Bu durumun, anne-babalara sosyal öykü yazma ve sunma becerisi kazandırmayı hedefleyen araştırmaların (Acar, 2015; Olçay-Gül, 2012) sosyal geçerliğini desteklediği

düşünülebilir. Araştırmaların sosyal geçerlik bulgularının sosyal öykü yöntemi ile gerçekleştirilen ve sosyal geçerlik verisi toplanan araştırmalardan (Adams, ve diğ., 2004; Crozier ve Tincani, 2007; Mancil ve diğ., 2009; Özdemir, 2008; Sansosti ve Powell-Smith, 2006; Scattone ve diğ., 2002) elde edilen sosyal geçerlik bulgularıyla tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Araştırma, öğretmen adaylarına sosyal öykü yazma ve uygulama becerisi kazandıran ve OSB olan çocuklara sosyal öykünün hazırlanması ve sunulmasına dek tüm sürecin öğretmen adaylarınca planlandığı ulaşılabilen ilk çalışmadır. Araştırmada öğretmen adayları sosyal öyküleri %100 doğrulukla yazmış ve yüksek uygulama güvenilirliğiyle uygulamışlardır. Araştırmaya katılan OSB olan çocukların tümü hedef sosyal becerileri edinmiş, farklı kişi ve ortamlara genellemiş ve edindikleri becerileri korumuşlardır. Araştırmada elde edilen olumlu bulguların yanı sıra, tartışılması gereken bazı noktalar da vardır. Bu noktalardan birincisi, OSB olan çocuklar hedef sosyal becerileri kısa bir zamanda edinmişlerdir. Bu durum, OSB olan çocukların eşlik eden bir zihinsel yetersizliğinin olmaması ve öğretmen adaylarının sosyal öyküleri yüksek uygulama güvenilirliği ile sunmaları ile açıklanabilir. Diğer bir nokta, uygulamalar sırasında gerçekleştirilen kamera kaydının katılımcı çocuklardan Berk'in dikkatini çekmesi ve uygulamalar sırasında sürekli kameraya bakmasıdır. Bu nedenle, Berk ile gerçekleştirilen yoklama oturumlarında kamera olabildiğince uzak tutulmuştur. Bu sayede kamera kaydının olumsuz etkisi azaltılmaya çalışılmıştır.

Gerek bu çalışma gerekse daha önceden yürütülen sosyal öykü araştırmaları dikkate alındığında şu sonuçlara ulaşılabılır. İlk olarak öğretmen adayları sosyal öyküleri doğru bir şekilde yazma ve uygulama becerisi edinebilir. OSB olan çocuklar ise öğretmen adayları tarafından hazırlanan ve sunulan sosyal öyküler ile hedef sosyal becerileri edinebilir, öğretim sona erdikten bir, üç ve beş hafta sonra da edindikleri becerileri koruyabilir ve farklı ortam ve kişilere genelleyebilirler. Sosyal öyküler hem zaman hem de maliyet açısından oldukça ekonomiktir. Çalışmada öğretmen adaylarının öğretim sunduğu OSB olan çocuk ile olumlu etkileşim içinde olduğu, OSB olan çocukların sosyal öykü okumak için bireysel eğitim sınıfına istekli olarak gittikleri ve sosyal öykülere ilişkin sorulan 5N1K sorularına doğru yanıtlar verdikleri

gözlenmiştir. Bu çalışmanın hem OSB olan çocuklar hem anne-babaları hem de öğretmen adayları için olumlu olduğu düşünülmektedir.

4.1.Sınırlılıklar

Araştırmanın üç açıdan sınırlı olduğu düşünülebilir.

- a. Araştırma OSB olan üç çocuk ve üç öğretmen adayı ile sınırlıdır.
- b. Araştırma yalnızca OSB olan çocukların hedeflenen sosyal becerilerinin (oyuncak paylaşma, merhaba deme ve sıraya girme) öğretimi ile sınırlıdır.
- c. Çalışma yalnızca OSB olan çocukların devam ettiği ve öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması yaptığı kurumda gerçekleştirilmiştir.

4.2. Öneriler

Araştırmada öneriler, uygulamaya yönelik ve ileri araştırmalara yönelik olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- a. Öğretmen adaylarına sosyal öykülerin öğretilmesini amaçlayan eğitim programları yaygınlaştırılabilir.
- b. Hizmet içinde çalışmakta olan öğretmenlere sosyal öykülerin ve diğer bilimsel dayanaklı uygulamaların öğretilmesi amacıyla uygulamalı olarak gerçekleştirilecek eğitim programları yaygınlaştırılabilir.
- c. Özel eğitim öğretmeni yetiştiren programlardaki ilgili lisans derslerine sosyal öyküler gibi bilimsel dayanaklı uygulamaların bu çalışmada olduğu uygulamalı biçimde öğretildiği dersler eklenebilir.
- d. Okul ortamında OSB olan çocuklara sosyal beceri öğretiminde sosyal öykülerin kullanımına daha sık yer verilebilir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- a. Öğretmen adaylarına diğer bilimsel dayanaklı uygulamaların öğretilmesi ve bunun yetersizliği olan çocuklar üzerindeki etkililiği araştırılabilir.

- b. Hizmet öncesi dönemde yer alan öğretmen adaylarına olduğu gibi hizmet içinde yer alan öğretmenlere de sosyal öykü ve diğer bilimsel dayanaklı uygulamaların uygulamalı biçimde öğretildiği çalışmalar yürütülebilir.
- c. Sosyal öykülerin, bağımsız yaşam becerilerinin öğretimi, problem davranışlarının azaltılması gibi alanlarda da etkililiği araştırılabilir.
- d. Sosyal öykülerin tablet, akıllı tahta gibi teknoloji temelli uygulamalar ile birlikte sunulduğu çalışmalara yer verilebilir.
- e. Öğretmen ve/veya öğretmen adaylarının sunduğu sosyal öyküler ile aile üyelerinin sunduğu sosyal öykülerin etkililik ve verimlilikleri karşılaştırılabilir.

EKLER

	Sayfa No
EK 1: Öğretmen Adayı Gönüllü Katılım Formu	87
EK 2: Önkoşul Becerileri Değerlendirme Form.....	89
EK 3: Veli Onay Formu	91
EK 4: Sosyal Öykü Bilgilendirici El Kitabı	93
EK 5: Sosyal Öykü Yazımı Değerlendirme Formu	105
EK 6: Oyuncak Paylaşma Becerisi İçin Kontrollü Olay Kaydı Formu.....	106
EK 7: Merhaba Deme Becerisi İçin Kontrollü Olay Kaydı Formu.....	107
EK 8: Sıraya Girme Becerisi İçin Kontrollü Olay Kaydı Formu.....	108
EK 9: Etik Kurul İzni	109
EK 10: Sosyal Öykü Uygulamasına İlişkin Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu.....	110
EK 11: Sosyal Öykü Uygulamasına İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu.....	111
EK 12: Öğretmen Adayı Sosyal Geçerlik Formu.....	112
EK 13: Anne-Baba Sosyal Geçerlik Formu.....	114
EK 14: Görüşme Gönüllü Katılım Formu (Öğretmen Adayları İçin).....	116
EK 15: Görüşme Gönüllü Katılım Formu (Anne-Babalar İçin)	117
EK 16: Ali İçin Hazırlanan Sosyal Öykü.....	118
EK 17: Mete İçin Hazırlanan Sosyal Öykü.....	119
EK 18: Berk İçin Hazırlanan Sosyal Öykü.....	120

EK-1

ÖĞRETMEN ADAYI GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

“*Öğretmen Adaylarınınca Sunulan Sosyal Öykülerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Becerileri Edinmelerindeki Etkisi*” başlıklı bu çalışma, bir yüksek lisans tez çalışması olup özel eğitim öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemini doğru ve güvenilir bir biçimde uygulamalarını sağlamak ve Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı almış çocukların sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilecektir. Çalışma, Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimini sürdüren Arş. Gör. Dilay Akgün Giray tarafından Doç. Dr. Yasemin Ergenekon’un danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, OSB olan çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde öğretmen adayları aracılığıyla sunulan sosyal öykülerin etkililiği konusunda alanyazına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, tek denekli bir araştırma yürütülerek siz öğretmen adaylarından ve sorumlu olduğunuz öğrencilerden bilimsel araştırma verisi toplanacaktır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacaktır. Araştırma verileri ve görüntü kayıtları, bilimsel amaçlar doğrultusunda kongrelerde, seminerlerde, lisans ve lisansüstü derslerde bilimsel ve nitelikli iyi örnekler olarak sunulabilir. Ancak araştırma verileri ve görüntü kayıtları, hiçbir biçimde kopyalanarak araştırmacı dışındaki üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde kendinizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.

Araştırmaya katılımınız tümüyle gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan tüm katılımcıların isimleri ve kimlik bilgileri gizli tutulacaktır. Çalışmada tüm katılımcılara gerçek isimlerini çağrıştırmayacak kod isimleri verilecektir. Sizden toplanan veriler, gizlilik yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde beş yıl süreyle araştırmacı tarafından arşivlenecek, sonrasında ise imha edilecektir.

Veri toplama sürecinde araştırmacının araştırma amacını aşan bir şekilde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir sorusu/talebi olmayacaktır. Yine de araştırma süresince herhangi bir nedenle rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zaman ayrılma hakkına sahiptir. Çalışmadan ayrılmanız durumunda, sizden toplanan veriler ve görüntü kayıtları araştırma kapsamından çıkarılacak ve imha edilecektir. Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'nden Dilay Akgün Giray'a (dilayakgungiray@anadolu.edu.tr / 0 532 521 46 27) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı-Soyadı : Dilay Akgün Giray

Adres : Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Kat: 2

İş Tel : 0 222 335 05 80 (Dâhili 4971)

Cep Tel : 0 532 521 46 27

Bu çalışmaya kendi isteğimle gönüllü olarak katılmayı, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi ve araştırmada elde edilen bilgilerin sadece bilimsel amaçlarla kullanılmasını bilerek kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK-2

ÖNKOŞUL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin Adı-Soyadı :

Uygulamacının Adı-Soyadı :

Kendisine Okunan Metni Anlama

LEYLEKLER

Benim adım Mustafa, ben köyde yaşıyorum. Leylekler ilkbaharda köyümüze gelir. Dedem onlara yuva yapar. Bazı yaramaz çocuklar leyleklere taş atar. Çocuklar onlara taş attığı için leylekler çok üzülür. Leyleklerin çok uzun bacakları vardır. Onlar uzun bacakları sayesinde kurbağa, solucan, hatta yılan bile yerler.

Leylekler hikâyesi 5N1K soruları	1.deneme .../.../2015	2.deneme .../.../2015	3.deneme .../.../2015	Açıklamalar
1.Leylekler köye ne zaman geliyormuş?				
2.Leyleklere kim taş atıyormuş?				
3.Leyleklerin bacakları nasılmış				
4.Leylekler neden üzülüyormuş?				
5.Mustafa nerede yaşıyormuş?				
6.Leylekler ne yermiş?				
	Toplam	Toplam	Toplam	Genel Toplam

Yönerge Alma

Yönergeler	1.deneme .../.../2015	2.deneme .../.../2015	3.deneme .../.../2015	Açıklamalar
1. Mısırı masanın altına koy.				
2. Kırmızı topu sandalyenin üstüne koy.				
	Toplam	Toplam	Toplam	Genel Toplam

Dikkati Yönelme

Etkinlikler	1.deneme .../.../2015	2.deneme .../.../2015	3.deneme .../.../2015	Açıklamalar
1. Yap-bozu tamamla				
2. Mandallara bak. Üç tane mandalı kâseye tak.				
	Toplam	Toplam	Toplam	Genel Toplam

EK-3

VELİ ONAY FORMU

“Öğretmen Adaylarınınca Sunulan Sosyal Öykülerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Becerileri Edinmelerindeki Etkisi” başlıklı bu çalışma, bir yüksek lisans tez çalışması olup özel eğitim öğretmen adaylarının sosyal öykü yöntemini doğru ve güvenilir bir biçimde uygulamalarını sağlamak ve Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı almış çocukların sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilecektir. Çalışma, Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimini sürdüren Arş. Gör. Dilay Akgün Giray tarafından Doç. Dr. Yasemin Ergenekon’un danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, OSB olan çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde öğretmen adayları aracılığıyla sunulan sosyal öykülerin etkililiği konusunda alanyazına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, tek denekli bir araştırma yürütülerek çocuklarınızdan bilimsel araştırma verisi toplanacaktır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacaktır. Araştırma verileri ve görüntü kayıtları, bilimsel amaçlar doğrultusunda kongrelerde, seminerlerde, lisans ve lisansüstü derslerde bilimsel ve nitelikli iyi örnekler olarak sunulabilir. Ancak araştırma verileri ve görüntü kayıtları, hiçbir biçimde kopyalanarak araştırmacı dışındaki üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde çocuğunuzdan toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.

Araştırmaya çocuğunuzun katılımı tümüyle sizin onayınız ve gönüllülüğünüz esasına dayanmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan tüm katılımcıların (çocuğunuz) isimleri ve kimlik bilgileri gizli tutulacaktır. Çalışmada tüm katılımcılara gerçek isimlerini çağrıştırmayacak kod isimleri verilecektir. Çocuğunuzdan toplanan veriler, gizlilik yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde beş yıl süreyle araştırmacı tarafından arşivlenecek, sonrasında ise imha edilecektir.

Veri toplama sürecinde araştırmacının araştırma amacını aşan bir şekilde çocuğunuza ve size rahatsızlık verebilecek herhangi bir sorusu/talebi olmayacaktır. Yine de araştırma süresince herhangi bir nedenle rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zaman ayrılma hakkına sahipsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda, çocuğunuzdan toplanan veriler ve görüntü kayıtları araştırma kapsamından çıkarılacak ve imha edilecektir. Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'nden Dilay Akgün Giray'a (dilayakgungiray@anadolu.edu.tr / 0 532 521 46 27) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı-Soyadı : Dilay Akgün Giray

Adres : Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Kat: 2

İş Tel : 0 222 335 05 80 (Dâhili 4971)

Cep Tel : 0 532 521 46 27

Bu çalışmaya çocuğumun katılımını, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimizi ve çocuğumdan elde edilen bilgilerin sadece bilimsel amaçlarla kullanılmasını bilerek kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK-4

SOSYAL ÖYKÜ EL KİTABI

SOSYAL ÖYKÜ ÖRNEKLERİ

ÖĞRETMEN ADAYLARI İÇİN SOSYAL ÖYKÜ EL KİTABI

Örnek 3. Konuşma Sıramı Bekliyorum

Okulda biz öğretmenimizle konuşmayı çok severiz. Çoğu zaman, başka çocuklar da öğretmenimizle konuşmak isterler. Herkes onunla aynı anda konuşamaz. Bazen biz sıramızı beklemek zorunda kalırız. Eğer benim konuşma sıram değilse diğerlerinin söylediklerini dinlemem gerekir. Öğretmenimiz iyi dinleyiciler olmamızdan ve konuşmak için sıramızı beklememizden hoşlanır. Ben de iyi bir dinleyici olmayı ve konuşmak için sıramı beklemeyi hatırlamaya çalışacağım.

Bu el kitabı iki bölümden oluşmaktadır. Kitabın

1. Bölümünde
  - Sosyal öykülerin ne olduğuna ilişkin bilgilere
  - Sosyal öykülerin nasıl yazıldığına ilişkin bilgilere
2. Bölümünde
  - Sosyal öykülerin uygulanmasına ilişkin bilgilere yer verilecektir.

İÇİNDEKİLER

1.Bölüm	3
Sosyal Öykü Nedir?	3
Sosyal Öyküler Nasıl Yazılır?	4
Sosyal Öykü Cümle Türleri	5
Betimleyici Cümle	5
Yönlendirici Cümle	6
Yansıtıcı Cümle	7
Doğrulayıcı Cümle	8
İşbirlikçi Cümle	9
Kontrol Cümlesi	10
Kendimizi Sınayalım 1	11
Sosyal Öykü Yazmanın Formülü	12
Sosyal Öykü Yazma Basamakları	13
Hedef Davranış Belirleme	13
Bilgi Toplama	13
Öykü Yazma	14
Öyküye Uygun Bir Başlık Koyma	14
Sosyal Öykü Yazma Basamakları Akış Şeması	15
Kendimizi Sınayalım 2	16
2.Bölüm	17
Sosyal Öykülerin Uygulanmasında İpuçları	18
Sosyal Öykü Uygulamasının Geri Çekilmesi ve Değerlendirilmesi	20
Sosyal Öykü Uygulamasını Geri Çekme (Silikleştirme)	20
Öğretimin Değerlendirilmesi	20
Sosyal Öykü Örnekleri	22
Örnek 1. Gülümsemek Çok Güzeldir	22
Örnek 2. Nasıl İlaç İçmeliyim?	23
Örnek 3. Konuşma Sıramı Bekliyorum	24

Örnek 2. İlaçlarımı Nasıl İçmeliyim?

İlaçları hasta olduğumda kullanırım. Doktorlar hangi ilacın iyi olduğunu, hangi ilaca ihtiyacım olduğunu bilirler. İlaç sıvı olabilir, böylece kaşıkla içebilirim. Bazı ilaçlar da hap şeklindedir, bunları çiğneyebilirim ya da yutabilirim. Sadece doktorun ya da anne-babamın verdiği ilaçları içmeliyim. Kaç tane ilaç içeceğimi ve ne zaman içeceğimi doktor ya da ailem bana anlatır. İlaçları daha sağlıklı olmak için içerim. Sadece doktorun ve anne-babamın verdiği ilaçları içmek doğru bir davranıştır.

SOSYAL ÖYKÜ ÖRNEKLERİ

SOSYAL ÖYKÜ NEDİR?

Örnek 1. Gülümsemek Çok Güzeldir

İnsanlar gülümseyen kişileri sever. Gülümsemek insanlara mutlu olduğumuzu gösterir. Mutlu olduğumda gülümsemeye çalışmalıyım. Gülümsemediğim zaman insanlar üzgün ya da kızgın olduğumu düşünebilir. Başkalarına gülümseyerek onların mutlu olmasını sağlayabilirim. Gülümsemek çok güzel bir davranıştır.

Sosyal öyküler, otizm spektrum bozukluğu olan bireylere var olan sosyal durumları açıklamaya yardım etmek amacı ile bireye özgü hazırlanan kısa öykülerdir.

Sosyal öyküler 1991 yılında özel eğitim öğretmeni Carol Gray tarafından geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

Sosyal öyküler otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuklara sosyal durumları açıklamak, sosyal becerileri öğretmek ve çocukların karşılaştığı sosyal durumlara uygun tepkide bulunmalarını sağlamak amacıyla belirli cümle türlerine ve kurallara uygun olarak yazılır.

Sosyal öykülerin yapısına bakıldığında, üç önemli noktanın öne çıktığı görülmektedir. Bu noktalar izleyen biçimde özetlenebilir:

1. Yazılan sosyal öykünün tamamen yazıldığı kişiye özgü olarak ve onun anlayış düzeyinde yazılması
2. Sosyal öykülerin dört farklı cümle türü kullanılarak yazılması
3. Belirtilen bu dört farklı cümle türünün belirli oranlarda öykünün bütünü içinde kullanılması

SOSYAL ÖYKÜLER NASIL YAZILIR?

Sosyal öykülerin yazımında dikkat edilmesi gereken belirli kurallar vardır. Bu kuralların en önemlisi sosyal öykülere uygun cümle türlerini ve uygun sayıda cümleyi yazmaktır. Ayrıca, sosyal öyküler bireye özgü ve bireyin ağzından yazılır ve okunması bir dakikadan kısa sürer.

Sosyal öykülerde yer alan cümle türleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- ➔ Betimleyici Cümle
- ➔ Yönlendirici Cümle
- ➔ Yansıtıcı Cümle
- ➔ Doğrulayıcı Cümle
- ➔ İşbirlikçi Cümle
- ➔ Kontrol Cümlesi

Örneğin öğrenciniz ile oyuncaklarını arkadaşları ile paylaşma becerisini çalışıyorsanız aşağıdaki gibi bir veri toplama formu hazırlamalısınız. Öğrencinizin hedeflediğiniz tepkiyi sergileyebileceği bir ortam oluşturarak ona tepki fırsatı sunmalısınız. Öğrenciniz oyuncaklarını arkadaşları ile paylaştığında forma "+", uygun tepki vermediğinde ise "-" işareti koymalısınız.

Ortam Betimlemesi	"Oyuncaklarını Arkadaşlarıyla Paylaşma" Becerisi İçin Tepki Fırsatları	1. Oturum 02/01/2015	2. Oturum 03/01/2015	3. Oturum 04/01/2015
1. Sınıfta öğretmen ve iki öğrenci masada oturur. Çalışma yürütülen öğrencinin önüne oyuncaklar konulur. Yanında oturan arkadaşına ise oyuncak verilmez.	Öğrenciden arkadaşları ile oyuncaklarını paylaşması beklenir.	-	+	+
2. Oyun odasında öğretmen ve iki öğrenci yere oturur. Öğretmen çalışma yürütülen bireyin önüne oyuncak koyar. Diğer öğrenciye ise oyuncak verilmez.	Öğrenciden arkadaşları ile oyuncaklarını paylaşması beklenir.	+	-	-
3. Sınıfta çember biçiminde iki öğrenci ve öğretmen yere oturur. Çalışma yürütülen öğrencinin önüne oyuncaklar konulur. Yanında oturan arkadaşına ise oyuncak verilmez.	Öğrenciden arkadaşları ile oyuncaklarını paylaşması beklenir.	+	+	+

Sosyal Öykü Uygulamasının Geri Çekilmesi ve Değerlendirilmesi**Sosyal Öykü Uygulamasını Geri Çekme (Silikleştirme)**

Birey kendisinden beklenen davranışı sosyal öykü okunmadan gerçekleştirinceye kadar sosyal öyküyü giderek daha az sunmaya devam etmelisiniz. Bu uygulama iki farklı şekilde gerçekleştirilebilir:

1. Birey davranış ya da beceriyi sergilemeye başladıktan sonra sosyal öykünün yönlendirici cümlesini çıkararak sunmak
2. Öyküde değişiklik yapmak yerine öykünün sunumu arasında geçen süreyi değiştirmek. Bir başka deyişle, öykünün sunulma sıklığını sistematik biçimde azaltmak (Örneğin her gün okumak yerine gün aşırı okumak gibi)

Öğretimin Değerlendirilmesi

Sosyal öykü ile gerçekleştirdiğiniz öğretimi değerlendirmek için bireye sosyal öyküde anlatılan duruma benzer bir ortam oluşturulmalıdır. Birey öyküde anlatılan davranışı sergilemesi için tepki fırsatına sahip olmalıdır. Bu amaçla bireyin tepki fırsatlarını içeren bir form oluşturmalısınız.

..... Beceri için Tepki Fırsatları	1. Oturum .../.../2015	2. Oturum .../.../2015	3. Oturum .../.../2015
1.			
2.			
3.			

Sosyal Öykü Cümle Türleri**1. Betimleyici Cümle:**

Betimleyici cümle, yaşam içerisindeki çeşitli durumları ve bu durumlarda bireylerin yaptıkları eylemleri ve yaşam içindeki durumların gerekçelerini sunan cümlelerdir. Betimleyici cümlelerde kullanılan ifadeler; "ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl ve kim" sorularının yanıtlarını içerecek biçimdedir. Betimleyici cümleler, sosyal öykülerin geliştirilmesine rehberlik eden ve öyküye başlarken hedeflenen sosyal durumu tanımlayan cümlelerdir. Örnekler:

- Bazen yolda yürürken tanıdıkdanımla karşılaşırım.
- Parka gittiğim de arkadaşlarımla oyun oynamak isterim.
- Okulumda otobüsle giderim.
- Annemle alışverişe gitmeyi çok severim.
- Öğretmenim, arkadaşlarımla ve ben sınıfımızda ders yaparız.

Şimdi sizler de betimleyici cümle örnekleri yazın.

-
-
-
-
-

2. Yönlendirici Cümle:

Bireyin kendi davranışlarını yönetmesi için yönlendirildiği, uygun tepkinin tanımlandığı cümledir. Bir başka deyişle, bireyden beklenen tepkinin ne olduğu ya da bireyin duruma nasıl tepki vermesi gerektiğinin belirtildiği cümledir. Yönlendirici cümlelerin yapısı "Yapmaya çalışacağım, deneyeceğim, yapmalıyım." şeklinde olmalıdır. Yönlendirici cümlelerde yapmak zorundayım gibi ifadeler yerine daha olumlu cümlelerin kullanılması tercih edilmelidir. Örnekler:

- Yolda yürürken tanıdıklarımı görürsem onlara "merhaba" demeliyim.
- Arkadaşlarının oyununa katılmak istediğimde onlara "Ben de oynayabilir miyim?" diye sormalyım.
- Birisinin canını acıtırısam "Özür dilerim." demeliyim.
- Öğretmenim bana yardım ettiğinde "Teşekkür ederim." demeliyim.
- Sabah uyandığımda anneme ve babama "günaydın" demeliyim.

Şimdi sizler de yönlendirici cümle örnekleri yazın.

-
-
-
-
-

Sosyal öykü sunuktuktan sonra okuduğunu anlama sorularına yer verilmesi gerekmektedir.

Birey okuduğunu anlama sorularına doğru yanıt verdiğinde süreci pekiştirerek tamamlayabilirsiniz.

Birey okuduğunu anlama sorularına yanlış yanıt verir ya da tepkide bulunmazsa öykünün anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirme süreci tekrarlanmalıdır.

→ Sosyal öyküler üç farklı biçimde sunulabilmektedir:

Birey yazılı metni okuma ve anlama becerisine sahipse sosyal öyküyle yazılı bir formatta sunulabilirsiniz.

Birey okuma becerisine sahip değil, ancak dinleme ve dinlediği metni anlama becerisine sahipse sosyal öyküyle siz okuyabilirsiniz.

Sosyal öykülerin sunumunda multimedya, tablet, video gibi alternatif yolları tercih edebilir ve görseller kullanabilirsiniz.

3. Yansıtıcı Cümle:

Otizm spektrum bozukluğu tanısı bulunan bireylerin, kendisi dışındaki kişilerin duygularını anlamada belirgin zorluklar yaşadıkları bilinmektedir. Yansıtıcı cümleler ile otizm spektrum bozukluğu olan bireyler, diğer insanların ilgili sosyal durumu nasıl algıladığını öğrenme imkânı bulurlar. Yansıtıcı cümleler, otizm spektrum bozukluğu olan birey uygun davranış gösterdiğinde, diğer bireylerin (örneğin, aileler, öğretmenler, akranlar vb.) bakış açılarını tanımlayan cümlelerdir. Örnekler:

- Yemeğimi yedikten sonra anneme "ellerine sağlık" dersem annem çok mutlu olur.
- Sınıfımızda konuşmak istediğimde parmak kaldırırsam öğretmenim çok mutlu olur.
- Yolda karşılaştığım tanıdıklarına "merhaba" dersem tanıdıklarım çok sevinir.
- Odamdaki oyuncakları toplarsam annem ve babam çok mutlu olurlar.
- Kardeşime "Birlikte oyun oynayalım mı?" diye sorarsam kardeşim çok sevinir.

Şimdi sizler de yansıtıcı cümle örnekleri yazın.

-
-
-
-
-

4. Doğrulaıcı Cümle:

Doğrulaıcı cümleler, içinde yaşanan kültürü, ortak değerleri ifade eden, diğer bireylerin genel anlamda düşüncelerini içeren cümlelerdir. Bu cümleler öyküde anlatılmak istenen davranışı vurgulamaktadır. Örnekler:

- Derste konuşmak için parmak kaldırmak doğru bir davranıştır.
- Sabah uyandığımızda anne-babamıza günaydın demek çok güzeldir.
- Arkadaşlarımızla oyuncaklarımızı paylaşmak güzel bir davranıştır.
- Yolda karşılaştığımız insanlara merhaba demek çok iyi bir davranıştır.
- Öğretmenimizden izin almak güzel bir davranıştır.

Şimdi sizler de yansıtıcı cümle örnekleri yazın.

-
-
-
-
-

SOSYAL ÖYKÜLERİN UYGULANMASINA İLİŞKİN İPUÇLARI

Sosyal öykü bireyin kendini rahat hissettiği bir ortamda sunulmalıdır.

Sosyal öyküler bireyin kendisini özgün, sinirli ya da kötü hissettiği zamanlarda sunulmamalıdır.

Sosyal öykü bireyin sergilediği bir olumsuz davranışın ardından ceza niteliğinde sunulmamalıdır.

Sosyal öyküyü ilk kez sunarken, "Senin için bir öykü yazdım.", "Şimdi bu öyküyü okumanın tam zamanı." gibi ifadeler kullanılmalıdır.

Kendimizi Sınayalım 2.

Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan bir öğrenciniz olduğunu ve sınıfta "söz alarak konuşma" davranışını öğretmeyi hedeflediğinizi varsayarak bu davranış için bir sosyal öykü yazın.

5. İşbirlikçi Cümle:

İşbirlikçi cümle, uygun sosyal davranışa ulaşmada öğretmenlerin, akranların, anne-babaların bireye nasıl yardım edebileceğini anlatan ipuçlarını içeren cümlelerdir. Örnekler:

- *Odamı toplarken oyuncakların yerini göstererek annem bana yardım eder.*
- *Sınıfta parmak kaldırarak konuşmam gerektiğini öğretmenim bana söyleyerek hatırlatır.*
- *Ellerimi yıkarken annem bana nasıl yıkayacağımı göstererek yardım eder.*
- *Oyun oynarken kuralları kardeşim bana hatırlatarak yardım eder.*
- *Okulda oyunlara katılırken yapmam gerekenleri arkadaşlarım bana söyleyerek yardım eder.*

Şimdi sizler de işbirlikçi cümle örnekleri yazın.

-
-
-
-
-

6. Kontrol Cümlesi:

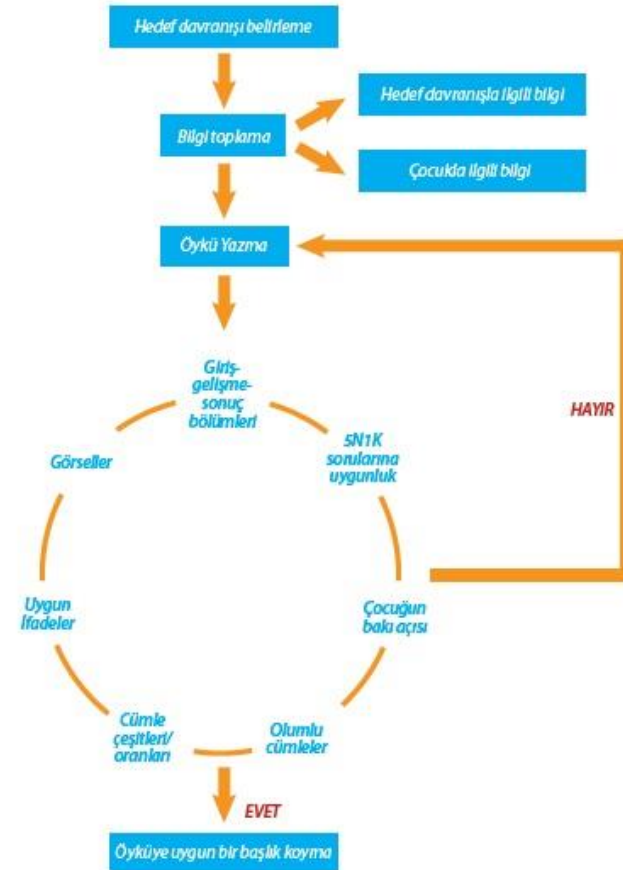
Bireye kazandırılmak istenen uygun davranışı tanımlayan cümledir. Kontrol cümlesi, öykünün anlamını hatırlamada bireye yardımcı olan cümledir. Örnekler:

- Otobüste yolculuk ederken kısık sesle konuşmaya dikkat etmeye çalışacağım.
- Sabahları uyandığimde anne-babama günaydın demeyi hatırlamaya çalışacağım
- Sınıfta söz almak için parmak kaldırmam gerektiğini hatırlamaya çalışacağım.
- Yolda yürürken gördüğüm tanıdıklarla merhaba demeyi hatırlamaya çalışacağım.
- Odamda oyun oynadıktan sonra oyuncaklarımı toplamam gerektiğini hatırlamaya çalışacağım.

Şimdi sizler de kontrol cümlesi örnekleri yazın.

-
-
-
-

Sosyal Öykü Yazma Aşamaları

3. Öykü Yazma:

Sosyal öyküler bireyin ağzından ortalama 5-10 cümle arasında yazılır. Bireyi "orta düzeyde" okuduğunu ya da dinlediğini anlama becerisine sahipse öykü her bir sayfada bir cümle olacak şekilde hazırlanmalıdır. Hazırlanan her bir sayfada ilgili cümlenin görseli de yer almalıdır. Birey okuduğunu ya da dinlediğini "iyi düzeyde" anlama becerisine sahipse sosyal öykünün tüm cümleleri aynı sayfada bulunabilir.

4. Öyküye Uygun Bir Başlık Koyma:

Hazırladığımız sosyal öykünün başlığı, öykünün içeriğine uygun ve içeriğini açıkça ortaya koyacak biçimde olmalıdır. Öykünün başlığı, bireyin beklenen davranışa ilişkin soru ifadesi biçiminde olabileceği gibi hedeflenen davranışa yapılan olumlu ya da olumsuz atıflar da olabilir (Örneğin, "Resmimi nerede yapmalıyım?", "Ödevlerimi yapmam gerekir." vb.).

Kendimizi Sınayalım 1.

Aşağıdaki sosyal öykünün cümlelerinin hangi cümle türü olduğunu yanındaki boşluğa yazınız.

Sınıfta Nasıl Konuşmalıyım?

Bazen sessiz konuşmam gerekir (.....).
İnsanlar dışarıdayken yüksek sesle konuşabilirler ama insanlar içerideyken alçak sesler konuşurlar (.....).
İçerde alçak sesle konuşursam öğretmenim ve arkadaşlarım beni duyarlar (.....). İçerde iken bağırsam arkadaşlarım ve öğretmenim korkabilirler (.....). Ben kimseyi korkutmayı sevmem (.....).
İçerde alçak sesle konuşmayı deneyeceğim. İçerdeyken alçak sesle konuşmak iyi bir davranıştır (.....).

SOSYAL ÖYKÜ YAZMANIN FORMÜLÜ

SOSYAL ÖYKÜ YAZMA BASAMAKLARI

Yukarıda açıklanan cümle türleri kadar bu cümle türlerinin öykü içindeki sayısı da önemlidir. Örneğin temel bir sosyal öyküde bir yönlendirici cümle için iki ile beş betimleyici, yansıtıcı ve/veya doğrulayıcı cümlelerin bulunması gerekmektedir.

Formül 1

$$\text{Sosyal Öykü} = \frac{\text{Bir yönlendirici cümle}}{\text{İki ile beş betimleyici, yansıtıcı ve/veya doğrulayıcı cümle}}$$

Formül 2

Temel bir sosyal öyküye ek olarak öyküde, kontrol cümlesi ve/veya işbirlikçi cümle de yer alabilir. Bu tür bir öyküde oranlama aşağıdaki gibi yapılır.

$$\text{Sosyal Öykü} = \frac{\text{Bir yönlendirici cümle ya da kontrol cümlesi}}{\text{İki ile beş betimleyici, yansıtıcı, doğrulayıcı ve/veya işbirlikçi cümle}}$$

1. Hedef Davranış Belirleme:

Öncelikle bireye kazandırılması istenen hedef davranış ya da beceri belirlenmelidir. Bu davranış ya da beceri, çocuğun gereksinimleri doğrultusunda belirlenmelidir. Beceri ya da davranış, bireyi gözleyerek ya da davranış değerlendirme ölçeği kullanılarak belirlenebilir.

2. Bilgi Toplama:

Öğretilmesi amaçlanan hedef davranış ya da beceri belirlendikten sonra davranış ve durum ile ilgili bilgi toplanmalıdır. Hedeflenen sosyal durumun nerede, ne zaman ortaya çıktığı, kimlerin bu süreçte yer aldığı, olayın nasıl ve neden gerçekleştiği ve nelerin olduğuna ilişkin sonulara yanıt verebilecek bilgiler toplanmalıdır.

EK-5**SOSYAL ÖYKÜ YAZIMI DEĞERLENDİRME FORMU****Yazarın Adı-Soyadı :****Gözlemci :****Tarih :**

	Evet	Hayır
1. Başlık koyma		
2. Sosyal öykü cümle türlerine yer verme		
3. Çocuğun bakış açısından ve 1. tekil şahıs ile yazma		
4. 5N1K sorularına cevap verme		
5. Giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer verme		
6. Sosyal öykü cümle oranlarına uyma		
7. Olumlu ifadelerle yazma		
8. Yazımın çocuğun anlayacağı düzeyde olması		
9. Sosyal öykü yapılarına uygun ifadeler kullanma (deneyeceğim, bazen, genelde vb.)		
10. Sosyal öykünün yeterli ve uygun uzunlukta olması		

EK-6**Oyuncak Paylaşma Becerisi İçin Kontrollü Olay Kaydı Formu**

Ortamin Betimlenmesi	Tepki	.../.../	.../.../	.../.../	.../.../
	Fırsatı	2015	2015	2015	2015
		+/-	+/-	+/-	+/-
Sınıfta öğretmen ve iki öğrenci masada oturur. İki öğrenci yan yana öğretmen ise öğrencilerin karşısında bulunur. Öğretim sunulan öğrencinin önüne iki oyuncak koyulur, diğer arkadaşının önüne oyuncak koyulmaz.	Öğrencinin oyuncağının birini arkadaşı ile paylaşması beklenir.				

EK-7

Merhaba Deme Becerisi İçin Kontrollü Olay Kaydı Formu

Ortamın Betimlenmesi	Tepki	.../.../	.../.../	.../.../	.../.../
	Fırsatı	2015	2015	2015	2015
		+/-	+/-	+/-	+/-
Sınıfta öğretmen ve öğrenci bir etkinlik gerçekleştirirken, sınıfın kapısı çalar. Sınıfa öğretim sunulan öğrencinin tanıdığı bir kişi girer. Sınıfa giren kişi öğrenci ile göz göze gelir.	Öğrenciden merhaba demesi beklenir.				

EK-8**Sıraya Girme Becerisi İçin Kontrollü Olay Kaydı Formu**

Ortamın Betimlenmesi	Tepki	.../.../	.../.../	.../.../	.../.../
		2015	2015	2015	2015
		+/-	+/-	+/-	+/-
Sınıfta oluşan rutin geçişinde, sınıf öğretmeni o gün sınıf başkanı olan öğrenciyi arkadaşlarını sıraya çağırmakla görevlendirir. Sınıf başkanı öğretim sunulan öğrenciye “Sıraya gel.” der.	Öğrencinin sıraya girmesi beklenir.				

EK-9

Etik Kurul İzni

Yasemin Dilay

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : 22576088-050.99-106

Tarih : 04.06.2015

Konu: 04.06.2015 tarihli 8/17 sayılı Etik Kurul kararı hk.

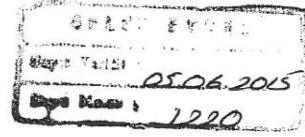
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 24.04.2015 tarih ve 173 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ekinde Rektörlüğümüze gönderilen Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON'un danışmanlığını yaptığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Dilay AĞÜN GİRAY'ın "Öğretmen Adaylarınca Sunulan Sosyal Öykülerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Sosyal Becerileri Edinmelerindeki Etkisi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ilişkin Üniversitemiz Etik Kurulu Kararı, yazınız ekinde gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve uygulama dosyasının hazırlanmasında, ilgili kurumun, bulunması halinde Etik Kurulu Yönergesinin dikkate alınması konusunda gereğini rica ederim

Aydın Aybar
Prof. Dr. Aydın AYBAR
Etik Kurul Başkanı
Rektör Yardımcısı

EKLER:

1. Etik Kurulu Kararı

*Danışman
Öğrenciye
EK*

EK-10**SOSYAL ÖYKÜ UYGULAMASINA İLİŞKİN UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ****VERİ TOPLAMA FORMU****Uygulamacının Adı-Soyadı :****Gözlemci :****Tarih :**

	1.oturum .../.../2015	2.oturum .../.../2015	3.oturum .../.../2015	4.oturum .../.../2015	5.oturum .../.../2015
1.Öykünün uygun zamanda sunulması					
2.Öykünün uygun ortamda sunulması					
3.Dikkat çekici ipucunun sunulması					
4.Öykünün gerektiğinde üç kez okunması					
5.Sosyal öyküye ilişkin soruların sorulması					
6.Çocuğun tepkilerine uygun tepkide bulunma					
7.Yanlış yanıt verme ya da tepkide bulunmama durumunda okuma ya da soru sorma sürecinin tekrarlanması					
8.Öykünün okunmasının ardından çocuğun 5N1K sorularına doğru yanıt vermemesi durumunda sürecin model olarak sonlandırılması					

EK-11

**Sosyal Öykü Uygulamasına İlişkin Başlama Düzeyi, Yoklama, İzleme ve
Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu**

	1.oturum	2.oturum	3.oturum	4.oturum	5.oturum
1.Sosyal beceri için uygun ortamı yapılandırma					
2.Öğrencinin doğru tepkilerini pekiştirme					
3.Öğrencinin yanlış tepkilerini görmezden gelme					

EK-12

ÖĞRETMEN ADAYI SOSYAL GEÇERLİK SORU FORMU

Sayın .....

Bildiğiniz gibi, öğretmenlik uygulaması dersleriyle birlikte bu dönem öğrencinizle sosyal öykü yöntemi kullanılarak öğrencinizin öncelikli ihtiyaç duyduğu sosyal beceri olan, “**oyuncak paylaşma / merhaba deme / sıraya girme**” becerisinin öğretildiği bir çalışma yürüttünüz. Öğrencinize kazandırdığımız bu beceri, bu becerinin öğretiminde kullanılan yöntem ve bu yöntemi öğrenmenin meslek yaşamınızda size getirdiği katkıları merak ediyoruz. Ayrıca, ileride yapacağımız benzeri çalışmaların yapılandırılabilmesi amacıyla çalışmaya ilişkin genel görüşlerinizi öğrenmek istiyoruz. Bu amaçla, dokuz “açık uçlu” sorunun yer aldığı bir görüşme formu hazırladık. Bu soruları yanıtlarken düşüncelerinizi samimi olarak ifade etmeniz çok önemlidir. Katkılarınız ve yardımlarınız için çok teşekkür ederim.

Arş. Gör. Dilay AKGÜN GİRAY

1. Katıldığınız bu çalışmada öğrencinize kazandırdığımız beceriyi nasıl belirlediniz?
  - a. Öğretilecek beceriyi belirlerken neleri göz önünde bulundurdunuz?
2. Bu çalışmada öğrencinize kazandırdığımız bu beceriyi seçme nedenleriniz nelerdi?
3. Öğrettiğiniz bu becerinin öğrencinize ne tür katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Öğrettiğiniz bu beceriyi öğrencinizin sınıftaki çalışmalarınızda ve okul yaşamında sergilediğini gözlemlediniz mi?
  - a. (Bu soruya yanıtı evet ise) Örnekler verebilir misiniz? Neler gözlemlediniz?
  - b. (Bu soruya yanıtı hayır ise) Öğrencinize bu beceriyi gerçekleştirme için fırsat/fırsatlar verdiniz mi?

Verdiyseniz ne tür fırsatlar verdiniz? Örnekler verir misiniz?

Vermediyseniz sizce bunun nedenleri nelerdir?

5. Katıldığınız bu çalışmada öğrencinize öğretim sunmak üzere size öğretilen sosyal öykü uygulamasıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?
  - a. Sosyal öykü öğrenme süreciyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?
  - b. Sosyal öykünün hazırlanması ve yazılmasıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?
    - b.1. Zaman açısından
    - b.2. Maliyet açısından
  - c. Sosyal öykü yönteminin uygulanmasıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?
6. Katıldığınız bu çalışmada öğrendiğiniz sosyal öykü uygulamasının meslek yaşamınıza katkılarına ilişkin neler söylersiniz?
7. Gerçekleştirilen çalışmanın;
  - a. En beğendiğiniz yönleri nelerdir? Örnekler verir misiniz?
  - b. En beğenmediğiniz yönleri nelerdir? Örnekler verir misiniz?
8. Özel eğitim alanında kullanılan farklı yöntemlerin öğretimine ilişkin benzer çalışmalara katılmayı ister misiniz?
  - a. (Bu soruya yanıtı evet ise) Neden katılmayı istersiniz?
  - b. (Bu soruya yanıtı hayır ise) Neden katılmak istemezsiniz?
9. Çalışmaya ilişkin olarak başka söylemek istediğiniz bir şey var mı?

EK-13

ANNE-BABA SOSYAL GEÇERLİK SORU FORMU

Sayın .....

Bildiğiniz gibi, çocuğunuzla sosyal öykü yöntemi kullanılarak bir sosyal beceri olan “oyuncak paylaşma / merhaba deme / sıraya girme” becerisinin öğretildiği bir çalışma yürütülmüştür. Çocuğunuza öğretilen bu beceri, bu becerinin öğretiminde kullanılan yöntem ve çocuğunuzun bu becerileri öğrenmesinin çocuğunuza ve aile olarak size getirdiği katkıları merak ediyoruz. Ayrıca, ileride yapacağımız benzeri çalışmaların yapılandırılabilmesi amacıyla çalışmaya ilişkin genel görüşlerinizi öğrenmek istiyoruz. Bu amaçla, sekizi “evet-hayır”, dördü “açık uçlu” olmak üzere toplam 12 adet sorunun yer aldığı bir form hazırladık. Aşağıda yer alan soruları yanıtlarken düşüncelerinizi samimi olarak ifade etmeniz çok önemlidir. Katkılarınız ve yardımlarınız için çok teşekkür ederim.

Arş. Gör. Dilay AKGÜN GİRAY

1. Bu çalışmada sosyal öykü yöntemi kullanılarak çocuğunuza kazandırılan oyuncak paylaşma becerisinin çocuğunuz için önemli olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır
2. Çocuğunuzun sosyal öykü kullanılarak oyuncak paylaşma becerisinin öğretildiği bir çalışmaya katılmasından memnun musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır
3. Çocuğunuzun kendisine öğretilen beceriyi günlük yaşamında farklı ortamlarda (örneğin, kardeşiyle oynarken, parkta oynarken vb.) sergileyebileceğini düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır
4. Çocuğunuzun öğrendiği bu beceriyi günlük yaşamında kullandığını gözlemlediniz mi?
( ) Evet ( ) Hayır

5. Dördüncü soruya yanıtınız hayır ise öğrendiği bu beceriyi gerçekleştirmesi için çocuğunuza hiç fırsat verdiniz mi?
( ) Evet ( ) Hayır
6. Öğretim sonunda çocuğunuzun öğrenmiş olduğu sosyal becerinin çevresindeki kişileri (örneğin, öğretmeni, arkadaşları, kardeşi, akrabaları, komşular vb.) memnun ettiğini gözlemlediniz mi?
( ) Evet ( ) Hayır
7. Çocuğunuza sosyal becerilerin öğretiminde kullanılan sosyal öykü yöntemini öğrenmeyi ister misiniz?
( ) Evet ( ) Hayır
8. Çocuğunuzun henüz kazanmamış olduğu farklı becerilerle ilgili benzer bir çalışmaya tekrar katılmasını düşünür müsünüz?
( ) Evet ( ) Hayır
9. Bu çalışma sonunda çocuğunuzda gördüğünüz değişiklikler var mı? Varsa bu değişiklikleri kısaca belirtiniz.
10. Çalışmanın en beğendiğiniz yönünü birkaç cümle ile açıkla mısınız?
11. Çalışmanın beğenmediğiniz yönlerini açıkla mısınız?
12. Yapılan bu çalışmanın;
a. Ev yaşamınıza katkıları nelerdir?
b. Çocuğunuza yaklaşımınıza ve onunla olan etkileşiminize katkıları nelerdir?

Toplumsal yaşama katılımıza katkıları nelerdir?

EK-14

GÖRÜŞME GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (Öğretmen Adayları İçin)

Katılımcı olduğunuz “Öğretmen Adaylarınca Sunulan Sosyal Öykülerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Becerileri Edinmelerindeki Etkisi” başlıklı bu çalışmayla ilgili olarak sizlerin düşüncelerini almak üzere sizlerle bir görüşme yapılması planlanmaktadır. Görüşme sırasında konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeniyle, görüşmeyi kesintiye uğratmamak ve talep ettiğim zaman limitini aşmamak için ses kaydı yapacağımı bildirmek istiyorum. Görüşme sırasında yapılan ses kayıtlarında belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum. Yapacağım ses kaydını, araştırmacı ve tez danışmanı dışında kimsenin dinlemeyeceğini, bu kayıta söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra ses kaydınızın silineceğini garanti ediyor ve bildirimlerinizden dolayı sizi herhangi bir şekilde rahatsız edecek durumda bırakmayacağıma söz veriyorum.

Görüşmeye katılarak değerli zamanınızı ve görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederim.

Görüşmenin katıldığım araştırmaya ilişkin olarak yapılacağı hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirildim. Görüşmelerin nasıl yapılacağı konusunda bilgilendirildim. Görüşmelerde elde edilen şahsıma ait bilgilerin ve görüşlerimin kopyalanarak araştırmacı dışındaki üçüncü kişilerle paylaşılmayacağını, başka yerlerde kullanılmayacağını biliyorum. Görüşmeye gönüllü olarak katılıyorum.

Katılımcı Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK-15

GÖRÜŞME GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (Anne-Babalar İçin)

Çocuğunuzun katılımcı olduğu “Öğretmen Adaylarınca Sunulan Sosyal Öykülerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal Becerileri Edinmelerindeki Etkisi” başlıklı bu çalışmayla ilgili olarak sizlerin düşüncelerini almak üzere sizlerle bir görüşme yapılması planlanmaktadır. Görüşme sırasında konuşma akışını not almadaki güçlükler nedeniyle, görüşmeyi kesintiye uğratmamak ve talep ettiğim zaman limitini aşmamak için ses kaydı yapacağımı bildirmek istiyorum. Görüşme sırasında yapılan ses kayıtlarında belirttiğiniz fikir ve yorumlarınızın bilimsel veri olma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek istiyorum. Yapacağım ses kaydını, araştırmacı ve tez danışmanı dışında kimsenin dinlemeyeceğini, bu kayıta söylediklerinizin grup verisine dönüştürülmek dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağını, grup verisine dönüştürüldükten sonra ses kaydınızın silineceğini garanti ediyor ve bildirimlerinizden dolayı sizi herhangi bir şekilde rahatsız edecek durumda bırakmayacağıma söz veriyorum.

Görüşmeye katılarak değerli zamanınızı ve görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederim.

Görüşmenin çocuğumun katıldığı araştırmaya ilişkin olarak yapılacağı hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirildim. Görüşmelerin nasıl yapılacağı konusunda bilgilendirildim. Görüşmelerde elde edilen şahsıma ait bilgilerin ve görüşlerimin kopyalanarak araştırmacı dışındaki üçüncü kişilerle paylaşılmayacağını, başka yerlerde kullanılmayacağını biliyorum. Görüşmeye gönüllü olarak katılıyorum.

Katılımcının Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK-16

Ali İçin Hazırlanan Sosyal Öykü

OYUNCAKLARIMI PAYLAŞIYORUM

Okulumuzda oyun saatlerinde öğretmenimiz oyuncaklarla oynamamıza izin verir. Oyun saatlerinde ben ve arkadaşlarım oyuncaklarımızla oynarız. Ben oyuncaklarımla oynarken diğerk arkadaşımın oyuncacığ olamayabilir. Arkadaşımla oyuncacığımı paylaşırsam arkadaşım çok mutlu olur. Oyuncaklarımı arkadaşlarımla paylaşmaya çalışacağım. Paylaşmak çok güzel bir davranıştır.

Oyuncaklarımı Paylaşıyorum Öyküsü İçin Dinlediğini Anlama Soruları

Sorular / Oturumlar	Otrm 1	Otrm 2	Otrm 3	Otrm 4	Otrm 5	Otrm 6	Otrm 7	Otrm 8	Otrm 9
1.Okulumuzda oyun saatlerinde neler yaparız?									
2.Ben oyuncacığım la oynarken arkadaşımın oyuncacığ yoksa ne yapmalıyım?									
3.Oyuncacığımı paylaştığım zaman arkadaşım ne hisseder?									
4.Paylaşmak nasıl bir davranıştır?									

EK-17

Mete için Hazırlanan Sosyal Öykü

MERHABA DEMEK GÜZELDİR

Bazen sınıfta öğretmenim ile ders yapar, oyun oynarız. Biz sınıfımızda ders yaparken sınıfa tanıdığım biri girebilir. Sınıfa giren kişi bir öğretmenim ya da arkadaşım olabilir. Sınıfımıza tanıdığım biri girdiğinde ona merhaba demeliyim. Merhaba dediğim kişi çok mutlu olur. Merhaba demek çok güzel bir davranıştır.

Merhaba Demek Güzeldir Öyküsü İçin Dinlediğini Anlama Soruları

Sorular / Oturumlar	Otrm 1	Otrm 2	Otrm 3	Otrm 4	Otrm 5	Otrm 6	Otrm 7	Otrm 8	Otrm 9
1.Sınıfta öğretmenim ile neler yaparız?									
2.Sınıfta ders yapar, oyun oynarken sınıfa kim girebilir?									
3.Sınıfımıza gelen kişiye ne demelisin?									
4.Merhaba dediğim kişi ne hisseder?									
5.Merhaba demek nasıl bir davranıştır?									

EK-18

Berk İçin Hazırlanan Sosyal Öykü

SIRAYA GİRMEK GÜZELDİR

Sınıfımızda belli vakitlerde rutinlerimiz değişir. Rutinlerimiz değiştiğinde, sınıftan çıkıp lavaboya ya da oyun odasına gideriz. Sınıftan çıkarken sınıf başkanı arkadaşım adımızı söyleyerek bizi sıraya çağırır. Sınıf başkanı arkadaşım ‘Berk sıraya gel.’ dediğinde sıraya girmeliyim. Sıraya girdiğimde öğretmenim ve arkadaşlarım çok sevinirler. Sıraya girmek çok iyi bir davranıştır.

Sıraya Girmek Güzeldir Öyküsü İçin Dinlediğini Anlama Soruları

Sorular / Oturumlar	Otrm 1	Otrm 2	Otrm 3	Otrm 4	Otrm 5	Otrm 6	Otrm 7	Otrm 8	Otrm 9
1. Sınıfımızda ne gibi rutinlerimiz vardır?									
2. Rutinlerimiz değiştiğinde neler yaparız?									
3. Sınıf başkanı arkadaşım ‘‘Berk sıraya gel’’ dediğinde ne yapmalıyım?									
4. Sıraya girdiğimde öğretmenim ve arkadaşım ne hisseder?									
5. Sıraya girmek nasıl bir davranıştır?									

KAYNAKÇA

- Acar, Ç. (2000). *Zihin özürlü çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlarla ilgili görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Acar, Ç. (2015). *Otizmlili çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde anneler tarafından hazırlanarak sunulan sosyal öykü ve video modelle öğretim uygulamalarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Adams, L., Gouvousis, A., VanLue, M., ve Waldron, C. (2004). Social story intervention improving communication skills in a child with an autism spectrum disorder. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(2), 87-94.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-V*. American Psychiatric Pub.
- Avcioğlu, H. (2001). *İşitme engelli çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yaklaşımı ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Avcioğlu, H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2006) *Sosyal beceri eğitimi. İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
- Balçık B. (2010). *Otizmlili çocuklara sosyal beceri öğretiminde sosyal öykülerin etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Barry, L. M., ve Burlew, S. B. (2004). Using social stories to teach choice and play skills to children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 45-51.
- Belfiore, P. J., Fritts, K. M., ve Herman, B. C. (2008). The role of procedural integrity using self-monitoring to enhance discrete trial instruction (DTI). *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 23(2), 95-102.

- Bernad ve Ripoll, S. (2007). Using a self-as-model video combined with social stories to help a child with Asperger syndrome understand emotions. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 22(2), 100-106.
- Billingsley, B. S. (2004). Special education teacher retention and attrition a critical analysis of the research literature. *The Journal of Special Education*, 38(1), 39-55.
- Boyle, C. A., Boulet, S., Schieve, L. A., Cohen, R. A., Blumberg, S. J., Yeargin-Allsopp, M., ve Kogan, M. D. (2011). Trends in the prevalence of developmental disabilities in US children 1997-2008. *Pediatrics*. 6(127), 1034-1042.
- Brock, M. E., ve Carter, E. W. (2013). Effects of a professional development package to prepare special education paraprofessionals to implement evidence-based practice. *The Journal of Special Education*, 20(10), 1-13.
- Brownell, M. D. (2002). Musically adapted social stories to modify behaviors in students with autism: Four case studies. *Journal of Music Therapy*, 39(2), 117-144.
- Bucholz, J. L. (2011). *Social stories for children with autism: a review of the literature*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Carrolton Georgia: University of West Georgia.
- Carbo, B. C. (2005). *The use of social stories with individuals with autism spectrum disorders*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Newark: University of Delaware.
- Cotugno, A. J. (2009). Social competence and social skills training and intervention for children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39, 1268-1277.
- Crozier, S., ve Tincani, M. (2007). Effects of social stories on prosocial behavior of preschool children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(9), 1803-1814.
- Delano, M. (2003). *The effects of social stories on the social engagement of children with autism*. Yayınlanmamış doktora tezi. Virginia: University of Virginia.

- Delano, M. ve Snell, M. E. (2006). The effects of social stories on the social engagement of children with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 8(1), 29-42.
- Demir, Ş. (2013). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sosyal becerilerin öğretimi. İçinde Tekin-İftar, E. (Ed.) *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (s. 367-415). Ankara: Vize Basın Yayın.
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders V. (2013) *DSM V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* (Çev.) Koroğlu, E. Amerikan Psikiyatri Birliği. HYB Yayıncılık: Ankara
- Dib, N., ve Sturmey, P. (2007). Reducing student stereotypy by improving teachers' implementation of discrete-trial teaching. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 40(2), 339-343.
- Dixson, D.R., Tarbox, J., ve Najdowski, A. (2009). Social Skills in Autism Spectrum Disorders. Matson, J.C. (Ed.) *Social Behavior and Skills in Children*. Springer Science+Business Media LLC.
- Dobbins, N., Higgins, K., Pierce, T., Tandy, R., ve Tincani, M. (2010). An analysis of social skills instruction provided in teacher education and in-service training programs for general and special educators. *Remedial and Special Education*, 31(5), 358-367.
- Elliott, N. S., ve Gresham, F. M. (1987). Children's social skills assessment and classification practices. *Journal of Counseling and Development*, 66, 96-99.
- Erbaş, D. (2012). Güvenirlilik. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tekdenekli araştırmalar (1. Basım)*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Ergenekon, Y. (2005) *İşe yeni başlayan zihin özürlüleri öğretmenlerinin mesleki sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunları gidermeye yönelik önerilerin geliştirilmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No. 1622.

- Ergenekon, Y., Özen, A., ve Batu, E. S. (2008). Zihin engelliler öğretmenliği adaylarının öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 857-891.
- Ergenekon, Y. (2013). Sosyal yeterlikle ilişkili kavramlar ve sosyal yeterliğin bileşenleri. İçinde S. Vuran (Ed.). *Sosyal Yeterliklerin Geliştirilmesi* (s. 15-33). 2. Baskı. Ankara: Vize Basın Yayın.
- Ergül, C., Baydık, B., ve Demir, Ş. (2013). Opinions of in-service and pre-service special education teachers on the competencies of the undergraduate special education programs. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(1), 518-522.
- Feinberg, M. (2001). *Using Social Stories to Teach Specific Social Skills to Individuals Diagnosed with Autism*. Yayınlanmamış doktora tezi. San Diego: California School of Professional Psychology.
- Gerhard, P. F., ve Mayville, E. (2010). Assessment of social skills and social competence in learners with autism spectrum disorders. In D.W. Nangle, D.J. Hansen, C. A. Erdley, & P. J. Norton (Eds.), *Practitioner's guide to empirically based measures of social skills. ABCT Clinical Assessment Series I* (s.193-205). New York: Springer.
- Goldstein, H., Lackey, K. C., Scheneider, N. J. (2014). A new framework for systematic reviews application to social skills interventions for preschoolers with autism. *Exceptional Children*, 80(3), 262-286.
- Gray, C. (2002). *My social stories book*. London: Jessica Kingsley.
- Gray, C. (2010). *The new social story book*. Arlington Texas: Future Horizons INC.
- Greenwood, C. R. (2001). Introduction to the topical issue: bridging the gap between research and practice in special education: Issues and implications for teacher preparation. *Teacher Education and Special Education*, 24(4), 273-75.

Grigore, A. A., ve Rusu, A. S. (2014). Interaction with a therapy dog enhances the effects of social story method in autistic children. *Society & Animals*, 22(3), 241-261.

Güleç-Aslan, Y., Özbey, F., Sola-Özgüç, C., ve Cihan, H. (2013). Vaka araştırması: Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin sorunları ve ihtiyaçları. *Journal of International Social Research*, 7(31), 639-654.

Hagiwara, T., ve Myles, B. S. (1999). A multimedia social story intervention teaching skills to children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 14(2), 82-95.

Haney, M. R. (2013). *Understanding Children with Autism Spectrum Disorders: Educators Partnering with Families*. California: Sage Pub. Inc.

Heward, W. L. (2013). *Exceptional children: An introduction to special education*. (10. Baskı). New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.

<http://www.nationalautismcenter.org/pdf/NACStandards>

<http://www.tohumotizmportali.org/>

Karaarslan, Ö., ve Kutlu, M. (2013). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda sosyal öykü kullanımı: Alanyazın taraması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 1-17.

Karkhaneh, M., Clark, B., Ospina, M. B., Seida, J. C., Smith, V., ve Hartling, L. (2010). Social stories to improve social skills in children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Autism*, 14(6), 641-662.

Kaymak, A. (2013). *Özel eğitim kurumlarında öğretmenlik uygulaması yapan öğretmen adaylarına iş başında eğitim yoluyla ayrık denemelerle öğretimi uygulama becerisi kazandırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kırcaali-İftar, G. (2007). *Otizm spektrum bozukluğu*. İstanbul: Daktylos Yayınları

- Kırcaali-İftar, G. (2013). Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış. İçinde E. Tekin-İftar (Ed.). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan ocuklar ve Eğitimleri* (s. 17-43). Ankara: Vize Basın Yayın.
- Kim, M. S., Blair, K. S. C., ve Lim, K. W. (2014). Using tablet assisted social stories to improve classroom behavior for adolescents with intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 35(9), 2241-2251
- Klett, L. S., ve Turan, Y. (2012). Generalized effects of social stories with task analysis for teaching menstrual care to three young girls with autism. *Sexuality and Disability*, 30(3), 319-336.
- Koegel, L.K., Hurley, C., ve Frea, W.D. (1992). Improving social skills and disruptive behavior in children with autism through self-management. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 25(2), 341-353.
- Kretlow, A. G., Cooke, N. L., ve Wood, C. L. (2012). Using in-service and coaching to increase teachers' accurate use of research-based strategies. *Remedial and Special Education*, 33(6), 348-361.
- Kuoeh, H., ve Mirenda, P. (2003). Social story intervention for young children with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 18, 219-227.
- Kurt, O. (2011). A comparison of discrete trial teaching with and without gestures/signs in teaching receptive language skills to children with autism. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(3), 1436-1444.
- Kurt (2012). Sosyal Geçerlik. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tekdenekli araştırmalar* (s. 375-394). 1. Basım. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Kuttler, S., Myles, B. S., ve Carlson, J. K. (1998). The use of social stories to reduce precursors to tantrum behavior in a student with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 13(3), 176-182.

- Lauritsen, M. B. (2013). Autism spectrum disorders. *European Child Adolescent Psychiatry*, 22(1), 37-42.
- Leaf, J. B., Oppenheim-Leaf, M. L., Call, N. A., Sheldon, J. B., Sherman, J. A., Taubman, M., ve Leaf, R. (2012). Comparing the teaching interaction procedure to social stories for people with autism. *Journal of applied behavior analysis*, 45(2), 281-298.
- Lengyel, L., ve Vernon-Dotson, L. (2010). Preparing special education teacher candidates: Extending case method to practice. *Teacher Education and Special Education. The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children*, 33(3), 248-256.
- Lerman, D., Volkert, V. M., ve LeBlanc, L. (2007). Social behavior. In. Sturney, P.,Fitzer, A. (Ed.). *Autism Spectrum Disorders: Applied Behavior Analysis, Evidence and Practice*. Austin, Texas: PRO-ED, Inc.
- Lorimer, P. A., Simpson, R. L., Myles, B. S., ve Ganz, J. B. (2002). The use of social stories as a preventative behavioral intervention in a home setting with a child with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 4(1), 53-60.
- Malmberg, D. B., Charlop, M. H., ve Gershfeld, S. J. (2015). A two experiment treatment comparison study: Teaching social skills to children with autism spectrum disorder. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 27(3), 375-392.
- Mancil, G. R., Haydon, T. F., ve Whitby, P. S. (2009). Differentiated effects of paper and computer-assisted social stories on inappropriate behavior in children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 24(4), 205-215.
- Morrier, M. J., Hess, K. L., ve Heflin, L. J. (2011). Teacher training for implementation of teaching strategies for students with autism spectrum disorders. *Teacher Education and Special Education: The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children*, 34(2), 119-132.

- NAC (2015). *National Autism Center Findings and conclusions: National Standards Project, Phase 2*. Massachusetts: ABD
- National Research Council. (2001). Educating children with autism. Committee on Educational Downloaded from tes.sagepub.com at Anadolu Univ. on July 3, 2015. *Teacher Education and Special Education* 34(2) Interventions for Children with Autism, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: National Academy Press.
- Norris, C., ve Dattilo, J. (1999). Evaluating effects of a social story intervention on a young girl with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 14(3), 180-186.
- Odom, S. L., Cox, A. W., ve Brock, M. E. (2013). Implementation science, professional development, and autism spectrum disorders. *Exceptional Children*, 79(2), 233-251.
- Olçay-Gül, S. (2012). *Ailelerce Sunulan Sosyal Öykülerin Otistik Spektrum Bozukluğu Olan Ergenlerin Sosyal Becerilerine Etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Olçay-Gül, S., ve Tekin-İftar, E. (2012). Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuklar için sosyal öykülerin kullanımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 13(2), 1-20.
- Özdemir, S. (2007). Sosyal öyküler: Otistik çocuklara yönelik bir sağıltım. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(2), 49-62.
- Özdemir, S. (2008). The effectiveness of social stories on decreasing disruptive behaviors of children with autism: Three case studies. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38, 1689-1696.
- Paulsen, K. J. (2005). Infusing evidence-based practices into the special education preparation curriculum. *Teacher Education and Special Education*, 20(1), 21-28
- Petursdottir A.L., McComas, J., McMaster, K., ve Horner, K. (2007). The effects of scripted peer tutoring and programming common stimuli on social interactions

- of a student with autism spectrum disorder. *Journal of Applied Behavior Analysis: The Search for best practices*, 40, 353-357.
- Quilty, K. M. (2007). Teaching paraprofessionals how to write and implement social stories for students with autism spectrum disorders. *Remedial and Special Education*, 28(3), 182-189.
- Reffert, L. A. (2008). Autism Education and Early Intervention: What experts recommend and how parents and public schools provide. Ohio: ProQuest.
- Sani-Bozkurt, S., ve Vuran, S. (2014). An analysis of the use of social stories in teaching social skills to children with autism spectrum disorders. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 14(5), 1875-1892.
- Sansosti, F. J., ve Powell-Smith, K. A. (2006). Using social stories to improve the social behavior of children with Asperger syndrome. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 8(1), 43-57.
- Sansosti, F. J., ve Powell-Smith, K. A. (2008). Using computer-presented social stories and video models to increase the social communication skills of children with high-functioning autism spectrum disorders. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 10(3), 162-178.
- Scattone, D., Tingstrom, D. H., ve Wilcznski. (2002). Decreasing disruptive behaviors of children with autism using social stories. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 32(6), 535-543.
- Scattone, D., Tingstrom, D. H., ve Wilczynski, S. M. (2006). Increasing appropriate social interactions of children with autism spectrum disorders using social stories. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 21(4), 211-222.
- Schneider, N., ve Goldstein, H. (2010) Using social stories and visual schedules to improve socially appropriate behaviors in children with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 1(12), 149-160.

- Sinclair, C., Munns, G., ve Woodward, H. (2005). Get Real: Making problematic the pathway into the teaching profession. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 33(2), 209-222.
- Sindelar, P. T., Brownell, M. T., ve Billingsley, B. (2010). Special education teacher education research: Current status and future directions. *The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children*, 33(1), 8-24.
- Sucuoğlu, B. (2012). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların değerlendirilmesi. İçinde Tekin-İftar, E. (Ed.). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (s. 47-82). Ankara: Vize Basın Yayın.
- Sucuoğlu, B., ve Çıfci, İ. (2001). *Yapamıyor mu? Yapmıyor mu? Zihinsel engelli çocuklar için sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sucuoğlu, B., ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. Ankara: Morpa Yayınları.
- Süzer, T. (2015). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykü yönteminin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Swaggart, B. L., Gagnon, E., Bock, S. J., Earles, T. L., Quinn, C., Myles, B. S., ve Simpson, R. L. (1995). Using social stories to teach social and behavioral skills to children with autism. *Focus on Autism And Other Developmental Disabilities*, 10(1), 1-16.
- Tarnai, B., ve Wolfe, P. S. (2008). Social stories for sexuality education for persons with autism/ pervasive developmental disorder. *Sexuality and Disability*, 26(1), 29-36.
- Tekin-İftar, E. (2012a). Çoklu yoklama modelleri. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar* (1. Basım). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

- Tekin-İftar, E. (2012b). Geçerlik. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar* (1. Basım). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tekin-İftar, E., ve Değirmenci, H.D. (2013). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Öğretimi. İçinde Tekin-İftar, E. (Ed.). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (s. 265-319). Ankara: Vize Basın Yayın.
- Theiman, K. S., ve Goldstein, H. (2001). Social stories, written text cues and video feedback: Effects on social communication of children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 34(4), 425-446.
- Thompson, R. M., ve Johnston, S. (2013). Use of social stories to improve self-regulation in children with autism spectrum disorders. *Physical & occupational therapy in pediatrics*, 33(3), 271-284.
- Tohum Otizm Vakfı (2010). *Türkiye’de Gelişimsel Yetersizlik Alanı ve Özel Eğitim* (Genişletilmiş Versiyon). İstanbul: Tohum Otizm Vakfı.
- Tortamış-Özkaya, B. (2013). Yaygın gelişimsel bozukluklardan otizm spektrum bozukluğuna geçiş: DSM-5’te karşımıza çıkacak değişiklikler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 5(2), 127-139.
- Turhan, C. (2015). *Otizm bozukluğu gösteren çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde sosyal öykü ve video model uygulamalarının etkililik ve verimlilikleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Vandemeer, J., Beamish, W., Milford, T., ve Lang, W. (2013). iPad-presented social stories for young children with autism. *Developmental Neurorehabilitation*, Early Online 1-7. <http://www.researchgate.net/publication/244479277>.
- Vuran, S., ve Olçay-Gül, S. (2012). Özel eğitim alanında görev yapan eğitimcilerin işbaşında eğitimi: ayrık denemelerle öğretim formatında eşzamanlı ipucu stratejilerinin kullanımının öğretimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2091-2110.

- Vuran, S., ve Turhan, C. (2013). Sosyal Öyküler. İçinde S. Vuran (Ed.), *Sosyal yeterliklerin geliştirilmesi* (s. 162- 187). 2. Baskı. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Weiss, M. J., ve Harris, S. L. (2001). Teaching social skills to people with autism. *Behavior Modification*, 25(5), 785-802.
- Wheeler, K.L. (2005). The power of social stories: A strategy for students with autism spectrum disorder. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. California: California State University.
- WHO (2014). <http://www.who.int/classifications/icd/icd10updates/en/> 30 Temmuz 2014'te edinilen bilgi.
- Wong, C., Odom, S. L., Hume, K., Cox, A. W., Fettig, A., Kucharczyk, S., ve Schultz, T. R. (2014). *Evidence-based practices for children, youths, and adults with autism spectrum disorder*. Chapel Hill, NC: FPG.
- Xin, J. F., ve Sutman, F. X. (2011). Smart board in teaching social stories to students with autism. *Teaching Exceptional Children*, 43, 18-24.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zucker, S. H., Perras, C., Perner, D. E., ve Gargiulo, R. M. (2012). Research to practice in autism, intellectual disability, and developmental disabilities. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 47(4), 403.